

Saaristomeren kansallispuiston luontomatkailun aluetaloudelliset vaikutukset

Jonna Berghäll

Saaristomeren kansallispuiston luontomatkailun aluetaloudelliset vaikutukset

METSÄHALLITUS

Jonna Berghäll
Metsähallitus
Luontopalvelut, Etelä-Suomi
Saaristokeskus Korpoström
21720 Korpoström
jonna.berghall@metsa.fi

Kansikuva: Jungfruskäristä on viime vuosina tullut yksi Saaristomeren kansallispuiston vetovoimaisimpia kohteita (kuva: Jouko Högmänder).

Översättning: Cajsa Rudbacka-Lax.

© Metsähallitus 2005

ISSN 1235-6549
ISBN 952-446-462-4 (nidottu)
ISBN 952-446-463-2 (pdf)

Painos: 250 kpl
Edita Prima Oy, Helsinki 2005

KUVAILEHTI

JULKAISJA	Metsähallitus	JULKAISUAIKA	31.12.2005
TOIMEKSIANTAJA	Metsähallitus	HYVÄKSYMISPÄIVÄMÄÄRÄ	9.6.2005
LUOTTAMUKSELLISUUS	Julkinen	DIAARINUMERO	
SUOJELUALUEITYYPPI/ SUOJELUOHJELMA	Kansallispuisto		
ALUEEN NIMI	Saaristomerens kansallispuisto		
NATURA 2000-ALUEEN NIMI JA KOODI	Ölmos–Purunpää FI0200062 SCI, Saaristomeri FI0200090 SCI ja Saaristomeri FI0200164 SPA		
ALUEYKSIKKÖ	Etelä-Suomen luontopalvelut		
TEKIJÄ(T)	Jonna Berghäll		
JULKAISUN NIMI	Saaristomerens kansallispuiston luontomatkailun aluetaloudelliset vaikutukset		
TIIVISTELMÄ	Tämän Pro gradu -tutkimuksen lähtökohtana oli tarve tuntea luontomatkailun aluetaloudellisia vaikutuksia valtion suojelu- ja retkeilyalueilla. Tutkimuksessa selvitettiin Lounais-Suomessa sijaitsevan Saaristomerens kansallispuiston luontomatkailun välittömät, välilliset ja johdetut tulo-, työllisyys-, palkka- ja verotulovaikutukset Turun saaristossa vuonna 2003. Lisäksi arvioitiin Saaristomerens kansallispuiston virkistyskäyttöpöpalvelujen ylläpidon ja investointien aluetaloudelliset vaikutukset. Tutkimuksessa sovellettiin niin sanottua pohjoismaista mallia ja sen sekä meno- että tulomenetelmää. Menomenetelmän tarvitsemat tiedot saatiin vuonna 2003 tehdystä Saaristomerens kansallispuiston kävijätutkimuksesta. Tulomenetelmän aineisto kerättiin yrityskyselyillä syksyllä 2004 ja alkutalvella 2005. Kansallispuiston valtionrahoitteisten palvelujen ylläpidon ja investointien kustannustiedot saatiin Metsähallituksen Etelä-Suomen luontopalveluilta. Saaristomerens kansallispuiston luontomatkailu ja alueen virkistyskäyttöpöpalvelut muodostivat vuonna 2003 noin 3,6 miljoonan euron tulovaikutuksen. Paikallisia asukkaita luontomatkailu työllisti noin 30 henkilötyövuodella sekä lisäksi ulkopaikkakuntalaisia noin kymmenellä henkilötyövuodella. Luvuissa ovat mukana sekä välittömät että välilliset vaikutukset. Palkkatulovaikutukset, joissa on huomioitu myös johdetut tulot, olivat 547 000 euroa. Turun saariston kunnat saivat näistä noin 103 000 euroa verotuloja. Kerroinvaikutukset olivat alueella pienet, joten hyödyt kohdistuivat suoraan luontomatkailijoille tuotteita tai palveluja tarjoaviin yrityksiin. Turun saariston kunnista Dragsfjärd ja Nauvo hyötyivät eniten Saaristomerens kansallispuiston luontomatkailusta. Saaristomerens kansallispuiston aluetaloudelliset vaikutukset olivat samaa suuruusluokkaa kuin Kuhmon kaupungissa ja Itä-Suomessa Ruunaan retkeilyalueella arvioidut luontomatkailun taloudelliset hyödyt.		
AVAINSANAT	Luontomatkailu, Saaristomerens kansallispuisto, taloudelliset vaikutukset, aluetalous, pohjoismainen malli		
MUUT TIEDOT	Tutkimus on Helsingin yliopiston taloustieteen laitoksella hyväksytty ympäristöekonomian pro gradu-tutkielma.		
SARJAN NIMI JA NUMERO	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 153		
ISSN	1235-6549	ISBN (NIDOTTU)	952-446-462-4
		ISBN (PDF)	952-446-463-2
SIVUMÄÄRÄ	65 s.	KIELI	Suomi
KUSTANTAJA	Metsähallitus	PAINOPAIKKA	Edita Prima Oy, Helsinki
JAKAJA	Metsähallitus, luontopalvelut	HINTA	10 euroa

PRESENTATIONSBLAD

UTGIVARE	Forststyrelsen	UTGIVNINGSDATUM	31.12.2005
UPPDRAGSGIVARE	Forststyrelsen	DATUM FÖR GODKÄNNANDE	9.6.2005
SEKRETESSGRAD	Offentlig	DIARIENUMMER	
TYP AV SKYDDSOMRÅDE/ SKYDDSPROGRAM	Nationalpark		
OMRÅDETS NAMN	Skärgårdshavets nationalpark		
NATURA 2000- OMRÅDETS NAMN OCH KOD	Ölmos-Purunpää FI0200062 SCI, Skärgårdshavet FI0200090 SCI och Skärgårdshavet FI0200164 SPA		
REGIONENHET	Södra Finlands naturtjänster		
FÖRFATTARE	Jonna Berghäll		
PUBLIKATION	De regionalekonomiska effekterna av naturturismen i Skärgårdshavets nationalpark		
SAMMANDRAG	Utgångspunkt för denna Pro gradu-undersökning var behovet av att känna till naturturismens regionalekonomiska effekter inom statens skydds- och strövområden. I undersökningen utreddes vilka direkta, indirekta och härledda effekter naturturismen i Skärgårdshavets nationalpark i sydvästra Finland hade på inkomsterna, sysselsättningen, lönerna och skatteintäkterna i Åbolands skärgård 2003. Dessutom uppskattades de regionalekonomiska effekterna av upprätthållandet av och investeringarna i service i anslutning till användningen av Skärgårdshavets nationalpark för rekreatiönsändamål. I undersökningen tillämpades den s.k. nordiska modellen och dess utgifts- och inkomstmetod. De uppgifter som behövdes för utgiftsmetoden erhöles från den utredning om besökarna i Skärgårdshavets nationalpark som gjordes 2003. Materialet för inkomstmetoden insamlades genom en företagsförfrågan hösten 2004 och i början av 2005. Kostnadsuppgifter om upprätthållandet av och investeringarna i statligt finansierad service i nationalparken erhöles från Forststyrelsens Södra Finlands naturtjänster. Inkomsteffekten av naturturismen i Skärgårdshavets nationalpark och servicen i anslutning till användningen av området för rekreatiönsändamål var ungefär 3,6 miljoner euro 2003. Naturturismen sysselsatte lokala invånare motsvarande ungefär 30 årsverken och dessutom ett antal personer från andra orter motsvarande ungefär tio årsverken. I siffrorna ingår både direkta och indirekta verkningar. Effekterna på löneinkomsterna, vari har beaktats även härledda inkomster, var 547 000 euro. Härav fick kommunerna i Åbolands skärgård ungefär 103 000 euro i skatteintäkter. Multiplikatoreffekterna var små i området, så nyttan riktade sig till de företag som erbjuder naturturisterna produkter eller tjänster direkt. Av kommunerna i Åbolands skärgård drog Dragsfjärd och Nagu störst nytta av naturturismen. De regionalekonomiska effekterna av Skärgårdshavets nationalpark var av samma storleksklass som på Ruunaa strövområde i östra Finland och den uppskattade ekonomiska nyttan av naturturismen i Kuhmo stad.		
NYCKELORD	Naturturism, Skärgårdshavets nationalpark, ekonomiska effekter, regionalekonomi, nordiska modellen		
ANDRA UPPGIFTER			
SERIENS NAMN OCH NUMMER	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 153		
ISSN	1235-6549	ISBN (HÄFTAD)	952-446-462-4
		ISBN (PDF)	952-446-463-2
SIDANTAL	65 s.	SPRÅK	finska
FÖRLAGA	Forststyrelsen	TRYCKERI	Edita Prima Oy, Helsingfors
DISTRIBUTION	Forststyrelsen, naturtjänster	PRIS	10 euro

Sisällys

1 Johdanto	9
1.1 Luontomatkailun määritelmä	9
1.2 Luontomatkailun kansantaloudelliset ja alueelliset hyödyt.....	10
1.3 Aluetaloudelliset vaikutukset	11
1.4 Tutkimuksen tavoitteet	11
2 Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset	13
2.1 Teoriatausta.....	13
2.2 Pohjoismainen malli tutkimusmenetelmänä	14
2.3 Aluetaloudellisten hyötyjen suuruuteen vaikuttavat tekijät	17
3 Aineisto ja menetelmät	19
3.1 Tutkimusalue	19
3.1.1 Saaristomeren kansallispuisto.....	20
3.1.2 Ydinkohdealueen kunnat	21
3.2 Menomenetelmä ja kävijätutkimus.....	23
3.2.1 Saaristomeren kansallispuiston kävijätutkimuksen hyödyntäminen	24
3.2.2 Taustatietoja kävijöistä	24
3.3 Tulomenetelmä ja yritystutkimus	25
3.3.1 Yritystutkimuksen suorittaminen.....	27
3.3.2 Tutkimusyriytysten taustatietoja	28
3.4 Virkistyskäyttöpöpalvelujen vaikutusten selvittäminen	29
4 Tulokset	31
4.1 Kävijätutkimuksen tulokset	31
4.1.1 Käyntikertakohtaiset menot ja kohdealueen vuotuinen luontomatkailutulo ...	31
4.1.2 Eri matkailijaryhmien aluetaloudellinen merkitys	33
4.2 Yritystutkimuksen tulokset	36
4.2.1 Tulovaikutukset	37
4.2.2 Työllisyysvaikutukset	40
4.2.3 Palkka- ja verotulovaikutukset	41
4.3 Aluetaloudelliset vaikutukset Turun saaristossa.....	42
5 Johtopäätökset	47
Sammandrag	50
Lähteet	53
Liitteet	
Liite 1. Aiempien luontomatkailuun liittyvien aluetaloudellisten vaikutusten tutkimusten tuloksia.	56
Liite 2. Ensimmäisen kierroksen yrityskyselylomake.....	57
Liite 3. Toisen kierroksen yrityskyselylomake.....	61
Liite 4. Yritystutkimuksen ensimmäisen ja toisen kierroksen aineiston keruu kunnittain.....	63
Liite 5. Menomenetelmän tulokset matkailijaryhmittäin.	64

1 Johdanto

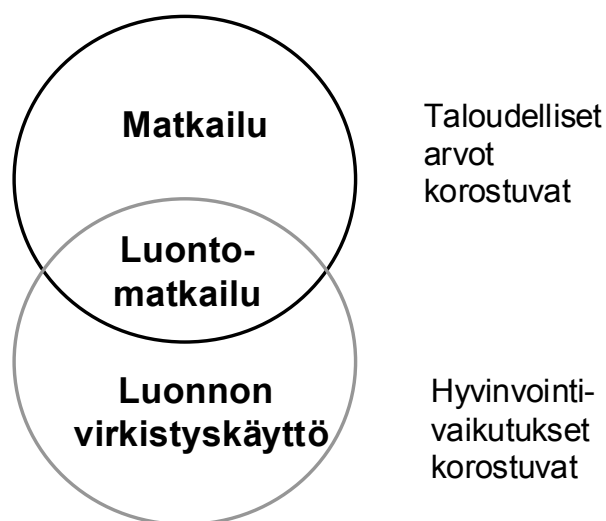
Suuri osa Suomen matkailusta perustuu luonnon vetovoimaan ja virkistäytymiseen luonnossa. Luontomatkailu muodostaa noin neljänneksen nykyisestä matkailusta, ja erityisen tärkeässä asemassa se on Pohjois- ja Itä-Suomessa sekä saaristoalueilla. Myös luontomatkailun tulevaisuudennäkymiä pidetään hyvinä, sillä kaupungistuva väestö kysyy yhä enemmän luontomatkailupalveluja (Ympäristöministeriö 2002). Kotimaisten kävijöiden lisäksi Suomen luonto houkuttelee myös ulkomaalaisia matkailijoita, jotka haluavat hakeutua turvalliseen, saasteettomaan ja luonnonkauniiseen ympäristöön massaturismikohteen sijaan (Kauppi 1996; Ympäristöministeriö 2002).

1.1 Luontomatkailun määritelmä

Kirjallisuudessa luontomatkailusta on esitetty vaihtelevia määritelmiä. Esimerkiksi Hemmi (1995) näkee luontomatkailun ensisijaisesti suojelualueille kohdistuvana matkailuna, jossa on tärkeää lihasvoimalla liikkuminen. Toisaalta Virtanen, Pouta, Sievänen ja Laaksonen (2001) toteavat luontomatkailun olevan luonnossa virkistäytymiseen perustuvaa matkailua, jonka aikana vietetään vähintään yksi yö poissa vakituisesta asunnosta. Ympäristöministeriön vuonna 2000 asettama virkistys- ja luontomatkailun kehittämi-

sen työryhmä, niin sanottu Vilmat-työryhmä, näkee luontomatkailun laajemmin kaikkena luontoon tukeutuvana matkailuna (Ympäristöministeriö 2002). Työryhmän mukaan luontomatkailu yhdistää luonnon virkistyskäytön ja matkailun ja siinä luonto on merkittävä vetovoimatekijä tai toimintaympäristö (ks. kuva 1). Luontomatkailua ei tule sotkea niin sanottuun ekoturismiin tai ympäristövastuulliseen matkailuun (ks. Hemmi 1995), vaikkakin se monilta osin saattaa sitä olla.

Vilmat-työryhmän luontomatkailumääritelmän selkiyttämiseksi todetaan, että luonnon virkistyskäyttö sisältää ”kaiken vapaa-ajan viettämistarkoituksessa luonnonympäristössä tapahtuvan oleskelun ja liikkumisen” (Virtanen ym. 2001, s. 25). Virtasen ym. (2001) mukaan myös loma-asumisen, jokamiehenoikeudella tapahtuvien ulkoilutoimintojen, metsästyksen ja vapaa-ajan virkistyskalastuksen sekä motorisoidun luonnossa liikkumisen, kuten moottorikelkkailun tai -veneilyn, määritellään olevan luonnon virkistyskäyttöä. Matkailu on sen sijaan Maailman matkailujärjestön määritelmän mukaan toimintaa, jossa ihmiset matkustavat ja oleskelevat tavanomaisen elinpiirinsä ulkopuolella olevassa paikassa korkeintaan yhden vuoden ajan vapaa-ajanvietossa, liikematkalla tai muusta syystä (World Tourism Organization 2000). Lisäksi Hemmi ja Vuoristo

Kuva 1. Luontomatkailu yhdistää luonnon virkistyskäytön hyvinvointivaikutukset matkailun taloudellisiin arvoihin. (Lähde: Ympäristöministeriö 2002, s. 7.)

(1993) toteavat matkailijan olevan kohdealueen näkökulmasta vieraspaikkakuntalainen henkilö, joka tuo alueelle tuloa. Hän voi olla myös päiväkävijä tai alueen loma-asukas.

Tässä tutkimuksessa tukeudutaan Vilmät-työryhmän luontomatkailumääritelmään. Näin ollen luontomatkailijoiksi oletetaan kaikki tavanomaisen elinpiirinsä ulkopuolella olevat kävijät, jotka saapuvat kohdealueelle luonnon vetovoiman takia. Matkan kestolle ei aseteta rajoituksia ja tavanomaisen elinpiirin oletetaan olevan kävijän kotipaikkakunta.

1.2 Luontomatkailun kansantaloudelliset ja alueelliset hyödyt

Virkistysalueilla ja luontomatkailulla on huomattavia taloudellisia vaikutuksia (Ovaskainen, Horne, Pouta & Sievänen 2002; Ympäristöministeriö 2002). Luonnon virkistyskäytön valtakunnallisen inventoinnin eli LVVI-tutkimuksen (Pouta & Sievänen 2001) pohjalta tehdyn arvion mukaan suomalaisten ulkoilun ja luontomatkailun kokonaisliikevaihto oli vuonna 2000 noin 1,6 miljardia euroa. Tästä seurasi Ovaskaisen ym. (2002, s. 61–62) mukaan luontomatkailurytyksissä 22 000 henkilötyövuoden laskennallinen työllisyysvaikutus. Arvio sisältää varsinaisissa matkailurytyksissä syntyneiden vaikutusten lisäksi myös välilliset vaikutukset muihin toimialoihin, kuten ulkoiluvarusteiden valmistukseen. Ulkomaalaisten matkailijoiden rahankulutuksen työllisyysvaikutus on arvioitu ympäristöministeriön ohjelmassa (Ympäristöministeriö 2002, s.14) noin 7 500 henkilötyövuodeksi. Tämän lisäksi valtio ja kunnat luovat vuosittain luontomatkailutyöllisyyttä 1 500 henkilötyövuodella.

Alueellisesti luontomatkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset voivat olla hyvin merkittäviä. Paikalliset asukkaat eivät kuitenkaan saa luontomatkailusta pelkkää taloudellista hyötyä. Luontomatkailu, kuten matkailu yleensä, vaikuttaa syrjäisemmällä alueella myönteisesti paikallisten palvelujen säilymiseen. Se myös elävöittää kohdealuetta ja tekee siitä vetovoimaisemman paikan asua (Laakkonen 2002; Murphy 1985). Myös paikallinen kulttuuri ja perinteet voivat korostua lisääntyvän matkailun seurauksena (Paajanen 1994). Kotikunnan alueella tarjottavat virkistyskäyttöpalvelut lisäävät alueen viihtyisyyttä ja lähivirkistysmahdollisuuksia. Tämä voi tukea aluetaloudellista kehitystä siten,

että paikalliset ihmiset eivät joudu matkustamaan muualla sijaitseviin luontomatkailu- tai retkeilykohteisiin, vaan voivat käyttää omassa kunnassa sijaitsevia alueita.

Ympäristöministeriön asettama työryhmä on laatinut ohjelman luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi, niin sanotun Vilmät-ohjelman. Tämä ympäristöministeriön ohjelma (Ympäristöministeriö 2002) sisältää 29 toimenpide-ehdotusta luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun edistämiseksi sekä luontomatkailuun kytkeytyvien työpaikkojen määrän kaksinkertaistamiseksi vuodesta 2000 vuoteen 2010. Erityisen arvokkaita nämä työpaikat ovat syrjäisillä alueilla, joilla työllistymismahdollisuudet ovat muutoin heikot. Tällaisten alueiden taloudellista kehitystä ja työllisyyttä onkin usein pyritty kasvattamaan erilaisilla matkailun kehittämisen toimenpiteillä samalla, kun väestöpakoa on yritetty vähentää (Murphy 1985). Syrjäisimmillä seuduilla luonnon vetovoimaan perustuva matkailu on lähes ainoa elinkeino, jolla on luontaiset kehittymismahdollisuudet (Laakkonen 2002).

Luontomatkailun tulo- ja työllisyysvaikutusten tunteminen on tärkeää Vilmät-ohjelman toteuttamisen ja toteutumisen seurannan kannalta. Kun eri suojelu- ja virkistysalueiden kehittämistä ja investointeja suunnitellaan, on perusteltua tarkastella niistä aiheutuvia tulo- ja työllisyysvaikutuksia, jotta niukat resurssit voidaan kohdentaa parhaalla mahdollisella tavalla. Tietoa taloudellisista vaikutuksista voidaan käyttää tukena myös silloin, kun halutaan perustella erilaisia suojelu- ja virkistysalueiden hankkeita ja hakea niille päättäjien ja yhteiskunnan hyväksyntää.

Suomessa tehdyt luontomatkailuun liittyvät aluetaloudellisten vaikutusten tutkimukset ovat keskittyneet lähinnä Itä- tai Pohjois-Suomeen (ks. Alakiuttu & Juntheikki 1999; Eisto 2003; Rinne 1999; Saarinen, Keränen & Sepponen 1996). Lisäksi Kangas, Ovaskainen ja Pajuoja (1998) ovat tutkineet Teijon retkeilyalueen tulo- ja työllisyysvaikutuksia. Saaristokohteiden tarkastelu on ollut lähes olematonta, vaikka saaristomatkailun taloudellisten vaikutusten tutkimuksille on kysyntää. Tietoa tarvitaan saariston elinkeinojen ja erityisesti matkailuelinkeinon kehittämisessä.

Saariston matkailun kehittämisohjelmassa (Kauhanen 1992) on tarkasteltu saaristomatkailun taloudellisia vaikutuksia koko Suomen tasolla 1990-luvun alussa. Sen mukaan sisä- ja

ulkosaaristomatkatiluu työllistää 1 400 kokopäiväistä työntekijää ja tuo matkailutuloja noin 150 miljoonalla eurolla. Ohjelmassa saaristomatkailun kehittämiseksi tehtyihin ehdotuksiin kuului muun muassa kansallispuistojen matkailullisen käytön edistäminen. Myös sisäasiainministeriön (2003) Saaristo-ohjelma 2003–2006:ssa esittää valtion omistamien alueiden, kuten kansallispuistojen, virkistys- ja luontomatkailukäytön kehittämistä. Tässä tutkimuksessa yhdistetään ympäristöministeriön Vilmat-ohjelman ja saaristoalueiden tiedontarpeet. Tutkimus keskittyy Lounais-Suomessa sijaitsevan Saaristomeren kansallispuiston luontomatkailun aluetaloudellisiin hyötyihin Turun saaristossa.

1.3 Aluetaloudelliset vaikutukset

Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun taloudellisessa tutkimuksessa käytetään kahta erilaista tarkastelutapaa (Alward, Workman & Maki 1992; Kangas ym. 1998; Ovaskainen ym. 2002). Ensinnäkin taloudellinen vaikutusanalyysi (engl. economic impact analysis) seuraa matkailijoiden tosiasiallisen rahankäytön vaikutuksia taloudessa. Se kuvaa kansan- tai aluetalouden tasolla taloudellisen markkinatoiminnan tulovirtoja. Toisaalta talouden tehokkuuden tutkimuksella (engl. efficiency analysis) ja markkinattomien hyötyjen arvottamisella (engl. non-market valuation) mitataan virkistyspalvelujen nettoarvoa. Tehokkuutta kuvaavat analyysit kytkeytyvät läheisesti kustannus-hyötyanalyysin ajattelutapaan ja tarjoavat tietoa yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta parhaasta voimavarojen kohdentamisesta. Alueellisen kehityksen kannalta todelliset rahavirrat ja niiden tulo- ja työllisyysvaikutukset ovat ratkaisevia, joskin ne ovat pääosin ryhmien tai alueiden välisiä tulonsiirtoja eivätkä ne siten tuo yhteiskunnallista hyötyä kustannus-hyötyanalyysin mielessä (Cordell, Bergstrom & Watson 1992; Ovaskainen ym. 2002).

Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten tutkimus selvittää matkailijoiden rahankäytön vaikutuksia kohdealueen talouteen. Yleensä ne jaetaan välittömiin, välillisiin sekä johdettuihin vaikutuksiin (Jyväälä 1981; Matkailun edistämiskeskus 1983; Rinne 1999.)

- *Välitön vaikutus* syntyy, kun matkailijoiden rahankäyttö tuo lisäliikevaihtoa niihin yrityksiin, joissa matkailijat asioivat, eli niin

sanottuihin ensimmäisen kierroksen yrityksiin. Liikevaihdon kasvu lisää työtilaisuuksia ja palkkoja sekä kasvattaa kuntien verotuloa.

- Välitöntä matkailutuloa saavien yritysten liikevaihdon kasvu aiheuttaa liikevaihdon lisääntymistä välituotepanoksia toimittavissa yrityksissä, niin kutsutuissa toisen ja kolmannen kierroksen yrityksissä, kun niissä tehdään aiempaa suurempia hankintoja. Näiden yritysten liikevaihdon ja työllistävyyden sekä palkka- ja verotulojen kasvu on *välillistä vaikutusta*.
- *Johdetut vaikutukset* syntyvät, kun lisääntyneitä palkkatuloja kulutetaan muihin hyödykkeisiin ja palveluihin kohdealueella, jolloin sen taloudellinen toiminta vilkastuu. Tämä vaikuttaa edelleen työllisyyteen, palkkoihin ja verotuloihin.

Se, kuinka suuria välilliset ja johdetut vaikutukset kohdealueella ovat, riippuu pitkälti tutkimusalueen rakenteesta. Monet matkailijoiden ostamat hyödykkeet joudutaan tuomaan alueen ulkopuolelta, jolloin taloudellista hyötyä vuotaa ulos kohdealueelta ja välillinen vaikutus pienee huomattavasti (Murphy 1985; Ryan 2003). Erilaisten vuotojen seurauksena taloudellisten hyötyjen kertautuminen vaimenee kierros kierrokselta. Aluetaloudellisten vaikutusten teoriaan ja vaikutusten suuruuteen liittyviin tekijöihin perehdytään tarkemmin luvussa kaksi.

1.4 Tutkimuksen tavoitteet

Tämän tutkimuksen ensimmäisenä tavoitteena on selvittää Saaristomeren kansallispuiston vetovoimaan perustuvan luontomatkailun taloudelliset vaikutukset Turun saaristossa vuonna 2003. Vaikutukset lasketaan kunnittain, jotta nähdään, mitkä kunnat hyötyvät eniten kansallispuiston olemassaolosta. Taloudellisilla vaikutuksilla tarkoitetaan edellä kuvattuja välittömiä, välillisiä sekä johdettuja tulo-, työllisyys-, palkkatulo- ja verotuloaikutuksia. Luontomatkailijoiden rahankäytön synnyttämiä hyötyjä selvitetään soveltaen pohjoismaista matkailun tulo- ja työllisyyslaskentamallia, niin sanottua pohjoismaista mallia. Kyseinen malli on eniten käytetty taloudellisen vaikutusanalyysin tutkimusmenetelmä suomalaisessa matkailututkimuksessa. Sitä pi-

detään esimerkiksi panos-tuotosmenetelmää sopivampana tutkimusmallina, kun tarkastellaan pieniä tai keskisuuria paikallisuusalueita (Paajanen 1994), jollainen myös Saaristomerens kansallispuistoalue on. Koska Saaristomerens matkailuyrittäjyys on pääosin osa-aikaista ja pienimuotoista ja kohdealue on kooltaan pieni, ei tilastollisiin tietoihin pohjautuvien mallien käyttäminen ole mahdollista. Samasta syystä tutkimuksessa ei voida käyttää myöskään Kauppilan (1999) kehittämää standardoitua pohjoismaiseen malliin pohjautuvaa niin sanottua Koillismaan mallia, vaan tutkimus täytyy suorittaa alkuperäistä pohjoismaista menetelmää soveltaen.

Luontomatkailun edellytysten tuottamisessa valtion rahoituksella ja investoinneilla on suuri merkitys, ja ne voivat aiheuttaa tärkeitä aluetaloudellisia vaikutuksia (Alward ym. 1992). Tutkimuksen toisena tavoitteena onkin selvittää Metsähallituksen hallinnassa olevan Saaristomerens kansallispuiston ylläpidon ja puistoon teh-

tävien investointien aluetaloudelliset vaikutukset vuonna 2003 siltä osin, kun ne kohdistuvat luontomatkailun tukemiseen. Vaikka luonnonsuojelu ja perinnemaisemien hoito ovat hyvin oleellisia alueen vetovoimaisuuden säilyttämisessä, keskitytään tässä tutkimuksessa vain luonnon virkistyskäytön valtiorahoitteisiin ylläpitokustannuksiin ja investointeihin. Myös näiden aluetaloudelliset vaikutukset selvitetään pohjoismaista mallia soveltaen.

Seuraavassa luvussa perehdytään aluetaloudellisten vaikutusten teoriaan, tutkimuksessa käytettävään pohjoismaiseen malliin sekä aluetaloudellisten vaikutusten suuruutta määrittäviin tekijöihin. Luvussa kolme käsitellään aineisto ja menetelmät, eli kerrotaan tarkemmin tutkimuksen kohteena olevasta alueesta sekä laskennoissa käytettävistä aineistoista. Luvussa neljä esitellään tutkimuksen tulokset ja lopuksi luvussa viisi tiivistetään tutkimuksesta seuranneet johtopäätökset.

2 Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset

Kauppilan (1999) ja Paajasen (1995) mukaan matkailun taloudellisten vaikutusten tutkimuksen alkuna voidaan Suomessa pitää 1960-luvun loppua, jolloin matkailun ja taloudellisen kehityksen yhteys alkoi hahmottua. Ensimmäiset matkailun alueellisia edellytyksiä ja vaikutuksia käsittelevät tutkimukset syntyivät 1960- ja 1970-luvuilla. Varsinaisia alue- ja paikallistason taloudellisia vaikutuksia alettiin selvittää matkailututkimuksissa kuitenkin vasta 1980-luvulta lähtien. Alueellisten luontomatkailuvaikutusten tutkimus on yleistynyt 1990-luvun lopulta lähtien.

Taloudellisten vaikutusten laskemiseen on käytetty tulo- ja menomenetelmiä, matkailukerroyksikköanalyysiä sekä näiden pohjalta kehitettyä pohjoismaista mallia (Hemmi & Vuoristo 1993). Kansainvälisesti enemmän käytetty tutkimusmenetelmä on panos-tuotosmenetelmä, jota on käytetty luontomatkailututkimukseen systemaattisesti etenkin Yhdysvalloissa 1980-luvun puolivälistä lähtien (esim. Cordell ym. 1992; Douglas & Harpman 1995; Johnson, Obermiller & Radtke 1989). Kaikkien edellä mainittujen tutkimusmenetelmien taustalla oleva teoria kuvataan seuraavassa.

2.1 Teoriatausta

Taloudellisten vaikutusten teoria olettaa kansantalouden olevan tasapainossa silloin, kun kokonaistuotanto (kokonaistulo) vastaa hyödykemarkkinoiden aggregaattikysyntää. Aggregaattikysyntä koostuu yksityisestä kulutuksesta, yksityisistä investoinneista, julkisista investoinneista sekä nettoviennistä. Jos kysyntä joltain osin kasvaa, on seurauksena muutos tasapainossa ja kansantalouden kokonaistulon kasvu. Kokonaistulon kasvu on kuitenkin suurempi kuin alkuperäinen kysynnän muutos, sillä muutos kertautuu taloudessa niin sanotun kerrointeorian mukaisesti. Tämän teorian mukaan alkuperäisen injektion myötä saatuja lisätuloja käytetään kansantalouden sisällä edelleen, jolloin kulutuskysyntä kasvaa entisestään. Kaikkea lisääntyntä tuloa ei kuitenkaan kuluteta, sillä osa siitä menee suoraan verotukseen, osa säästetään ja osalla ostetaan tuontituotteita. Nämä vuodot pienentävät kerroinvaikutusta kierros kierrokselta. Seuraavassa

tämä malli esitetään aluetalouteen sovellettuna pääosin McCannin (2001, s. 149–158) esitykseen pohjautuen.

Aluetalouden kokonaistulo Y_r vastaa tasapainossa paikallistalouden aggregaattikysyntää, joka on yksityisen paikallisen kulutuksen C_r , yksityisten paikallisten investointien I_r , alueen julkisten investointien G_r ja nettoviennin, eli viennin ja tuonnin erotuksen ($X_r - M_r$), summa.

$$(1) \quad Y_r = C_r + I_r + G_r + (X_r - M_r)$$

Kun alueellisten tulojen sijaan huomioidaan alueellisesti käytettävissä olevat tulot, täytyy tulotasosta riippuvainen tulovero ottaa huomioon, sillä se vähentää käytettävissä olevia tuloja. Jos t on keskimääräinen veroaste alueella, voidaan vero esittää muodossa

$$(2) \quad T_r = tY_r.$$

Näin ollen alueelliset käytettävissä olevat tulot ovat muotoa

$$(3) \quad Y_r^D = Y_r(1 - t).$$

Kulutuksen ajatellaan olevan osin eksogeenista ja osin alueen tulotasosta riippuvaa. Näin ollen se voidaan ilmaista muodossa

$$(4) \quad C_r = C + cY_r^D.$$

Yhtälössä 4 eksogeenista kulutusta merkitään C :llä, kun taas c on alueellinen rajakulutusalttius.

Myös alueen tuonti, eli kaikki ne hyödykkeet ja palvelut, jotka hankitaan alueen ulkopuolelta, on osin tuloriippuvaista, ja näin ollen myös se ilmaistaan eksogeenisen ja tuloriippuvaisen tuonnin summalla. Yhtälössä 5 alueellista rajatuontialttiutta merkitään m :llä.

$$(5) \quad M_r = M + mY_r^D$$

Kun yhtälöön 1 sijoitetaan yhtälöt 4 ja 5 ja alueelliset tulot korvataan yhtälön 3 alueellisesti käytettävissä olevilla tuloilla, tarkentuu aluetalouden tasapainon yhtälö.

$$(6) \quad Y_r^D = \frac{C + I_r + G_r + X_r - M}{1 - (c - m)(1 - t)}$$

Yhtälö 6 tulkitaan niin, että alueen käytettävissä oleva kokonaistulo on eksogeeninen kysyntä kerrottuna kertoimella, joka on muotoa

$$(7) \quad k_r = \frac{1}{1 - (c - m)(1 - t)}$$

Yhtälössä 7 termi $(c - m)$ on paikallisten tuotteiden rajakulutusalttius. Mitä suurempi arvo termillä $(c - m)$ on, sitä suurempi on kerroin ja eksogeenisten tekijöiden muuttuessa myös alueellisten kokonaistulojen muutos. Käytettävissä olevien kokonaistulojen muutos on kuvattu yhtälössä 8.

$$(8) \quad \Delta Y_r^D = \frac{\Delta(C + I_r + G_r + X_r - M)}{1 - (c - m)(1 - t)}$$

Kokonaistulot muuttuvat minkä tahansa eksogeenisen tekijän muuttuessa. Tässä tutkimuksessa keskitytään alueellisen viennin ΔX_r sekä valtion investointien ja kulutuksen ΔG_r kasvun aiheuttamiin aluetaloudellisiin vaikutuksiin. Muiden tekijöiden oletetaan pysyvän ennallaan. Alueellisen viennin muutos on matkailijoiden rahankäytön aiheuttama kokonaistulon lisäystä kohdealueella. Se voi muodostua esimerkiksi paikallisen aamiaismajoituksen käytöstä. Valtion investointeihin ja kulutukseen sisältyvät tässä tutkimuksessa vain Metsähallituksen tekemät korvus- ja uusinvestoinnit sekä ylläpitokustannukset, jotka kohdistuvat Saaristomeren kansallispuiston virkistyskäyttöpäalveluihin ja luontomatkailun tukemiseen.

Edellä esitetty kerrointarkastelu kuvaa ulkopuolelta tulevan tuloinjektion aiheuttamaa kokonaistulon suoraa (välitöntä) kasvua ja paikallisten ihmisten lisääntyneiden tulojen myötä syntyvää johdettua kasvua. Lisääntyneet tulot vaikuttavat kuitenkin myös yritysten käyttäytymiseen, sillä liikevaihdon nousun myötä yritykset ostavat yhä enemmän välituotepanosia. Nämä välilliset vaikutukset riippuvat suoraa tuloa saavien ensimmäisen kierroksen yritysten tekemistä välituotepanosostoista ja edelleen näiden alihankinnassa käytettyjen toisen kierroksen yritysten ostoista kolmannelta

kierrokselta. Tulon lisäyksen myötä syntyvät yrityksen välituotehankinnat voidaan ilmaista muodossa

$$(9) \quad \Delta X_r (c_f - m_f)(1 - t_f)$$

Yhtälössä 9 ΔX_r kertoo, kuinka yrityksen liikevaihto kasvaa viennin lisääntyttyä. Yrityksen rajakulutusalttuitta merkitään c_f :llä, rajatuotentialtuitta m_f :llä ja yritysvero t_f :llä.

Yritysten välituoteostot kertautuvat aluetaloudessa yhtälön 6 kertoimen mukaisesti. Kerroinvaikutus on sitä suurempi, mitä enemmän välituotteita ostetaan paikallisalueelta, eli mitä suurempi termi $(c_f - m_f)$ on. Käytettävissä olevien alueellisten kokonaistulojen muutosta voidaan kuvata yhtälöllä

$$(10) \quad \Delta Y_r^D = \Delta X_r + \frac{\Delta X_r (c_f - m_f)(1 - t_f)}{1 - (c - m)(1 - t)}$$

Työllisyysvaikutukset syntyvät välittömästi tuloinjektiosta hyötyvissä yrityksissä sekä toisaalta välillisesti yritysten välituoteostojen myötä. Paikallisalueen työllisyyden kasvun tietyllä toimialalla i (ΔN_{ri}) oletetaan olevan suoraan riippuvainen tuon toimialan alueellisen kokonaistulon kasvusta.

$$(11) \quad \Delta N_{ri} = n_i \Delta Y_{ri}$$

Yllä olevassa yhtälössä n_i on kerroin, joka kuvaa yhden henkilötyövuoden työllistämiseen tarvittavaa tuloa toimialalla i .

Seuraavaksi siirrytään käsittelemään niin sanottua pohjoismaista mallia ja siihen perustuvan tutkimuksen suorittamista. Malli on rakennettu yksinkertaistamaan edellä kuvatun teorian mukaisten aluetaloudellisten vaikutusten laskentaa.

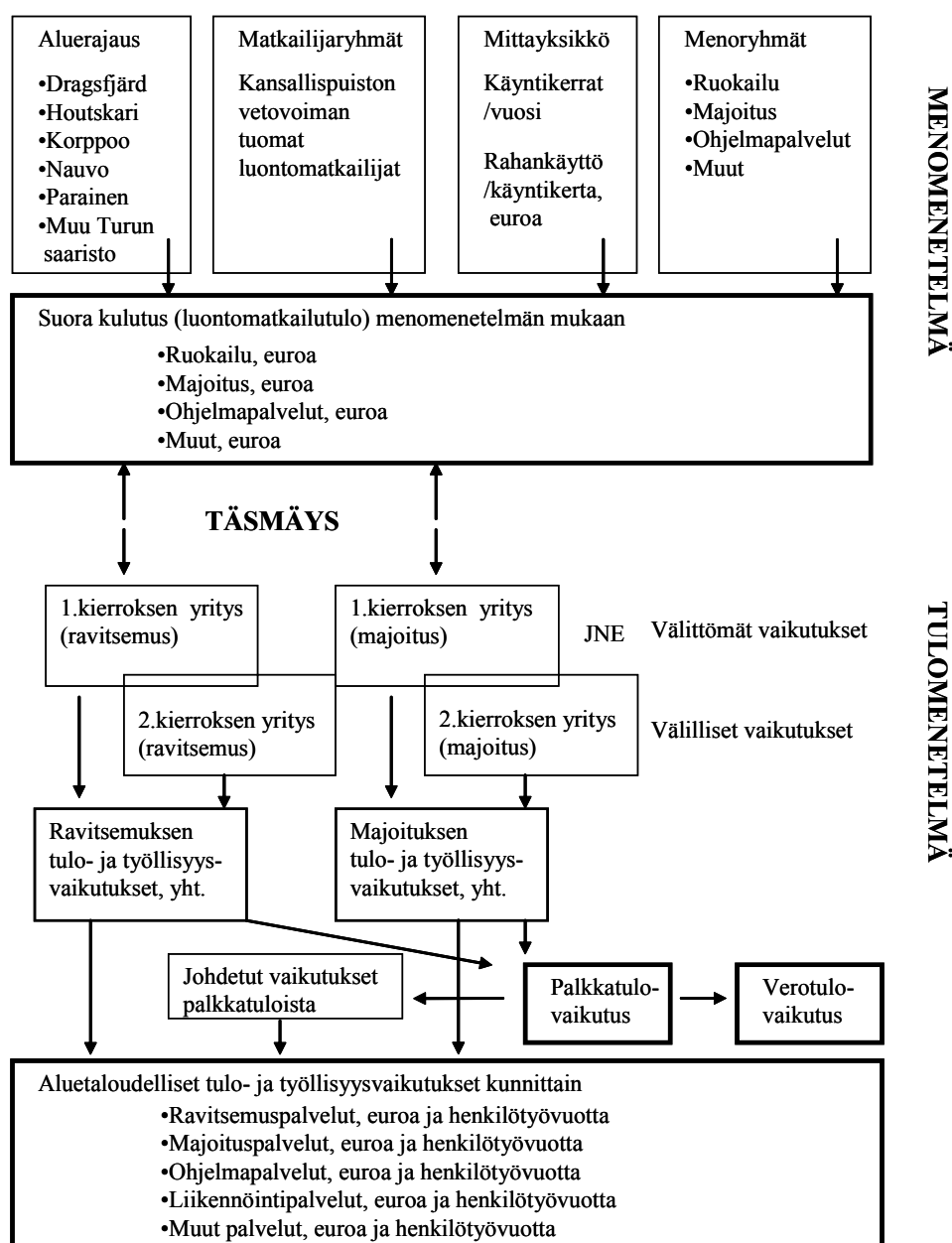
2.2 Pohjoismainen malli tutkimusmenetelmänä

Pohjoismainen malli kehitettiin 1970-luvun lopussa Pohjoismaiden Ministerineuvoston rahoituksella ja sen on julkaissut Matkailun edistämiskeskus (1983). Tarkoituksena oli luoda tutkimusmenetelmä, jolla matkailun taloudellista merkitystä sekä välittömiä ja välillisiä työllisyysvaikutuksia voidaan arvioida alueellisella ja kansallisella tasolla. Malli suunniteltiin niin, että se on sovellettavissa Pohjoismaissa eikä se ole tekni-

sesti liian monimutkainen. Menetelmää testattiin vuosina 1980–81 kaikissa Pohjoismaissa Islantia lukuun ottamatta. Suomessa tutkimukset tehtiin Jyväskylässä (Holopainen 1981) ja Kuusamossa (Jyvälä 1981).

Pohjoismainen malli koostuu jo ennestään tunnetuista meno- ja tulomenetelmistä. Tutkimus perustuu empiiriseen tiedonkeruuseen, joka voidaan suorittaa eri tavoin riippuen siitä, kuinka tarkkoja tuloksia halutaan saada (Matkailun edistämiskeskus 1983). Paajasen (1993, 1994, 1995) mukaan pohjoismaisen mallin etuna on sen joustavuus tutkimuskohteen ja tavoiteasteen

suhteen – sen avulla saadaan aluekohtaista tietoa halutulla tarkkuudella. Toisaalta tämä on myös mallin heikkous esimerkiksi tilastollisen tiedon pohjalte rakentuvien panos-tuotosmenetelmän tai ruotsalaisen TEM-menetelmän (Turist Ekonomiska Modellen, kts. Sveriges Turistråd 1987) tutkimuksiin verrattuna. Pohjoismaisella mallilla tehtyjen tutkimusten keskinäinen vertailtavuus on huonompi kuin edellä mainituilla menetelmillä juuri sen takia, että tutkimukset suunnitellaan ja toteutetaan räätälöidysti. Pohjoismaisen mallin tutkimuksia on myös vaikea toistaa jälkeinpäin tästä samasta syystä (Hemmi & Vuoristo 1993;

Kuva 2. Pohjoismaisen mallin tutkimusmenetelmän kuvaus. (Lähde: Matkailun edistämiskeskus 1983.Muokattu.)

Paaajanen 1993 ja 1995). Erityisesti tutkimuksesta toiseen vaihtelevat toimialaluokitukset heikentävät vertailukelpoisuutta (Laakkonen 2002).

Mallin kuvaus

Seuraavassa kuvataan pohjoismaisen mallin mukaisen tutkimuksen suorittaminen. Esitys pohjautuu Matkailun edistämiskeskuksen (1983) julkaisuun. Kuva 2 kertoo pääpiirteissään tutkimuksen kulusta sovellettuna Saaristomeren kansallispuiston aluetaloudellisten vaikutusten arviointiin. Kuvassa esitetään myös muun muassa käytettävä aluerajaus, menoryhmät ja toimialat. Näiden tarkempaan määrittelyyn palataan myöhemmin luvussa 3.

Lähtökohtana pohjoismaisessa mallissa on tutkimusalueen ja tutkittavien matkailijaryhmien tarkka määrittely. Lisäksi päätetään matkailijamäärien mittaamiseen käytettävä yksikkö ja menoryhmät, joihin matkailijoiden menot halutaan vastaanottajatoimialoittain jakaa. Kaikkien näiden määrittelyä ohjaa tutkimuksen tarkkuudelle valittu tavoiteaste.

Menomenetelmän aineisto hankitaan yleensä matkailijoille suunnatulla haastattelututkimuksella, jolla saadaan tietoa alueen kävijöistä ja heidän rahankäytöstään kohdealueella eli saadaan selville termi ΔX_r . Matkailumenot selvitetään vastaanottajatoimialoittain ja niiden perusteella lasketaan matkailijoiden vuosittainen suora kulutus. Tätä verrataan tulomenetelmällä saatavaan toimialoittain jaettuun matkailuliikevaihtoon. Tulosten pitäisi olla samansuuruiset.

Mallin tulomenetelmä perustuu tutkimusalueen yrittäjien haastatteluun. Tällä selvitetään matkailuliikevaihdon osuus yrityksen kokonaisliikevaihdosta, paikallisen työvoiman osuus työntekijöistä sekä yrityksen kustannusrakenne. Eriyisen kiinnostuneita ollaan paikallisista työllistetyistä (N_r) ja heidän työllistämiseensä käytetyistä palkkakuluista ilman henkilösivukustannuksia, sillä näiden pohjalta voidaan laskea alueen matkailusta seuraava tulojen kasvu. Pohjoismaisessa mallissa ei oteta huomioon käytettävissä olevien tulojen riippuvuutta tuloveron (aiemmin tekstissä t) suuruudesta. Myös yritysvero jätetään huomiotta. Mallissa selvitetään kuitenkin paikallisten työntekijöiden palkkatulojen avulla, kuinka suuret verotulot kohdealueen kunnat saavat kunnallisveron muodossa.

Tulomenetelmän toinen kiinnostuksen kohde on paikallisalueelle kohdistuvat yritysten välituotehankinnat, sillä näiden perusteella voidaan selvittää termi $(c_f - m_f)$. Tiedon saamiseksi pyydetään ensimmäisen kierroksen yrityksiltä heille välituotteita toimittavien yritysten, toisen kierroksen yritysten, yhteystiedot. Sama kysely kohdistetaan myös heille. Tarvittaessa myös kolmas yritys kierros haastatellaan. Näiden tietojen pohjalta lasketaan välittömät ja välilliset aluetaloudelliset tulo- ja työllisyysvaikutukset toimialoittain ja kunnittain. Tässä käytetään apuna toimialoittaisia yleistyskertoimia, jotka kuvaavat toimialojen ja tutkimusyritysten liikevaihtojen suhteita.

Pohjoismaisessa mallissa kerrointa k_r kutsutaan palkkakertoimeksi. Sen avulla selvitetään johdetut vaikutukset palkkatulosta. Palkkakertoimen arvona käytetään lukua 0,11 ellei ole erityistä syytä poiketa tästä. Kerroin pohjautuu oletukseen, että paikallisten tuotteiden rajakulutusalttius $(c - m)$ on 0,1, jolloin kerroin saa arvon $1/(1 - 0,1) - 1 = 0,11$. Verotusta ei oteta huomioon, ja Armstrongin ja Taylorin (2000) mukaan sen merkitys palkkakertoimen muodostumisessa on huomattavasti alueellista rajakulutusalttiuutta pienempi. Todellisuudessa eri alueiden kertoimet poikkeavat toisistaan, ja tarkkoihin tuloksiin pääsemiseksi kertoimet tulisi määrittää alueellisesti (kts. Armstrong & Taylor 2000, s. 8–12).

Jos matkailun aluetaloudellisten vaikutusten tutkimus halutaan toteuttaa kokonaisuudessaan edellä kuvatulla tavalla, tarvitaan Paaajanen (1993) mukaan laaja ja monipuolinen empiirinen aineisto. Tästä johtuen pohjoismaisella mallilla tehdyt tutkimukset vievät huomattavasti aikaa ja varoja. Laajempiin tutkimusalueisiin soveltuukin yleensä paremmin tilastollisia tietoja hyödyntävä panos-tuotostarkastelu (Paaajanen 1994).

Mallin soveltaminen suomalaisen luontomatkailututkimukseen

Johdannossa mainitut suomalaiset aluetaloudellisten vaikutusten tutkimukset, jotka ovat kohdistuneet luontomatkailuun, on suoritettu pohjoismaista mallia soveltaen 1990-luvun loppupuolella tai 2000-luvun alussa. Kaikissa tutkimuksissa ei ole käytetty sekä tulo- että menomenetelmää, vaan usein vain toista näistä. Yleensä matkailututkimuksissa tulomenetelmä on ollut menomenetelmää suosittuampi (Kauppila 1999).

Itä-Suomessa luontomatkailun taloudellisia vaikutuksia ovat tutkineet Rinne (1999) ja Eisto (2003). Rinteen (1999) tutkimus suoritettiin itäisessä Kainuussa Kuhmon kaupungissa, jossa sijaitsee useita retkeilyalueita ja UKK-reitti. Tutkimuksessa käytettiin pohjoismaista mallia, josta hyödynnettiin sekä meno- että tulomenetelmää. Samalla pyrittiin parantamaan mallin metodologiaa, jossa keskityttiin erityisesti aluetalouden vuotojen parempaan huomioon ottamiseen. Eisto (2003) teki Pohjois-Karjalassa Lieksassa sijaitsevalla Ruunaan retkeilyalueella vuosina 2000–2002 kävijätutkimuksen, joka painottui aluetaloudellisten vaikutusten arviointiin. Tutkimuksessa käytettiin pohjoismaista mallia yksinkertaistetussa muodossa.

Matkailun aluetaloudellista vaikuttavuutta Lapissa ovat selvittäneet Saarinen ym. (1996) tutkimuskohteenaan Saariselän alue sekä Inarin kunnan matkailuun liittyen Alakiuttu ja Juntheikki (1999). Nämä tutkimukset eivät arvioineet nimenomaisesti luontomatkailun vaikutuksia, mutta alueen tärkeimpänä vetovoimatekijänä pidettiin luontoa (Saarinen 1996). Molemmissa tutkimuksissa oli menetelmänä pohjoismaisen mallin tulomenetelmä. Pelkkää menomenetelmää ovat sen sijaan käyttäneet Kangas ym. (1998) arvioidessaan Lounais-Suomessa sijaitsevan Teijon retkeilyalueen tulo- ja työllisyysvaikutuksia. Tutkimus pohjautui Metsähallituksen kesällä 1996 tekemään kävijätutkimukseen, jonka perusteella laskettiin Teijon retkeilyalueen välittömät aluetaloudelliset vaikutukset puuttumatta kerrannaisvaikutuksiin.

Eri kohteissa arvioidut aluetaloudelliset vaikutukset poikkeavat toisistaan huomattavasti. Vaikutukset ovat vaihdelleet Teijon 650 000 euron tulovaikutuksesta ja seitsemästä henkilötyövuodesta Inarin 43 miljoonaan euroon ja yli kolmeensataan henkilötyövuoteen (Alakiuttu & Juntheikki 1999; Kangas ym. 1998). Kaikkien edellä mainittujen tutkimusten keskeiset tulokset on esitetty tiivistetysti liitteessä 1. Pääosa eroista selittyy matkailijamäärillä sekä aluekohteisilla eroavaisuuksilla, kuten tutkimusalueen laajuudella ja palvelujen runsaudella. Myös tutkimusten menetelmät, rajaukset, oletukset ja ajankohdat ovat poikenneet toisistaan. Seuraavassa luvussa perehdytään tarkemmin aluetaloudellisten vaikutusten suuruuteen vaikuttaviin tekijöihin.

2.3 Aluetaloudellisten hyötyjen suuruuteen vaikuttavat tekijät

Matkailun aluetaloudellisten hyötyjen suuruuteen vaikuttavat tekijät voidaan jakaa kahteen ryhmään. Ensinnäkin matkailijamäärän suuruudesta ja heidän kohdealueella käyttämästään rahamäärästä riippuva tuloinjektion suuruus (ΔX_t) vaikuttaa merkittävästi saataviin aluetaloudellisiin hyötyihin. Korkea matkailutulo ei kuitenkaan yksin riitä, jos vuodot ovat suuret. Merkittävää on siis toisaalta se, kuinka hyvin taloudelliset hyödyt pysyvät alueella ja kertautuvat siellä teorian mukaan (kertoimen k_t sekä termin $(c_t - m_t)$ suuruus). Korkea matkailutulo kompensoi suuria aluetalouden vuotoja ja alhaista kerrointa, mutta pienetkin matkailutulot voivat hyödyttää kohdealuetta, jos vuodot ovat pieniä.

Matkailijamäärään ja sitä kautta tuloinjektion ΔX_t suuruuteen vaikuttavia tekijöitä ovat niin kohdealueen vetovoimatekijät kuin alueen kyky vastaanottaa matkailijoita. Alueiden vetovoimaisuus voi perustua Hemmin ja Vuoriston (1993) mukaan kulttuuriin, luontoon, ohjelmapalveluihin ja tapahtumiin tai majoitus-, liikenne- ja ravitsemuspalveluihin. Tulee kuitenkin ottaa huomioon, että matkailualueen koko, maantieteellinen sijainti ja infrastruktuuri voivat asettaa rajoituksia matkailijamäärän suuruudelle (Ryan 2003).

Rahankäytön suuruuteen vaikuttaa oleellisesti se, miten matkaan liittyvät ostokset jakautuvat alueellisesti. Alwardin ym. (1992) ja ympäristöministeriön (2002) mukaan luontomatkailusta syntyvät vaikutukset kohdentuvat yleensä hyvin vähän itse luontokohteeseen, kun taas ympäröivä alue saa suuren osan taloudellisista hyödyistä. Kävijät tekevät lisäksi hankintoja, kuten ruokaostoksia, jo kotipaikkakunnalla ja matkan varrella. Kotipaikkakunnalta ostetaan myös esimerkiksi luonnon virkistyskäyttöön liittyvät välineet, kuten vaelluskengät. Aluetaloudelliset vaikutukset muodostuvat sitä suuremmiksi, mitä enemmän tuotteita ja palveluja hankitaan kohdealueelta tai sen ympäristöstä.

Alueella käytetyn rahamäärän suuruuteen ja näin ollen tuloinjektion ΔX_t suuruuteen vaikuttaa myös se, millaisia alueen matkailijat tyypillisesti ovat. Kohdealueella yöpyvät kävijät käyttävät enemmän rahaa käyntikertaa kohden kuin päiväkävijät (ks. esim. Eisto 2003). Myös eri tavoin

majoittuvien ja eri harrastuksista kiinnostuneiden kävijöiden rahankäytön välillä on eroja (Hemmi & Vuoristo 1993; Murphy 1985).

Kuten luvun alussa mainittiin, toinen merkittävä aluetaloudellisten vaikutusten suuruutta määrittävä tekijä on saatujen hyötyjen kertautuminen. Tätä tarkasteltaessa on tutkimusalueen rajaus otettava huomioon. Suuren tutkimusalueen sisällä tuotantorakenne on yleensä kattavampi ja yritykset voivat näin ollen ostaa suuremman osan välituotehankinnoistaan kohdealueen sisältä aiheuttamatta taloudellisia vuotoja (Kauppila 1999; Wall 1997). Tällöin termi ($c_f \cdot m_f$) kasvaa ja kerrannaisvaikutukset ovat suuremmat. Laaja tutkimusalue tarkoittaa Wallin (1997) mukaan kuitenkin väistämättä myös suurempaa paikallisten ihmisten osuutta. Kun tutkimusalueen kokoa kasvatetaan, muuttuvat ennen ulkopaikkakuntalaisiksi matkailijoiksi määritellyt ihmiset paikallisiksi, joiden tekemät ostot eivät ole matkailutuloa alueelle. Näin ollen matkailijoiksi luokiteltujen ihmisten määrä vähenee ja tuloinjektio ΔX_i pienenee.

Se, kuinka yritykset ostavat välituotehankintansa paikallisilta yrityksiltä (termi $c_f \cdot m_f$), on merkittävä tekijä matkailutulon kertautumisessa (Johnson ym. 1989; Murphy 1985; Ryan 2003; Wall 1997). Termin suuruuteen vaikuttavat monet asiat eikä vain edellä mainittu tutkimusalueen määrittely. Matkailukohteet poikkeavat toisistaan elinkeinorakenteeltaan ja Paajasen (1995) vertailu espoolaisten ja virtolaisten yrittäjien käyttäytymisestä osoittaa, että eristyneemmällä alueella oma-varaisuus sekä halu ostaa paikallisilta yrityksiltä voi olla suurempaa, jolloin tulojen kertautuminen alueella kasvaa. Kauppilan (1999) ja Laakkosen (2002) mukaan maantieteellinen sijainti vaikuttaa siten, että jos alueen lähellä sijaitsee merkittävä ja elinkeinorakenteeltaan monipuolinen keskus,

ostetaan välituotteet tuosta keskukselta paikallisalueen sijaan.

Matkailutuloa saavat yritykset voivat myös käyttäytyä eri tavoin. Johnsonin ym. (1989) mukaan vähittäiskaupan ja huoltamotoiminnan yritykset tekevät välituotehankintansa muita aloja yleisemmin paikallisalueen ulkopuolelta. Ryan (2003) arvioi toisaalta esimerkiksi aamiaismajoitusta tarjoavien yritysten ostavan hotelliketjuja todennäköisemmin välituotteensa kohdealueelta. Näin ollen myös tuloinjektion kohdentumisella toimialan sisällä erityyppisiin yrityksiin on merkitystä.

Yritysten omistus- ja rahoitusrakenteella voi olla osaltaan vaikutusta paikallistalouden hyötyjen kertautumisessa. Erityisesti vähemmän kehittyneissä maissa ulkomainen omistus voi syödä merkittävän osan matkailutulosta (Walpole & Goodwin 2000). Jos päätäntävalta siirtyy ulkoisen omistuksen vuoksi pois paikallisilta ihmisiltä, voi heidän työllistymisensä N_i vähentyä. Ryanin (2003) mukaan ulkopaikkakuntalaisten palkkaamiseen liittyviä syitä voivat olla työvoimapula sesonkiaikoina ja paikallisten haluttomuus tai taidottomuus vaadittavaan työhön. Ajoittain ulkopuolinen työvoima voi myös olla edullisempaa yritykselle.

Matkailutulojen aiheuttamien hyötyjen kertautumiseen ja kertoimen k_i suuruuteen vaikuttaa myös se, kuinka suuren osan palkastaan matkailun työllistämät ihmiset kuluttavat kohdealueella eli kuinka suuri on kertoimen termi ($c \cdot m$) (Ryan 2003). Tähän liittyy paikallisten työntekijöiden säästämisalttius sekä rajatuontialttius. Ne ja edelleen termin ($c \cdot m$) suuruus ovat riippuvaisia esimerkiksi paikallisten ihmisten preferensseistä, paikallisalueen koosta ja tarjonnan monipuolisuudesta sekä alueen sijainnista suuriin keskuksiin nähden (Armstrong & Taylor 2000; Kauppila 1999).

3 Aineisto ja menetelmät

Aineisto ja menetelmät -luvun alku selvittää tutkimusalueen rajausta niin aineiston keruun kuin tulosten analysoinnin kannalta. Lisäksi kerrotaan Saaristomeren kansallispuistosta sekä tutkimusalueen väestöstä ja matkailuelinkeinosta. Luvuissa 3.2 ja 3.3 siirrytään kuvailemaan pohjoismaisen mallin meno- ja tulomenetelmien soveltamista tässä tutkimuksessa. Lisäksi esitellään käytettävä aineisto ja sen pohjalta taustatietoja alueen kävijöistä ja yrityksistä. Lopuksi kerrotaan, kuinka tutkimuksessa selvitetään valtion tuottamien virkistyskäyttöpalvelujen aluetaloudelliset vaikutukset.

3.1 Tutkimusalue

Aluetaloudellisen tutkimuksen suorittamisessa on keskeistä se, kuinka tutkimusalue on rajattu, sillä tulokset ovat hyvin riippuvaisia tehdys-

tä rajauksesta. Tulosten tarkastelun kannalta on tärkeää tietää tarkka tutkimusalue ja perustelut sen valinnalle. Pohjoismaisella mallilla toteutetut matkailututkimukset ovat yleensä kohdistuneet yksittäiseen kuntaan, kuten Vaasaan (Suomen Matkailun Kehitys Oy 1997) tai Kalajokeen (Kutilainen 2004). Myös luontomatkailun vaikutuksia on arvioitu kuntakohtaisesti (esim. Rinne 1999).

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan niitä taloudellisia vaikutuksia, joita Varsinais-Suomessa sijaitsevan Saaristomeren kansallispuiston luontomatkailulla on Turun saariston kunnissa. Koska saaristo- ja tutkimusalueen kuvailussa käytetään runsaasti erilaista nimitystä, pyritään tätä selkiyttämään tietolaatikossa 1, ennen kuin paneudutaan varsinaiseen tutkimukseen käytettävään rajaukseen.

Varsinais-Suomi

Maakunta, johon kuuluu Turun saariston kuntien lisäksi 39 muuta kuntaa (yhteensä 54 kuntaa).

Turun saaristo eli laaja kohdealue

Turunmaan saaristo sekä Askainen, Kustavi, Merimasku, Rymättylä, Taivassalo, Särkisalo ja Velkua (yhteensä 15 kuntaa).

Turunmaan saaristo

Ydinkohdealue sekä Iniö, Kemiö ja Västernfjärd (yhteensä 8 kuntaa).

Ydinkohdealue

Dragsfjärd, Houtskari, Korppoo, Nauvo ja Parainen.

Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta-alue eli varsinainen kohdealue

Yhteistoiminta-alue sijaitsee Dragsfjärdin, Houtskarin, Korppoon ja Nauvon kuntien ulko-saaristo-osissa. Se on alue, jonka sisällä olevista valtion maa- ja vesialueista, puolustusvoimien alueita lukuun ottamatta, muodostuu Saaristomeren kansallispuisto (Laki Saaristomeren kansallispuistosta (645/1982) 1 §, sellaisena kuin se on muutettuna 17.1.1991/130).

Saaristomeren kansallispuisto

Kaikki valtion omistamat maa- ja vesialueet, puolustusvoimien hallinnassa olevia alueita lukuun ottamatta, jotka sijaitsevat yhteistoiminta-alueen sisällä.

Tietolaatikko 1. Tutkimusalueeseen liittyvän nimitysten määrittelyä.

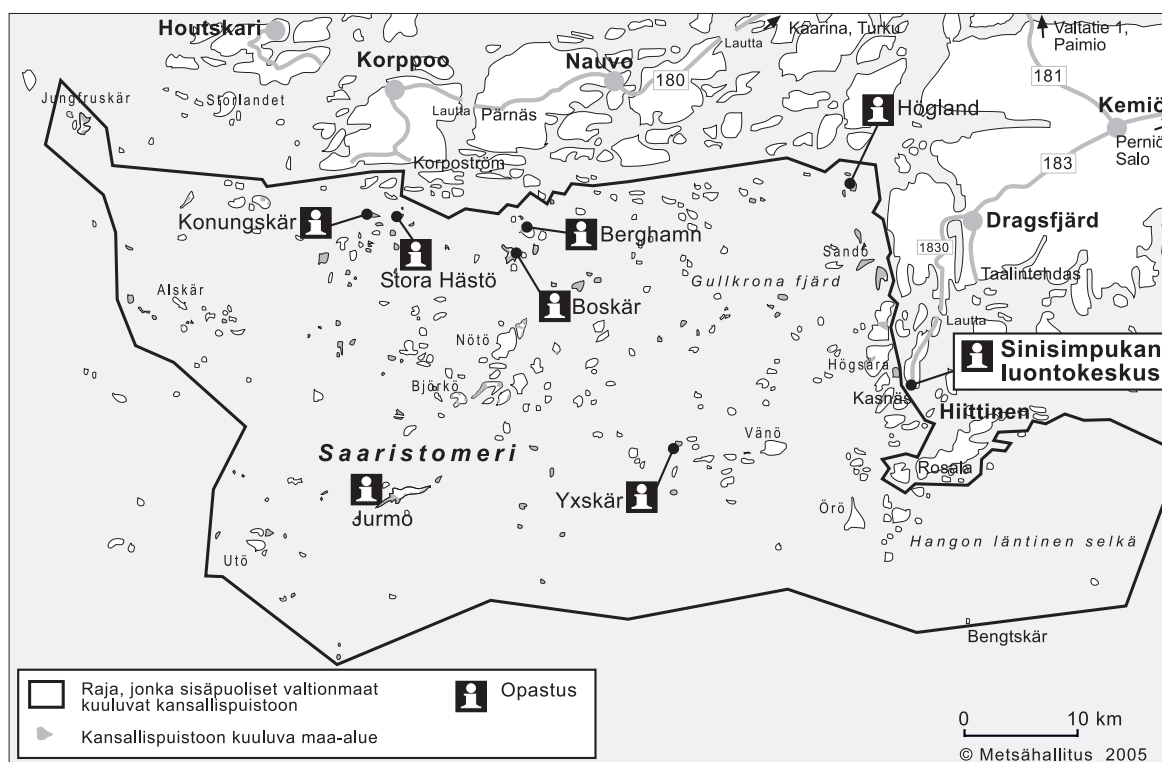
Varsinaisena kohdealueena, johon aineiston keruu kohdistuu, toimii kansallispuisto ja sen yhteistoiminta-alue (ks. kuva 3). Nämä sijaitsevat Dragsfjärdin, Houtskarın, Korppoon ja Nauvon kuntien ulkosaaristo-osissa. Tutkimusalueen rajaus aiheuttaa joitakin ongelmia tilastollisten tietojen käyttämisessä. Esimerkiksi kuntien matkailutietoja ei voida hyödyntää tässä tutkimuksessa, sillä vaikka Dragsfjärdin, Houtskarın, Korppoon ja Nauvon kuntien matkailu perustuu saaristoluontoon, eivät kaukana puistoalueesta liikkuvat matkailijat ole alueella välttämättä kansallispuiston vetovoiman takia. Tästä johtuen aineiston keräys kohdistettiin vain Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta-alueelle tai sen välittömään läheisyyteen.

Tulokset esitetään kuntakohtaisesti. *Ydinkohdealueen* muodostavat ne kunnat, joilla on suurin potentiaali välittömän luontomatkailutulon saamiseen. Nämä kunnat valittiin Saaristomeren kansallispuiston ja sen yhteistoiminta-alueen maantieteellistä sijaintia, rakennetta ja yhteyksiä tarkastelemalla. Ydinkohdealueeseen kuuluu kansallispuiston sijaintikuntien lisäksi Paraisten kaupunki.

Laajassa mielessä kohdealueena on koko Turun saaristo, joka käsittää ydinkohdealueen kuntien lisäksi kymmenen muuta kuntaa. Maantieteellisesti nämä sijaitsevat laajalla alueella ja osa hyvinkin kaukana itse kansallispuistosta, joten kaikki kunnat eivät saa välitöntä hyötyä Saaristomeren kansallispuiston kävijöiden rahankulutuksesta. Tämä niin sanottu *laaja kohdealue* on mukana tarkastelussa, jotta voidaan tutkia, kuinka laajalajaisesti kansallispuiston matkailu työllistää välittömästi Turun saariston asukkaita, sekä selvittää yritysten välituoteostojen kautta syntyvät välilliset vaikutukset.

3.1.1 Saaristomeren kansallispuisto

Saaristomeren kansallispuisto perustettiin vuonna 1983 ”Saaristomeren luonnon ja kulttuurin suojelemiseksi, niihin liittyvien perinteisten luonnonkäyttötapojen turvaamiseksi, elävän saaristoyhteisön säilyttämiseksi sekä ympäristöntutkimusta ja yleistä luontoharrastusta varten – ” (Laki Saaristomeren kansallispuistosta (645/1982) 1 §, sellaisena kuin se on muutettuna 17.1.1991/130). Puisto sijaitsee ulkosaaristossa Saaristomeren eteläreunalla, ja sen pinta-ala oli

Kuva 3. Saaristomeren kansallispuiston alueet sijaitsevat laajemman, karttaan rajatun yhteistoiminta-alueen sisällä Lounais-Suomen saaristossa.

vuoden 2003 lopussa lähes 50 000 hehtaaria, josta 46 800 hehtaaria oli vesipinta-alaa (Metsähallitus 2004). Se onkin suurin Suomen neljästä merikansallispuistosta.

Kansallispuiston alue toimii niin sanottuna suojeltuna ydinosana vuonna 1994 perustetussa Saaristomeren biosfäärialueessa. 4 200 neliökilometrin suuruinen biosfäärialue rakentuu kansallispuiston lisäksi Houtskarinn kunnasta sekä Korppoon ja Nauvon kuntien pohjoisista osista. Saaristomeren biosfäärialue on yksi Unescon Ihminen ja luonto (MAB, Man and the Biosphere Programme) -ohjelmaan kuuluvista alueista. Näiden tavoitteena on pyrkiä vastaamaan luonnonsuojelun, alueen taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen sekä kulttuuriarvojen säilyttämisen keskinäisen yhteensovittamisen ongelmaan. Biosfäärialueueryhmän mietinnön mukaan Saaristomeren seutu soveltuu biosfäärialueeksi erityisesti, koska se muodostaa luonnoltaan kansainvälisesti ainutlaatuisen kokonaisuuden, siellä on edellytyksiä yhteistyölle ja tutkimustoiminnalle sekä lisäksi alueella on rikas kulttuuriperintö (Ympäristöministeriö 1989).

Saaristomeren kansallispuistoon kuuluu tuhansia saaria ja luotoja, joista suurin osa on paljaita, mutta osalla kasvaa männiköitä tai matalakasvuista lehtimetsää. Puiston biologinen monimuotoisuus on Suomen oloissa poikkeuksellisen suuri ja etenkin maapinta-alaan suhteutettuna ero muihin kansallispuistoihin on merkittävä. Saaristomeren kansallispuiston erikoisuutena ovat vuosisataisen ihmisasutuksen muovaamat perinnemaisemat, joiden kunnostaminen ja ylläpitäminen vaativat huomattavia voimavaroja (Metsähallitus 2000). Monet entisistä laidunmaista riippuvaiset lajit ovat harvinaistuneet, kun laitumet ovat kasvaneet umpeen saariston väestön vähetessä. Nämä lajit uhkaavat hävitä ilman perinnemaisemien hoitotoimenpiteitä.

Kävijämääriä pyritään Saaristomeren kansallispuistossa ohjaamaan palvelutarvituksen sijoittelulla, jotta alueen luontoarvot säilyvät. Lisäksi puistossa sijaitsee lukuisia alueita, joilla liikkumista on rajoitettu (Metsähallitus 2000). Palvelurakenteisiin kuuluu tällä hetkellä kaksi luontotutua, luontopolkuja, laitureita, tulentekopaikkoja ja kuivakäymälöitä, telttailupaikkoja sekä lukuisia maasto-opasteita, jotka palvelevat kävijöitä (A. Sarlin, henkilökohtainen tiedonanto 17.1.2005). Lisäksi yhteistoiminta-alueen reunalla sijaitsevilla

Sinisimpukan luontokeskuksella on merkittävä rooli opastuspalvelujen tarjoamisessa.

Kuten Saaristomeren kansallispuiston perustamislain ensimmäisestä pykälästä käy ilmi, on kansallispuiston tavoitteena myös saaristokulttuurin suojeleminen ja paikallisväestön huomioiminen. Saaristomeren kansallispuiston runkosuunnitelman (Metsähallitus 2000) mukaan paikallisilla asukkailla on erityisiä etuoikeuksia saariston luonnonvarojen käyttöön, ja lisäksi puiston töissä pyritään käyttämään paikallisia työntekijöitä ja yrityksiä. Metsähallitus tukee mahdollisuuksien mukaan myös puiston hoidon ja käytön tavoitteiden kanssa sopusoinnussa olevaa paikallisten yrittäjien matkailutoimintaa. Myös valtioneuvoston periaatepäätös saariston kehittämisestä vuosiksi 2004–2006 (Valtioneuvoston periaatepäätös 19.5.2004) ottaa kantaa kansallispuistojen matkailullisen merkityksen edistämiseen, kuten myös sisäasiainministeriön (2003) Saaristo-ohjelma 2003–2006.

3.1.2 Ydinkohdealueen kunnat

Väestö ja elinkeinot

Ydinkohdealueeseen kuuluvat Dragsfjärd, Houtskari, Korppoo, Nauvo ja Parainen ovat pieniä, pääosin maantieteellisesti sirpaleisia ja väestöltään ruotsinkielisiä kuntia. Niiden asukastiheys on Paraisten kaupunkia lukuun ottamatta selvästi koko Suomen keskiarvoa alhaisempi (Tilastokeskus 2003). Kuten taulukosta 1 voidaan havaita, on näiden kuntien väestö keskimääräistä ikään-tyneempää.

Saariston väestökehitys on ollut pitkään laskusuunnassa. 1800-luvun loppuun asti saaristo oli tiheään asuttua, mutta vuosisadan vaihteessa väestö alkoi vähentyä (Lindgren & Stjernberg 1986). Tämä Lounais-Suomen saariston väestöpako on laantunut 1980-luvulta lähtien (Ympäristöministeriö 1989), mutta siitä huolimatta Dragsfjärdin kunnan väestö väheni vuosina 1980–2002 yli 26 %, Korppoon 13,5 % ja Houtskarinn lähes 11 % (Tilastokeskus 2003, 2004c). Lähempänä sisämaata sijaitsevilla Nauvossa ja Paraisilla kehitys on sen sijaan ollut positiivista, sillä Nauvon väkiluku on kasvanut parinkymmenen vuoden aikana noin 2 % ja Paraisten jopa 8 %.

Erityisen huolestuttavaa väestökehitys on ulkosaaristossa (Ympäristöministeriö 1989). Vaik-

Taulukko 1. Väestötietoja 31.12.2002. (Lähde: Tilastokeskus 2003.)

	Väestö	Kok. muutos 2001–2002	0–14- vuotiaita	15–64- vuotiaita	65–vuotiaita	Ruotsinkielisiä
Dragsfjärd	3 423	-1,1 %	14,6 %	59,3 %	26,1 %	76,4 %
Houtskari	653	-1,4 %	14,2 %	60,5 %	25,3 %	88,7 %
Korppoo	941	-2,8 %	15,8 %	61,4 %	22,7 %	74,2 %
Nauvo	1 424	-0,3 %	16,4 %	63,8 %	19,8 %	73,8 %
Parainen	11 975	0,0 %	18,4 %	64,1 %	17,5 %	54,6 %
Varsinais-Suomi	450 968	0,4 %	17,0 %	66,5 %	16,4 %	5,8 %
Suomi	5 206 295	0,2 %	17,8 %	66,9 %	15,3 %	5,6 %

ka saaristoalueen kuntien väestön väheneminen on hidastunut, on kuntien sisäinen muuttoliike ulkosaaristosta pääsaarille jatkunut. Erityisesti ympärivuotisten ulkosaaristoasukkaiden määrä on laskenut. Kansallispuistoseudulla ulkosaaristossa on parhaimmillaan asunut yli tuhat ihmistä, mutta vuonna 1974 eli alueella enää noin 220 saaristolaista, joista vain osa viiپی saarilla ympäri vuoden¹ (Lindgren & Stjernberg 1986, s. 94; Nordic Council of Ministers 1999, s. 91). Vuonna 2001 näillä saarilla asui enää 144 saaristolaista (Sisäasiainministeriö 2003, s. 128–130).

Saariston elinvoimaisuutta turvataan niin sanotulla saaristolailalla. Lain saariston kehityksen edistämisestä (494/1981) 2 §:n mukaan tarkoituksena on, että ”valtion ja kuntien toimin on pyrittävä turvaamaan saariston kiinteä asutus luomalla väestölle riittävät mahdollisuudet toimeentuloon, liikkumiseen ja peruspalveluiden saantiin sekä suojaamaan saariston maisemakuvaa ja luontoa ympäristöhaitoilta.” Valtioneuvoston päätös (1175/1999) määrittelee saaristokunnat, jotka ovat erityisten tukitoimien piirissä. Ydinkohdealueen kunnista Dragsfjärd, Houtskari, Korppoo ja Nauvo ovat lain (494/1981) mukaisia saaristokuntia ja Paraisten kaupungissa on saaristo-osa, johon sovelletaan saaristokuntien säännöksiä.

Tilastokeskuksen (2003) mukaan työttömyysaste vaihteli ydinkohdealueella vuonna 2002 Dragsfjärdin 6,7 prosentista Nauvon 8,2 prosenttiin. Varsinais-Suomen 10,4 prosentin tai koko Suomen 11,5 prosentin työttömyysasteisiin verrattuna työllisyystilanne vaikuttaa alueen kun-

nissa kohtalaisen hyvältä. Väestön väheneminen ja ikääntyminen ovatkin alueella työttömyyttä suurempia ongelmia. Vanhusten suuren osuuden takia Dragsfjärdin, Houtskarın, Korppoon, Nauvon ja Paraisten huoltosuhteet² ovat hyvästä työllisyystilanteesta huolimatta koko maan tasoa heikompia. Kun koko Suomen huoltosuhte oli vuonna 2001 1,3 ja Varsinais-Suomen 1,2, vaihteli se ydinkohdealueen kunnissa Paraisten 1,3:sta Houtskarın 1,8:aan.

Myös toimialarakenne poikkeaa Tilastokeskuksen (2003) mukaan ydinkohdealueella koko Suomen keskiarvosta, kuten taulukosta 2 voidaan nähdä. Alueen väestö on keskimääräistä riippuvaisempaa maa- ja metsätaloudesta. Etenkin ulkosaaristossa kalastus on aina ollut tärkeä elinkeino (Lindgren & Stjernberg 1986). Ulommas saaristoon mentäessä myös palvelujen merkitys kasvaa ja teollisuuden vähenee. Nykyisin matkailu on merkittävä ja kasvussa oleva elinkeino, kun taas alkutuotannon ja jalostustoiminnan merkitys vähenee. Houtskarın väestöstä yli 70 % ja Korppoon väestöstä lähes 80 % saa elinkeinonsa palvelualalta, johon sisältyvät myös matkailupalvelut.

Matkailutoiminta

Varsinais-Suomen saariston matkailua on pyritty kehittämään erilaisilla ohjelmilla, joista tuoreimpia ja merkittävimpiä ovat Varsinais-Suomen matkailuohjelma 1998–2006 (Varsinais-Suomen liitto 1998) ja Turunmaan kehittämisohjelma 2000–2006 (Saaristomeren kehittämisskeskus 1999). Viittätoista saaristoalueen kuntaa on

¹ Luvussa on yhteensä 27 kansallispuistoseudun saaren asukkaat, mutta se ei sisällä Ölmosin, Hamnholmin, Ekhamnin, Purunpään, Utön ja Holman asukkaita.

² Huoltosuhte = työvoiman ulkopuolella tai työttömänä (henkilöä) / työllinen.

Taulukko 2. Ydinkohdealueen kuntien elinkeinorakenteet vuonna 2001. (Lähde: Tilastokeskus 2003.)

	Maa- ja metsätalous	Teollisuus	Palvelut (sis.matkailun)
Dragsfjärd	6,4 %	33,2 %	58,9 %
Houtskari	17,1 %	4,9 %	73,5 %
Korppoo	9,6 %	9,1 %	79,5 %
Nauvo	17,1 %	16,1 %	64,1 %
Parainen	2,3 %	29,8 %	66,6 %
Varsinais-Suomi	4,3 %	30,6 %	63,5 %
Suomi	4,5 %	26,2 %	67,3 %

vuodesta 1997 lähtien markkinoitu nimikkeellä Turun saaristo (N. Gestranus, henkilökohtainen tiedonanto 3.2.2005). Näiden kuntien matkailun yhteismarkkinointia on koordinoitunut entinen Saaristomeren kehittämiskeskus ja nykyisin Turunmaan seutu ry.

Matkailijamäärät ovat kasvaneet Turun saaristossa selvästi. Vuonna 2003 Turunmaan saariston alueella tilastoitiin noin 62 500 majoitusvuorokautta, joka on 6,7 % edellisvuotta enemmän (Tilastokeskus 2004b). Tämä kertoo matkailukehityksen suunnasta, joskin Tilastokeskuksen aineistossa ovat mukana vain ne yrittäjät, joilla on vähintään 10 huonetta, mökkiä tai vaunupaikkaa. Saaristoalueella on lukuisia yksittäisiä pienyrittäjiä, ja kun nämä tilastojen ja rekisterien ulkopuoliset majoituspalvelujen tarjoajat otetaan huomioon, arvioidaan todellisen määrän olevan yli kaksinkertaisen (N. Gestranus, henkilökohtainen tiedonanto 24.11.2004). Myös Tilastokeskuksen asumistilastot (2004a) kertovat saaristoalueen vetovoiman kasvusta – kesämökkien määrä on lisääntynyt vuodesta 1990 vuoteen 2003 Paraisilla 15 %, Nauvossa 25 %, Korppoossa 32 %, Houtskarissa 37 % ja Dragsfjärdissä jopa 47 %.

Turun saariston ja tämän tutkimuksen kohdekuntien hyvin merkittävä vetovoimatekijä on noin 250 kilometriä pitkä saariston ympäri kiertävä matkailutie, Saariston Rengastie. Sen liikennöinti alkoi vuonna 1996, jonka jälkeen matkailijamäärä on vuosittain kasvanut keskimäärin 27 %. Vuonna 2002 tietä kiersi 18 500 henkilöä. (Varsinais-Suomen liitto 2002, 29.) Sisäsaaristomatkailemisen ohella myös ulkosaaristoon suuntautuva liikennöinti on lisääntynyt (Mäkinen 1986, s. 11; S. Vanhala, henkilökohtainen tiedonanto 31.1.2005). Gullkronan kautta Lökholmiin, Trunsöhön ja Borstöhön kulkevan

yhteysaluksen (nykyisin Ms Fiskö) matkustajamäärä on kasvanut 120 % vuodesta 1985 vuoteen 2004. Nötö–Aspö–Jurmo–Utö-linjalla (nykyisin Ms Aspö) kasvu on ollut 155 % ja nykyisen Ms Rosala II -aluksen reitillä 34 %. Kasvu on siis ollut merkittävää vakituisen väestön vähenemisestä huolimatta. Vuosien 1985 ja 2004 reittilinjat eivät vastaa aivan täydellisesti toisiaan.

Matkailuelinkeinon harjoittamiseen liittyy myös ongelmia, joista merkittävin on saaristomatkailemisen kausiluonteisuus (Kauhanen 1992; Sisäasiainministeriö 2003). Saaristoon suuntautuva matkailu on kesäpainotteista ja näin ollen siihen liittyvä yrittäjäisyys on tutkimusalueella yleensä pienimuotoista ja osa-aikaista. Myös markkinoinnin ja oheispalvelujen puute on nähty ongelmana (Kauhanen 1992). Vaikeuksista huolimatta matkailu tuo saaristoon yhä enemmän tärkeitä lisätuloja. Tällä hetkellä on meneillään muun muassa Saaristo356 Suomalaista Sielunmaisemaa -hanke, jonka tavoitteena on saaristomatkailemisen kauden pidentäminen (N. Gestranus, henkilökohtainen tiedonanto 3.2.2005).

3.2 Menomenetelmä ja kävijätutkimus

Seuraavaksi siirrytään tarkastelemaan pohjoismaisen mallin menomenetelmää ja siihen tarvittavaa aineistoa, joka saadaan haastattelemalla matkailijoita. Aineistosta selvitetään, kuinka paljon rahaa kävijät kuluttavat kohdealueella yhdellä käynnillä ja kuinka tämä jakautuu eri menoryhmiin (ks. 3.2.1). Nämä käyntikertakohtaiset menot yleistetään vuosittaisella käyntikertamäärällä, jotta voidaan selvittää kohdealueen välitön luontomatkailetulo. Tässä tutkimuksessa lasketaan lisäksi Saaristomeren kansallispuiston kävijöiden

vuosittainen välitön luontomatkailumeno, joka sisältää myös kotiin ja matkan varrelle suuntautuneen kulutuksen.

Tutkimuksen suorittamiseksi ei ollut tarpeen tehdä erillistä kävijöiden haastattelua, sillä Saaristomeren kansallispuistosta on olemassa Metsähallituksen Etelä-Suomen luontopalvelujen (Sarlin 2003) tekemä tuore kävijätutkimus keuhkasta 2003. Nyt kävijätutkimusaineisto otettiin uuteen tarkasteluun ja sitä analysoitiin tavallisen kävijätutkimusanalyysin ohjeista poikkeavalla tavalla. Kesällä 2003 tehtiin myös Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta-alueen käyntikertamäärän laskenta, joka suoritettiin elektronisilla kävijälaskureilla ja helikopterista käsin tapahtuneilla laskennoilla (Sarlin 2003). Tässä tutkimuksessa käytetään tuon kyseisen selvityksen tietoja, vaikkakin ne sisältävät, lähinnä alueen maantieteellisen rakenteen takia, enemmän epävarmuutta kuin mannermaan kansallispuistojen käyntikertalaskennat. Kesän 2003 laskenta antaa joka tapauksessa luotettavamman tiedon alueen käyntikerroista kuin esimerkiksi alueen majoitus-tilastojen pohjalta tehdyt arviot.

3.2.1 Saaristomeren kansallispuiston kävijätutkimuksen hyödyntäminen

Kävijätutkimukset ovat perusselvityksiä, joilla saadaan tietoja hyödynnettäväksi muun muassa suojele- ja retkeilyalueiden suunnittelu- ja hoito-ongelmien ratkaisemisessa sekä aluetaloudellisten vaikutusten laskennassa. Vuodesta 2000 lähtien Metsähallituksen suojele- ja retkeilyalueiden kävijätutkimukset on suoritettu yhtenäisellä menetelmällä ja lomakepohjalla, jotka perustuvat Erkkosen ja Sieväsen (2001) laatimaan Kävijätutkimusoppaaseen. Tutkimuksissa selvitettäviä kysymyksiä ovat esimerkiksi kävijärakenne, harrastukset, käynnin alueellinen jakautuminen ja kesto, rahankäyttö sekä kävijäytyvyisyys.

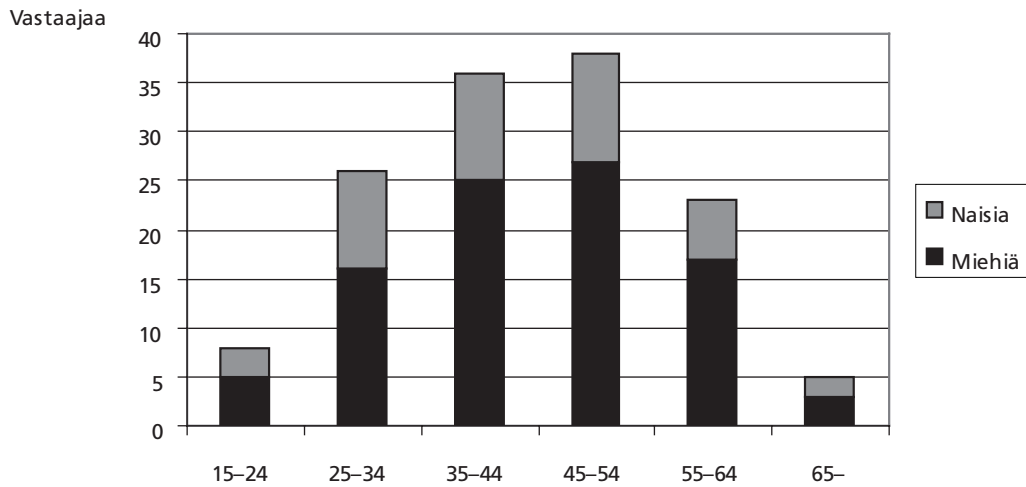
Saaristomeren kansallispuiston kävijätutkimuksen aineisto kerättiin 4.6.–14.8.2003. Täytettyjä lomakkeita kertyi kaikkiaan 175 kappaletta, joista 31 % oli Nauvon Berghamista, 27 % Konungsskäriltä, 23 % Jurmosta ja 19 % Högländetiltä. Matkailumenojen selvittämiseksi näistä kävijätutkimuksen lomakkeista valittiin aluetaloudellisten vaikutusten laskemisen kannalta oleellimmat tiedot, joita käsiteltiin taulukkolaskennalla. Lomakkeista karsittiin pois viisitoista

paikallisten kävijöiden täyttämää lomaketta (8,6 % vastaajista). Lisäksi aineistosta poistettiin 24 lomaketta, joissa ei vastattu rahankäyttöä koskevaan kysymykseen tai joissa vastaus oli selvästi puutteellinen. Tutkimuksen lopullisena aineistona oli näin ollen 136 lomaketta.

Kävijätutkimuksessa kävijöitä pyydettiin erittelemään käyntikertakohtaiset menonsa sen mukaan, kohdistuvatko ne kohdealueelle vai kotiin tai matkan varrelle. Erittely tehtiin menoryhmitäin. Ryhmiä olivat ruokailu, majoitus, ohjelmapalvelut, matkakustannukset ja muut menot. Osa kävijöistä ilmoitti kustannuksensa kokonaisuutena. Nämä vastaukset käsiteltiin kohdentamalla rahankäyttö eri menoryhmiin keskimääräisen jakauman mukaisesti. Rahankäyttökysymys on kävijätutkimuslomakkeen hankalimpia kohtia ja sen tulkinnessa esiintyy eroja. Vaikka tutkimuksessa kysytään henkilökohtaisia menoja kyseessä olevalla käyntikerralla, kirjaavat monet vastaajat tähän kohtaan koko seurueen rahankäytön. Saman havainnon on tehnyt tutkimuksessaan myös Eisto (2003). Tämän ongelman takia viipymäaikaan nähden kohtuuttoman suuria kävijäkohtaisia menoja jaettiin seurueen koolla. Päätös jakamisesta tehtiin ruokailukustannusten perusteella, sillä kävijöiden majoitusmenot ja matkakustannukset vaihtelivat paljon majoitusmuodon ja kulkuvälineen mukaan. Oletuksena oli, että yhdeltä kävijältä kuluu ruokailuun enintään 60 € vuorokaudessa. Jos ruokailumenot olivat tätä suuremmat, jaettiin kaikki kulut seurueen koolla.

3.2.2 Taustatietoja kävijöistä

Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta-alueella on laskettu olevan vuosittain noin 62 000 käyntikertaa, kun Kasnäissä sijaitsevan Sinisimpukan luontokeskuksen kävijöitä ei ole otettu huomioon (Sarlin 2003, s. 34). Kävijöiden sukupuolijakauma on selvästi miespainotteinen, sillä 68 % vastaajista on miehiä. Vastaajien keski-ikä on 44 vuotta, naisten hieman miehiä alhaisempi. Tarkempi ikäjakauma selviää kuvasta 4. Suomen väestön ikäluokkajakaumaan verrattuna alle 25-vuotiaat ja yli 65-vuotiaat ovat aliedustettuina kansallispuiston kävijöissä (Tilastokeskus 2003). Sen sijaan ikäluokat 35–44 ja 45–54 vuotta ovat selvästi aktiivisia Saaristomeren kansallispuistossa liikkuja.

Kuva 4. Saaristomerren kansallispuiston kävijöiden ikäluokkajakauma (n=136).

Kävijöillä on keskivertosuomalaisia korkeampi koulutus, sillä 50 prosentilla vastaajista on korkeakoulututkinto ja 31 prosentilla opistotason tutkinto. Suurin osa on kotoisin Lounais-Suomesta tai pääkaupunkiseudulta, kuten kuvasta 5 havaitaan. Merkittävimmät kävijöiden kotipaikkakunnat ovat Helsinki (21 % vastaajista), Turku (15 % vastaajista) ja Espoo (10 % vastaajista). Ulkomaalaisia kävijöitä on vain kolme prosenttia vastaajista, ja he ovat Ruotsista, Ranskasta ja Venäjältä. Ulkomaalaisten kävijöiden osuus on todellisuudessa suurempi, sillä tässä tutkimuksessa heitä on jouduttu sulkemaan aineiston ulkopuolelle puutteellisten vastausten takia.

Kansallispuistoon saavutaan yleisimmin oman perheen kanssa (71 % vastaajista) tai ystävien ja sukulaisten seurassa (24 % vastaajista). Työkaverien tai yritysvieraiden kanssa alueella liikkuu kaksi prosenttia vastaajista. Kerhon, yhdistyksen tai opiskeluryhmän on ilmoittanut seurueekseen kolme prosenttia. Yleisimmin alueelle tullaan omalla veneellä, sillä moottoriveneellä saapuu 51 % ja purjveneellä 43 % kävijöistä. Yhteysalusta käytti vain kaksi prosenttia vastaajista ja kajakilla tai kanootilla liikkui neljä prosenttia.

Saaristomerren kansallispuiston alue on kävijöille yleensä ennestään tuttu, sillä 81 % vas-

taajista on käynyt siellä aiemmin. Yleensä käynti kansallispuistossa on etukäteen suunniteltu, sillä 22 %:lle vastaajista kansallispuisto on ainoa tai tärkein kohde ja 55 %:lle yksi suunnitelluista. 23 % kävijöistä tulee alueelle suunnittelematta. Kansallispuiston kävijät yöpyvät yleensä kohdealueella, ja keskimäärin yöpyvät viipyvät 2,9 vuorokautta (ks. taulukko 3). Noin 24 % vastaajista on päiväkävijöitä.

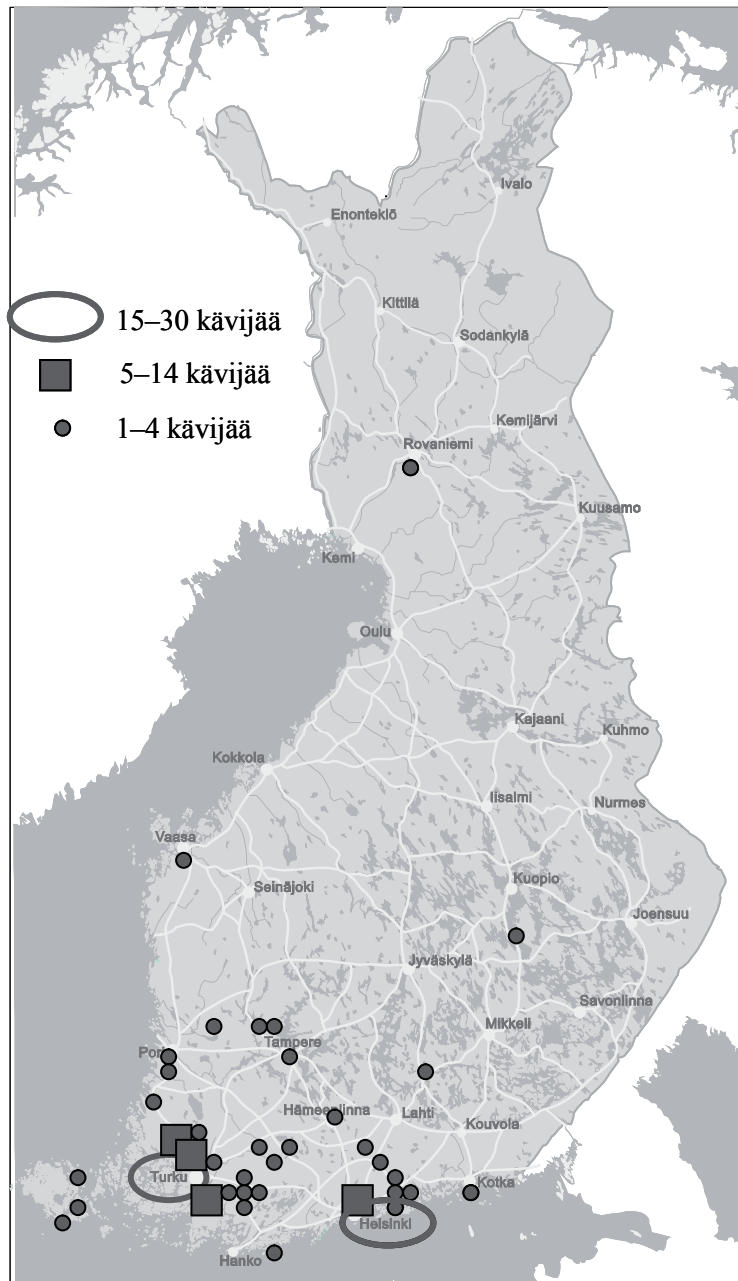
Tärkein harrastus kansallispuistossa on veneily (31 % vastaajista), mutta myös saaristokulttuuriin ja -luontoon tutustumista pidetään tärkeänä (28 % vastaajista). Kuva 6 kertoo tärkeimpien harrastusten jakauman tarkemmin. Kohtaan *muu* kuuluvat ne aktiviteetit, jotka ovat olleet vain yhden vastaajan pääasiallisena harrastuksena. Näitä ovat kalastus, opetus, melonta, partioretki, luontotupavierailu, lukeminen, veneen huolto sekä työkäynti.

3.3 Tulomenetelmä ja yritystutkimus

Tulomenetelmällä selvitetään matkailun paikallisissa yrityksissä aiheuttama liikevaihdon lisäys ja työllistävyys ja niihin liittyvät kerrannaisvaikutukset. Tässä tutkimuksessa selvitettiin ni-

Taulukko 3. Kävijöiden viipyminen Saaristomerren kansallispuiston alueella (n=135).

	Osuus kävijöistä	Oleskeluaika, moodi	Oleskeluaika, keskiarvo	95 % luottamusväli
Yöpyjät	76,30 %	1 vrk	2,89 vrk	2,26–3,52 vrk
Päiväkävijät	23,70 %	2 tuntia	7,45 tuntia	5,17–9,73 tuntia

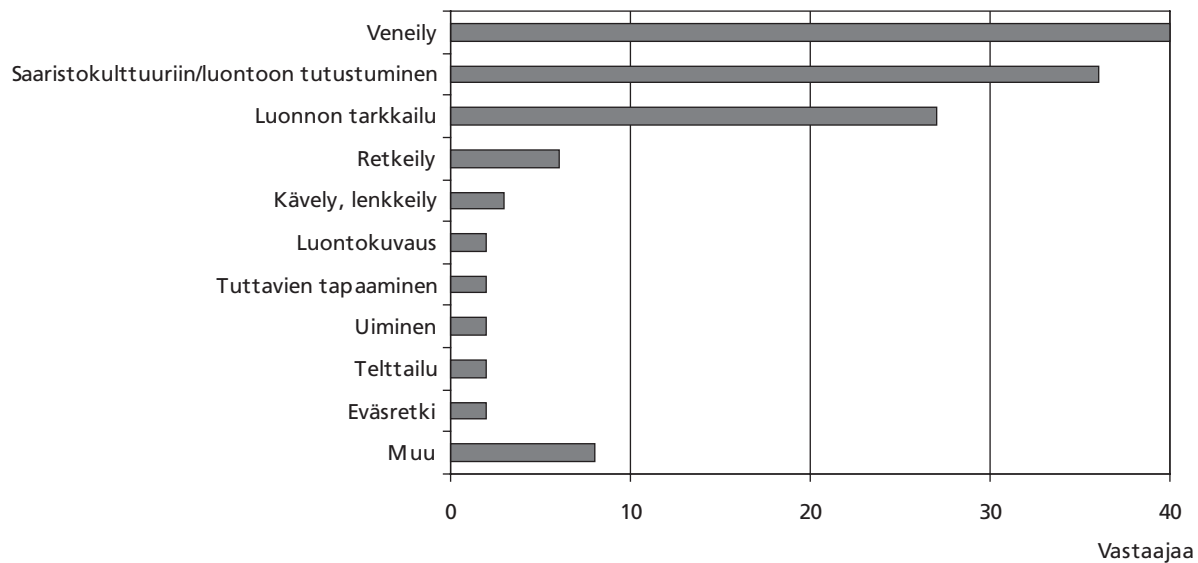
Kuva 5. Saaristomerren kansallispuiston kävijät ovat pääosin kotoisin Etelä-Suomesta.

menomaan, kuinka suuri osuus liikevaihdoista ja työllistävyydestä syntyy niiden matkailijoiden rahankäytöstä, jotka liikkuvat ulkosaaristossa kansallispuiston houkuttelemina. Liikevaihtosuudet laskettiin toimialoittain, jotka kuvataan kappaleessa 3.3.2.

Tarvittava aineisto kerättiin postitse kyselyillä, joilla selvitettiin yritysten liikevaihtotiedot, Turun saariston alueella asuvien työllisten määrä sekä yritysten palkkamenot. Kaikki tiedot kerättiin vuodelta 2003. Näillä tiedoilla arvioitiin lisäksi

Turun saariston kuntien saamat verotulovaikutukset, jotka laskettiin kuntien vuoden 2003 tuloveroprosenttien avulla. Tämä tapa on nykyisin yleisimmin käytössä (Kauppila 1999). Kyselyllä selvitettiin myös yritysten välituotehankintojen menot ja niiden kohdistuminen niin sanotulla laajalla kohdealueella sijaitseviin yrityksiin. Näille yrityksille suunnattiin suppeampi kysely, jonka avulla kerrannaisvaikutukset voitiin laskea.

Edellä kuvattu liikevaihdon lisäys on niin sanottua bruttoluontomatkailetuloa. Rinteen

Kuva 6. Kävijöiden tärkeimmät harrastukset Saaristomerén kansallispuistossa (n=130).

(1999) tutkimusmallia mukailien selvitettiin myös nettoluontomatkailetulot. Nettotulot lasketaan vähentämällä bruttotuloista kohdealueen ulkopuolelle välittömästi vuotavat palkkatulot ja välituotehankinnat. Näin saadaan selville alueelle todellisuudessa jäävät tulovaikutukset. Pohjoismaisella mallilla lasketut tulovaikutukset ovat tyypillisesti olleet panos-tuotomallilla laskettuja tuloja suuremmat juuri sen takia, että pohjoismaisen mallin tutkimuksissa ei ole otettu huomioon suoria vuotoja (Rinne 1999).

3.3.1 Yritystutkimuksen suorittaminen

Yritystutkimuksen aineisto kerättiin kahdessa osassa. Ensimmäisessä osassa tehtiin kysely niille yrityksille, joiden voitiin olettaa tarjoavan tuotteita tai palveluja suoraan Saaristomerén kansallispuiston kävijöille. Nämä kohdeyritykset valittiin Turunmaan seutu ry:n kotisivuilla³ olevaa palveluhakemistoa ja Metsähallituksen Etelä-Suomen luontopalvelujen Saaristomerén alueen työntekijöiden paikallistuntemusta hyödyntäen. Toisessa osassa selvitettiin kerrannaisvaikutukset, jotka saatiin laskettua seuraamalla välittömän matkailutulon kiertokulkua välituoteapanoksia toimittaviin yrityksiin. Toinen osa kohdistettiin ensimmäisen kierroksen yritysten välituoteapanosten toimitta-

jille, jotka sijaitsevat aiemmin mainitulla laajalla kohdealueella Turun saaristossa.

Ydinkohdealueena ovat Dragsfjärd, Houtskari, Korppoo, Nauvo sekä Parainen. Kaikki kansallispuistomatkaileijoiden ostot näiden kuntien alueella ovat tässä tutkimuksessa selvitettävää aluetaloudellista tuloa. Varsinaiseen ensimmäisen kierroksen aineiston keruuseen valittiin yritykset, jotka sijaitsevat näissä kunnissa Saaristomerén kansallispuiston yhteistoiminta-alueen sisällä tai sen välittömässä läheisyydessä. Mukaan otettiin myös muutamia kuntakeskuksissa sijaitsevia yrityksiä, joilla on aktiivista toimintaa kansallispuiston alueella. Kyselyä ei muussa tapauksessa suunnattu kirkonkylien tai keskusten yrityksille, sillä näiden on mahdotonta erottaa asiakkaistaan ulkosaaristossa liikkuvia kansallispuistomatkaileijoita. Ostokset keskuksissa tulevat huomioiduiksi menomenetelmän puolella, kun kävijät arvioivat kokonaisrahankäyttöään kohdealueella.

Ensimmäisen kierroksen yrityksille postitettu kyselylomake (liite 2) laadittiin suomeksi ja ruotsiksi, ja se pohjautuu pohjoismaisen mallin lomakepohjiin (Matkailun edistämiskeskus 1983) sekä Eiston (2003) yrityshaastatteluiden kysymysrunkoon. Lomakkeen lopussa oli myös kysymyksiä, joilla saatuja tietoja ei käytetty tässä tutkimuksessa, mutta niitä hyödynnetään muilla tavoin Saaristomerén kansallispuiston toiminnassa. Lomakkeen luonnosta testattiin viidellä yrityksellä syyskuussa 2004 ja sitä muokattiin saa-

³ www.saaristo.org

tujen kokemusten perusteella ennen varsinaista postitusta. Tärkeimmiksi oletettujen yritysten vastaamista haluttiin motivoida ja niihin otettiin puhelimitse yhteyttä ennen kyselylomakkeen lähettämistä. Kaikkiaan oltiin tällöin puhelinkontaktissa yli neljänkymmenen ensimmäisen kierroksen yrityksen kanssa. Kuusi kieltäytyi vastaamasta kiireeseen vedoten tai siksi, että yrityksellä ei ollut yhteyttä Saaristomerens kansallispuiston kävijöihin. Kyselyitä lähetettiin lokakuun 2004 alussa 59 kappaletta ja liitteestä 4 nähdään niiden jakautuminen kunnittain.

Toisen kierroksen yrittäjät, välituotepanosten toimittajat, pyrittiin tavoittamaan puhelimitse ennen lomakkeen postittamista. Kaikkia ei kuitenkaan saatu kiinni. Puhelimesta keskusteltiin 15 yrittäjän kanssa, joista kukaan ei kieltäytynyt tutkimukseen osallistumisesta. Kahta yrittäjää ei tavoitettu yhteystietojen puuttumisen takia. Toisen kierroksen yrityskyselylomake oli lyhyempi versio ensimmäisen kierroksen lomakkeesta, ja myös se oli saatavilla sekä suomeksi että ruotsiksi (liite 3). Lomakkeita postitettiin 19 kappaletta tammikuussa 2005. Tutkimuksessa hyödynnettiin lisäksi ensimmäisen kierroksen aineistoa, josta saatiin kolmen yrityksen tiedot. Nämä yritykset toimivat muiden ensimmäisen kierroksen yritysten tavaroiden tai palvelujen toimittajina. Liitteessä 4 on kuvattu myös kaikki toisen kierroksen lähetetyt lomakkeet kunnittain.

Kolmannen yrityskierroksen haastattelun tarpeellisuudesta päätetään pohjoismaisessa mallissa niin sanotun vaimenemiskertoimen avulla. Se lasketaan jakamalla toisen kierroksen välilliset palkkatulovaikutukset ne aiheuttavan ensimmäisen kierroksen yrityksen palkkasummalla (Matkailun edistämiskeskus 1983). Kuten Rinne (1999) toteaa, vaimenemiskertoimen laskentaan liittyy ongelmia, jos matkailuyrityksellä ei ole palkkakustannuksia. Koska tämä on hyvin yleistä Saaristomerens kansallispuistoalueen yrityksissä (ks. luku 4.2.3), päätettiin yrityskyselyt lopettaa toiseen kierrokseen.

Ensimmäisen yrityskierroksen vastausprosentti jäi aluksi alhaiseksi. Näin ollen puuttuvia vastauksia kyseltiin marras-tammikuussa 2004–2005 postitse, puhelimitse ja sähköpostitse. Tässä vaiheessa muutamia yrityksiä myös haastateltiin puhelimitse tai henkilökohtaisesti. Näiden toimenpiteiden jälkeen lopullinen vastausprosentti oli 52,3 %. Vastaviini yritystutkimuksiin verrattuna

(esim. Alakiuttu & Juntheikki 1999; Kuttilainen 2004; Saarinen ym. 1996) vastausprosenttia voidaan pitää hyvänä. Toisen kierroksen vastausprosentti oli 68,4 %.

Jotta vastaamatta jättäneet yritykset voidaan ottaa huomioon laskennassa, tarvitaan yleistyskertoimia. Ne lasketaan jakamalla tutkimusalueella toimivien yritysten yhteenlaskettu liikevaihto tutkimukseen vastanneiden yritysten yhteenlasketulla liikevaihdolla (Matkailun edistämiskeskus 1983). Yleistyskerroin lasketaan jokaiselle toimialalle erikseen. Tässä tutkimuksessa yleistyskertoimien määrittämiseen ei voitu käyttää kuntakohtaisia tietoja, joten yritysten puuttuvat liikevaihtotiedot selvitettiin suoraan yrityksiltä tai Patentti- ja rekisterihallituksesta. Usean toimialan palveluja tarjoavien yritysten liikevaihdot kohdistettiin eri toimialoihin keskimääräisen monitoimialaisen yrityksen liikevaihtojakauman mukaisesti, ellei yritysten toiminnasta ollut tarkempaa tietoa. Kaikkiaan 18 yrityksen liikevaihtoa ei pystytty selvittämään, mutta nämä olivat pääosin pieniä toimijoita. Niiden yhteenlasketun liikevaihto-osuuden oletettiin olevan 10 % tutkimusalueen kokonaisliikevaihdosta, josta oli poistettu merkittävän suuret yritykset. Viisi prosenttiyksikköä suurempi tai pienempi kokonaisliikevaihto-osuuden oletus ei olisi vaikuttanut tuloksiin merkittävästi, sillä yleistyskertoimien arvot olisivat muuttuneet keskimäärin vain 1,9 prosenttia 10 prosentin liikevaihto-osuuden oletuksella lasketuista arvoista.

3.3.2 Tutkimusyriyten taustatietoja

Ensimmäisen kierroksen kyselyyn vastasi 34 yritystä. Näiden yritysten keskimääräinen liikevaihto on noin 313 500 €. Vaihtelu keskiarvon ympärillä on hyvin suurta, mikä johtuu siitä, että alueella on muutama suurempi toimija ja huomattava määrä pieniä osa-aikaisia yrityksiä. Tyypillisesti tutkimusyriyten liikevaihto onkin alle 10 000 €. Yritystoiminnan sesonkiluonteisuudesta kertoo se, että liikevaihdosta 90 % saadaan touko-lokuun aikana. Yritykset työllistävät keskimäärin 9,4 koko- tai osa-aikaista henkilöä ympärivuotisesti ja 11,5 henkilöä sesonkiaikaan. Luvut sisältävät myös omistajat. Työntekijämäärät vaihtelevat paljon eri yritysten välillä ja tyypillisesti yritykset työllistävät alle viisi ympärivuotista ja alle viisi sesonkiaikaista työntekijää.

Vastanneista yrityksistä 59 % saa osan liikevaihdostaan Saaristomeren kansallispuiston kävijöiden ostoista. Näiden yritysten liikevaihdosta keskimäärin neljännes muodostuu kansallispuistokävijöiden kulutuksesta. Yritysten asiakaskunnasta pääosa on suomalaisia (89 %) ja yleensä asiakkaat ovat yksityisiä henkilöitä. Keskimäärin 32 % asiakkaista on yrityksiä, joskin vaihtelu on suurta eri vastaajien välillä.

Matkailuelinkeino rakentuu useista eri toimialoista, jotka tarjoavat tuotteita ja palveluja virkistyskäyttötarpeiden tyydyttämiseen (Alward ym. 1992). Juuri tämän takia sen määrittely, rajaus ja luokittelu on ongelmallista. Matkailuelinkeinon jakautuminen eri toimialoihin on hankala tunnistaa etenkin aluetaloudellisia tutkimuksia tehtäessä ja näissä tutkimuksissa toimialajako onkin tehty vaihtelevilla tavoilla (Laakkonen 2002). Tässä tutkimuksessa ensimmäisen kierroksen yritysten jaottelussa käytetään Erkkosen ja Sieväsen (2001) Kävijätutkimusoppaan kategorioita hieman sovellettuina. Yritysten liiketoiminta luokitellaan ravitsemus-, majoitus-, ohjelma-, liikennöinti- ja muihin palveluihin. Suurin osa yrityksistä tarjoaa tuotteita tai palveluja vähintään kahdesta toimialaluokasta, minkä vuoksi yritysten luokittelu vain yhteen toimialakategoriaan osoitautui mahdottomaksi. Sen sijaan on mahdollista selvittää, kuinka moni ensimmäisen kierroksen yrityskyselyyn vastannut yritys tarjoaa eri toimialaluokkien palveluja.

- Ravitsemuspalveluja, jotka sisältävät elintarvikkeiden myynnin sekä ravintola- ja kahvilatoiminnan, tarjoaa 11 yritystä.
- Majoituspalveluihin kuuluvat hotellit, mökit, aamiaismajoitukset sekä vierasvenesatamat ja näitä palveluja tarjoaa kymmenen tutkimukseen vastannutta yritystä.
- Ohjelmapalveluja, joita ovat opastukset, elämysmatkailuretket sekä erilaiset kalastus- ja veneretket, tarjoaa kahdeksan yritystä.
- Liikennöintipalveluja, joihin käsitetään kuuluvaksi veneliikennöinti, pyörä- ja venevuokraus sekä polttoainemyynti, tarjoaa 11 yritystä.
- Lisäksi kaksi tutkimukseen vastannutta yritystä tarjoaa muita palveluja.

Välituotepanosten toimittajista saatiin kaikkiaan 17 yrityksen tiedot. Pääosin näiden yritysten

toiminta liittyy alkutuotantoon, ravitsemuspalveluihin ja erilaisiin rakennus- ja huoltopalveluihin. Näiden toisen kierroksen yritysten liikevaihto on keskimäärin 740 000 €, josta 75 % saadaan touko-lokakuun aikana. Se, kuinka merkittäviä asiakkaita ensimmäisen kierroksen yritykset ovat välituotepanosten toimittajille, vaihtelee yli 40 %:n liikevaihto-osuudesta lähes nolnaan. Keskimäärin ensimmäisen kierroksen yritysten ostot ovat seitsemän prosenttia liikevaihdosta. Työvoimaa välituotepanoksia toimittavilla yrityksillä on ympärivuotisesti keskimäärin 4,4 koko- tai osa-aikaista työntekijää sekä lisäksi 4,1 henkilöä sesonkiapuna.

3.4 Virkistyskäyttöpalvelujen vaikutusten selvittäminen

Metsähallituksen, toisin sanoen valtion rahoituksen, kautta syntyvät aluetaloudelliset vaikutukset selvitettiin myös pohjoismaista mallia mukaillen. Tiedot Metsähallituksen työllistävyydestä ja tavaroiden ja palvelujen ostoista saatiin suoraan Metsähallituksen Etelä-Suomen luontopalvelujen Saaristomeren työntekijöiltä. Huomioon otettiin vain ne ylläpito- ja investointikustannukset, jotka liittyivät suoraan luonnon virkistyskäyttöpalvelujen tuottamiseen. Nämä palvelut voidaan jakaa kahteen ryhmään. Ensinnäkin retkeilypalvelujen ja -rakenteiden ylläpitoon sekä toiseksi asiakaspalveluun, joka sisältää materiaalit ja opastuksen. Laskennassa otetaan huomioon näiden tuottamisesta syntyvät välittömät kustannukset ja työllisyys-, palkka- ja verotulovaikutukset.

Laskennassa käytetyt tiedot ovat vuodelta 2003. Tulee kuitenkin ottaa huomioon, että retkeily- ja asiakaspalvelujen tuottamisen rahoitus vaihtelee vuosittain merkittävästi⁴. Vuonna 2004 näiden palvelujen tuottamisen kokonaismenot olivat 45 % suuremmat kuin vuonna 2003. Tarkestelujakson heikoimman rahoituksen aikaan vuonna 2000 menot olivat vastaavasti puolet vuoden 2003 tasosta. Erot johtuvat vuonna 2002 alkaneesta Interreg-hankkeesta sekä vuosina 2003 ja erityisesti 2004 toteutetuista Vilmat-rahoitteisista investoinneista. Metsähallituksen vuoden 2003 menoista 93 % kului retkeilypalvelujen tuottamiseen ja seitsemän prosenttia asiakaspal-

⁴ Kokonaistarkastelujaksona on tässä tutkimuksessa vuosien 2000–2004 menot.

veluun. Myös tässä jakaumassa on ollut vuosittain suuria eroja.

Välittömästi Metsähallituksessa syntyvien vaikutusten lisäksi selvitettiin virkistyskäyttöpalvelujen tuottamisen välilliset vaikutukset. Metsähallitukselle vuonna 2003 välituotepanoksia toimittaneet yritykset haastateltiin samalla lomakepohjalla kuin yrityskyselyn toinen kierros, ja osittain nämä olivat myös samoja yrityksiä.

Kysely lähetettiin yhdelletoista Metsähallituksen välituotepanostoimittajalle ja 73 % näistä vastasi kyselyyn joko postitetulla lomakkeella, puhelimitse tai kasvotusten haastateltuna. Lisäksi laskennassa hyödynnettiin neljää yrityskyselyn ensimmäisen kierroksen lomaketta, sillä kyseiset yritykset toimivat Metsähallituksen välituotepanosten toimittajina.

4 Tulokset

Tuloksista esitellään ja analysoidaan ensimmäiseksi menomenetelmällä lasketut vaikutukset. Tässä osiossa perehdytään muun muassa kävijöiden käyntikertakohtaiseen rahankäyttöön ja siitä kohdealueelle jäävään osuuteen. Lisäksi tarkastellaan erilaisten kävijäryhmien menotottumuksia ja niiden aluetaloudellista merkitystä. Luvussa 4.2 esitellään vastaavasti tulomenetelmän tulokset, eli kohdealueen saamat välittömät ja välilliset hyödyt yritystutkimuksen mukaan. Lopuksi tulokset täsmätään yhteen ja luvussa 4.3 tarkastellaan Saaristomerens kansallispuiston luontomatkailun ja retkeily- ja asiakaspalvelujen ylläpidon aluetaloudellisia vaikutuksia kokonaisuutena.

4.1 Kävijätutkimuksen tulokset

Kävijät ilmoittavat menonsa sellaisina kuin he ne maksavat, siis arvonlisäverollisina. Yritysten liikevaihtotiedot eivät sen sijaan sisällä arvonlisäveroa. Jotta menomenetelmän ja tulomenetelmän tulokset saadaan keskenään vertailukelpoisiksi, tulee veron osuus ottaa huomioon. Tämän takia kävijöiden ilmoittamista menoista vähennetään arvonlisäveron osuus, joka on suoraa tuloa valtiolle eikä hyödytä kohdealueen taloutta. Arvonlisäveroprosentit ovat majoitustoiminnassa ja liikennöintipalveluissa 8 %, elintarvikkeissa 17 % ja muissa tutkimuksessa käsiteltävissä tuotteissa ja palveluissa pääsääntöisesti 22 % (Verohallitus 2004). Näin ollen ruokailumenoja korjataan elintarvikemyynnin (alv. 17 %) ja ravintolapalvelujen (alv. 22 %) arvonlisäverokantojen keskiarvolla 19,5 %:lla, majoitusmenoissa huomioidaan 8 %:n arvonlisävero ja ohjelmapalveluissa 22 %:n arvonlisävero. Myös muita menoja ja matkakustannuksia oletetaan verotettavan pääsäännön mukaan 22 %:n verolla, vaikka osa kävijöistä on varmasti käyttänyt matkansa aikana rahaa liikennöintipalveluihin tai pääsylippuihin, jotka kuuluvat alempaan verokantaan. Selvyyden vuoksi kaikki tulokset esitetään arvonlisäverottomina.

4.1.1 Käyntikertakohtaiset menot ja kohdealueen vuotuinen luontomatkailutulo

Käyntikertakohtainen meno on se summa, jonka kävijä kuluttaa yhteen kohdealueelle suuntautu-

vaan käyntikertaan. Vuonna 2003 tämä meno oli Saaristomerens kansallispuiston kävijöillä keskimäärin 147 € (ks. taulukko 4). Se on yli puolet enemmän kuin esimerkiksi Ruunaan retkeilyalueella (Eisto 2003). Verrattuna yleisesti Metsähallituksessa suoritettuihin kävijätutkimuksiin on käyntikertakohtainen rahankäyttö Saaristomerens kansallispuistossa samaa suuruusluokkaa kuin Oulujärven (Parviainen 2002) ja Hossan (Sarajärvi 2002) retkeilyalueilla. Saaristomerens kansallispuisto on luontomatkailukohde eikä niinkään paikallisten lähivirkistämisyalue, mikä vaikuttaa siihen, että käyntikertakohtainen rahankäyttö on suurempi kuin tyypillisesti Etelä-Suomessa. Yöpyjien ja ulkopaikkakuntalaisten on nimittäin havaittu käyttävän enemmän rahaa kuin paikallisten ja päiväkävijöiden (Eisto 2003). Kauhanen (1992, s. 34) on arvioinut koko Suomen saaristoalueilla liikkuvien veneilijöiden rahankäytön olevan noin 440 € käyntikertaa kohden. Tähän verrattuna Saaristomerens kansallispuiston kävijät kuluttavat selvästi vähemmän rahaa kuin veneilijät muualla Suomessa, joskin myös viipymäaika on lyhyempi.

Kokonaismenosta selvästi suurin osa, 46 %, kuluu ruokailuun. Kauhasen (1992) tutkimuksen mukaan ravitsemustoiminta ja elintarvikkeiden vähittäiskauppa ovat myös koko Suomen tasolla eniten saaristomatkailusta hyötyvät toimialat. Majoitukseen Saaristomerens kansallispuiston kävijät kuluttavat vain alle 12 % kokonaisrahankäytöstä, noin 17 € käyntikertaa kohden. Tämä on huomattavasti vähemmän, kuin mitä muualla Suomessa tehtyjen suojelu- tai retkeilyalueiden kävijätutkimuksien tulokset osoittavat (esim. Eisto 2003; Erkkonen 2000; Honkala 2001; Rinne 1999). Saaristomerens kansallispuistossa majoituskuluja alentavat yöpymiset omassa veneessä. Saman havainnon veneilijöiden rahankäytöstä on tehnyt myös Paajanen (1993) Virtain kunnan matkailututkimuksessa.

Käyntikertakohtaisen kokonaismenon 95 prosentin luottamusväli on melko laaja, kuten taulukosta 4 voidaan nähdä. Kokonaismenohavainnoista 95 % vaihtelee noin 21 % keskiarvosta. Tätä selittää osittain se, että ilmoitetut menot ovat käyntikertakohtaisia ja yhden käynnin pituus vaihtelee aineistossa muutamista tunneista

yli kahteen viikkoon. Luottamusväli on erityisen suuri muilla menoilla, joilla vaihtelu on jopa 94 % keskiarvosta. Tämä johtuu oletettavasti siitä, että suurin osa kävijöistä ei ole ilmoittanut matkasta aiheutuneen muita menoja, mutta vastaavasti toiset ovat vuokranneet veneen ja ilmoittaneet nuo kustannukset tässä menoryhmässä.

Kävijöiden menot ovat subjektiivisia arvioita käynnin kustannuksista. Tulosten luotettavuutta heikentää se, että kävijät laskevat kustannuksensa eri tavoin ja ottavat niissä huomioon erilaisia asiota. Luotettavuutta vähentää myös se, että jos kysely on suoritettu kävijälle vierailun alussa, on kustannukset jouduttu arvioimaan etukäteen. Käyntikerran lopussa suoritettussa haastattelussa kävijä ei sitä vastoin välttämättä enää muista kaikkia kustannuksia. Sen lisäksi, että matkailija ei muista menojaan, hän ei aina edes tiedä niitä ja niiden jakaamaa eri menoryhmiin (Paajanen 1993).

Aluetaloudellisessa tarkastelussa on tärkeää erottaa kotona ja matkan varrella tapahtuva rahankäyttö kohdealueella tehtävistä ostoista. Kokonaismenosta 36 %, keskimäärin 53 €, kulutetaan kohdealueella kansallispuiston läheisyydessä. Näin ollen Saaristomeren kansallispuiston luontomatkailejoiden menoista huomattava osa kohdistuu alueen ulkopuolelle. Todellisuudessa osa kävijöiden matkakustannuksista, kuten veneiden polttoainetankkauksista, tapahtuu tutkimusalueella, vaikka kävijätutkimuslomakkeen kysymysmuodon takia joudutaan olettamaan,

että matkakustannukset syntyvät tutkimusalueen ulkopuolella. Näin ollen todellinen rahankäyttö saattaa kohdistua arvioitua enemmän kohdealueelle.

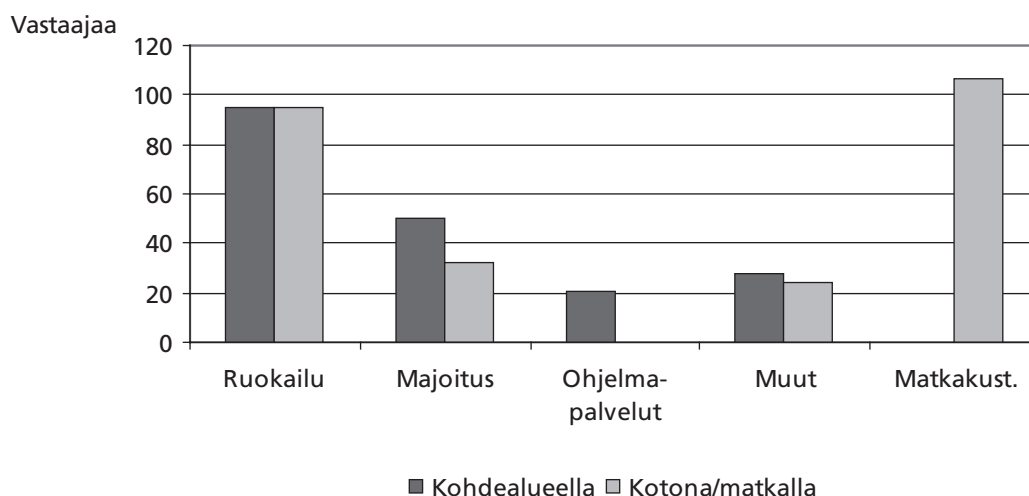
Kävijöiden menoeristä selvästi suurimpia ovat matkakustannukset sekä ruokaostokset kohdealueen ulkopuolelta. Ruokailumenoista 60 % kulutetaan kotona tai matkan varrella. Tämä selittyy venematkailevan luonteella, johon kuuluu, että ennen matkan aloittamista käydään supermarketissa ostamassa tarvittavat eväät lähes koko matkan ajalle. Kohdealueen ruokakaupoista ostetaan näin ollen lähinnä pieniä täydennyksiä. Rahankäyttö majoitukseen sen sijaan jakaantuu melko tasaisesti kohdealueelle ja sen ulkopuolelle. Aluetaloudellisia vaikutuksia ajatellen tärkein menoryhmä on *muut menot*, jotka kohdistuvat yleensä kohdealueelle. Nämä menot sisältävät muun muassa välinevuokrauksen kuluja ja matkamuu-ostoksia.

Vastaajien käsitys kohdealueesta aiheuttaa epävarmuutta rahankäytön alueellisen jakautumisen arviointiin. Kävijät saattavat tehdä ruokaostoksensa esimerkiksi Paraisten keskustassa olettaen sen olevan kohdealueen ulkopuolella, vaikka se on tutkimuksen kannalta ydinkohdealuetta. Etenkin kauempaa tulevat kävijät voivat vastaavasti ajatella Turussa tehtyjen ruokaostosten olevan kohdealueella tehtyjä, vaikka ne eivät tämän tutkimuksen rajauksen mukaan sitä ole.

Kuvasta 7 nähdään, kuinka moni kävijä käyttää eri menoryhmien palveluja. Siinä kuvataan eri

Taulukko 4. Kävijöiden käyntikertakohtainen kokonaismeno ja sen jakautuminen alueellisesti ja menoryhmittäin vuonna 2003.

		Meno, €/käynti	95 % luottamusväli	Osuus kokonaismenoista
Ruokailu	kohdealueella	26,85	18,62–35,08	18,27 %
	kotona/matkalla	40,64	32,80–48,48	27,66 %
	yhteensä	67,49	54,37–80,61	45,93 %
Majoitus	kohdealueella	8,43	4,43–12,43	5,74 %
	kotona/matkalla	8,71	2,60–14,82	5,93 %
	yhteensä	17,14	10,00–24,28	11,67 %
Ohjelmapalvelut	kohdealueella	0,87	0,26–1,48	0,59 %
	yhteensä	0,87	0,26–1,48	0,59 %
Matkakustannukset	kotona/matkalla	42,10	27,65–56,55	28,65 %
	yhteensä	42,10	27,65–56,55	28,65 %
Muut	kohdealueella	16,66	-1,59–34,91	11,34 %
	kotona/matkalla	2,67	1,21–4,13	1,82 %
	yhteensä	19,33	1,08–37,58	13,16 %
Yhteensä	kohdealueella	52,81	31,53–74,09	35,94 %
	kotona/matkalla	94,12	73,45–114,79	64,06 %
	yhteensä	146,93	115,73–178,13	100,00 %

Kuva 7. Eri menoryhmiin kohdealueella ja kotona tai matkan varrella rahaa käyttävien vastaajien määrät.

menoryhmien frekvenssejä kohdealueella ja sen ulkopuolella. Noin 70 % 136 vastaajasta ilmoittaa ostavansa ruokaa kotoa tai matkan varrelta ja yhtä moni kohdealueelta. Lähes 80 % vastaajista kuluttaa rahaa matkoihin, mutta vain selvästi alle puolet käyttää majoituspalveluja ja vielä harvemmat ohjelmapalveluja.

Vuosittainen luontomatkailumeno lasketaan kertomalla keskimääräinen käyntikertakohtainen meno, noin 147 €, tutkimusalueen vuosittaisella käyntikertamäärällä, 62 000 käynnillä. Kohdealueen luontomatkailutulon laskemisessa käytetään keskimääräisen menon sijaan kohdealueelle keskimäärin suuntautuvaa kulutusta, noin 53 €. Kuten taulukosta 5 voidaan havaita, sai Turun saariston alue menomenetelmän mukaan vuonna 2003 yli 3,2 milj. € luontomatkailutuloa kansallispuiston kävijöiltä. Noin puolet tästä tuli ruokailumenoista. Luontomatkailumeno jakautuu samassa suhteessa eri menoryhmiin ja alueille kuin kävijöiden keskimääräinen käyntikertakohtainen kulutus.

4.1.2 Eri matkailijaryhmien aluetaloudellinen merkitys

Käyntikertakohtainen rahankäyttö vaihtelee matkailijaryhmittäin. Näitä eroja voidaan tarkastella ryhmittelemällä kävijöitä kävijätutkimuksen tietojen pohjalta. Näin on mahdollista arvioida, millaiset luontomatkailijat kuluttavat eniten rahaa käyntikertakohtaisesti ja kuinka rahankäyttö kohdentuu alueellisesti. Kun eri matkailijaryhmien käyntikertakohtaiset menot kerrotaan ryhmän vuosittaisella käyntikertamäärällä, voidaan arvioida, millaiset kävijät ovat kohdealueen talouden kannalta tärkeimpiä. Luontomatkailijoita tarkastellaan tässä tutkimuksessa kolmesta eri näkökulmasta:

- päiväkävijöiden rahankäyttö ja merkitys verrattuna alueella yöpyviin kävijöihin
- kävijän käyttämän kulkuvälineen vaikutus rahankäyttöön ja aluetaloudelliseen merkittävyyteen

Taulukko 5. Vuoden 2003 luontomatkailumeno ja siitä kohdealueelle jäävä luontomatkailutulo kävijätutkimuksen mukaan.

	Kävijöiden vuosittainen luontomatkailumeno, €	Kohdealueen vuosittainen luontomatkailutulo, €
Ruokailu	4 184 366	1 664 834
Majoitus	1 062 830	522 889
Ohjelmapalvelut	53 739	53 739
Matkakustannukset	2 610 365	-
Muut menot	1 198 319	1 032 742
Yhteensä	9 109 619	3 274 204

- kävijän pääasiallisen harrastuksen vaikutus rahankäyttöön ja aluetaloudelliseen merkittävyyteen.

Muutammat vastaajat olivat jättäneet vastaamatta harrastuksia koskevaan kysymykseen. Näiden vastaajien rahankäyttötiedot jaettiin muiden matkailijatyyppeiden kesken yleisen jakauman mukaisesti.

Viipymän merkitys

Sellaiset kävijät, jotka yöpyvät kohdealueella, kuluttavat keskimäärin noin 170 €, josta 60 € jää kohdealueelle (ks. taulukko 6). Päiväkävijöiden menot ovat noin 45 % yöpyvien kävijöiden kokonaisrahankäytöstä. Pienempi meno johtuu lyhyemmästä alueella viipymisestä. Kun päiväkävijöiden rahankäyttö suhteutetaan yöpyjien keskimääräiseen viipymään, joka on 2,9 vuorokautta (ks. luku 3.2.2), havaitaan heidän vuorokausikulutuksensa kuitenkin olevan suuremman kuin yöpyjillä. Tämä poikkeaa Rinteen (1999) havainnosta, jonka mukaan Kuhmossa päiväkävijät käyttävät vuorokaudessa kaikista kävijäryhmistä vähiten rahaa.

Päiväkävijöiden ja yöpyjien rahankäytöt kohdistuvat melko yhtäläisesti kohdealueelle. Kaikkiaan yöpyjien rahankäytöstä jää alueelle 36 % ja päiväkävijöiden vastaavasti 37 %. Suurempi ja siten myös kohdealueen kannalta huomattavasti merkittävämpi kävijäryhmä ovat yöpyjät, jotka jättivät alueelle vuonna 2003 lähes 2,9 miljoonan euron luontomatkailutulon. Se on noin seitsemänkertainen verrattuna päiväkävijöiden myötä syntyvään luontomatkailutuloon.

Kuva 8 havainnollistaa yöpyjien ja päiväkävijöiden rahankäytön suuntautumista eri menoryhmiin ja jakautumista kohdealueelle ja alueen ulkopuolelle. Kaikkia kävijäryhmittäisiä tuloksia voi tarkastella liitteen 5 taulukosta. Sekä päiväkävijät

että yöpyjät käyttävät eniten rahaa ruokailuun ja molempien ryhmien ruokailukuluista noin 40 % jää kohdealueelle. Ohjelmapalveluihin ja muihin menoihin rahaa kuluu suhteellisesti enemmän yöpyjiltä kuin päiväkävijöiltä. Päiväkävijät sitä vastoin kuluttavat suhteessa enemmän rahaa majoitukseen (14,7 % kokonaismenoista) kuin yöpyjät (11,3 % kokonaismenoista) ja menot suuntautuvat selvästi useammin kohdealueelle. Se, että päiväkävijöillä on usein yöpymiskustannuksia, johtuu siitä, että osa kansallispuiston lähialueilla yöpyvistä matkailijoista tekee päivävierailun jollekin puiston saarista. Kävijätutkimuslomaketta täyttäessään he arvioivat olevansa kansallispuistoalueella päiväkävijöitä, vaikka he toisaalta ovat tutkimusalueella yöpyviä matkailijoita.

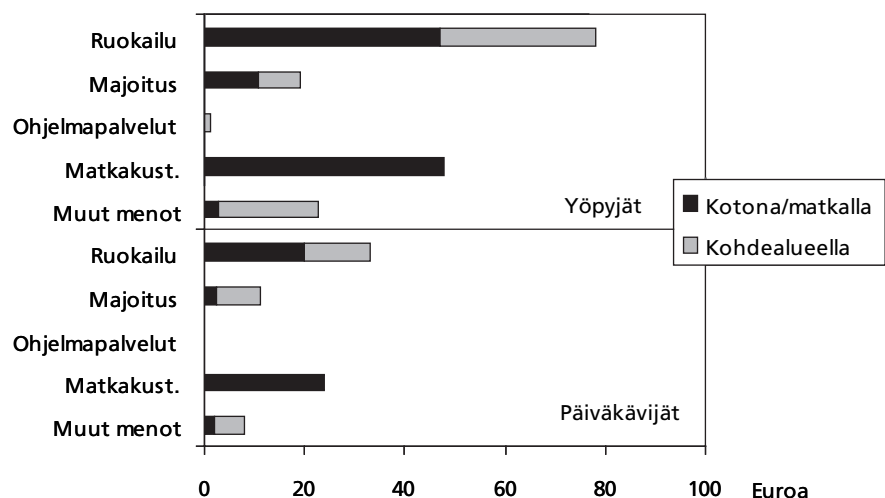
Käytetyn kulkuvälineen merkitys

Seuraavaksi kävijät ryhmitellään matkustusmuodon mukaan moottoriveneilijöihin, purjeveneilijöihin sekä muulla tavoin liikkuviin kävijöihin, joita ovat yhteysalusten käyttäjät ja kanootilla tai kajakilla kulkevat. Eniten rahaa kuluttavat moottoriveneilijät, jotka käyttävät 156 € käyntikeralla. Heidän menonsa suuntautuvat kuitenkin selvästi muiden ryhmien kulutusta vähemmän kohdealueelle (taulukko 7). Tähän saattaa vaikuttaa, kuten aiemmin jo todettiin, se että kaikkien matkakustannusten oletetaan kohdistuvan alueen ulkopuolelle ja moottoriveneilijät kuluttavat huomattavan summan rahaa polttoaineen hankintaan. Vähiten rahaa kuluu muulla tavoin liikkuvilta. Kohdealueen kannalta he ovat kuitenkin hyödyllisiä kävijöitä, sillä rahankulutuksesta 66 % tapahtuu kohdealueella, joten alueelle jää lähes 75 € käyntikertaa kohden.

Kun eri matkustusmuodoilla liikkuvien kävijöiden käyntikertakohtaiset menot kerrotaan kunkin ryhmän osuudella vuosittaisesta käyntikertamäärästä, havaitaan, että luontomatkailutuloista suurimman osan tuovat purjeveneilijät. He

Taulukko 6. Päiväkävijöiden ja yöpyjien erot käyntikertakohtaisessa rahankäytössä sekä vuosittaisissa luontomatkailumenoissa ja -tuloissa vuonna 2003. Suluissa on prosenttiosuus kaikista vastaajista.

	Kokonaismenot, €/käynti	Menot kohdealueella, €/käynti	Kohdealueen menojen osuus kokonaismenoista	Luontomatkailumeno, €/vuosi	Luontomatkailutulo, €/vuosi
Päiväkävijät (23,5 %)	76,05	28,16	37,0 %	1 109 412	410 702
Yöpyjät (76,5 %)	168,75	60,40	35,8 %	8 000 207	2 863 500

Kuva 8. Yöpyijien ja päiväkävijöiden käyntikertakohtainen rahankäyttö menoryhmittäin.

Taulukko 7. Eri kulkuvälineillä liikkuvien kävijöiden käyntikertakohtaiset menot ja heidän kulutuksestaan aiheutuva vuosittainen luontomatkailumeno ja -tulo vuonna 2003. Suluissa prosenttiosuus kaikista vastaajista.

	Kokonaismenot, €/käynti	Menot kohdealueella, €/käynti	Kohdealueen menojen osuus kokonaismenoista	Luontomatkailumeno, €/vuosi	Luontomatkailutulo, €/vuosi
Moottoriveneilijät (50,7 %)	155,93	39,85	25,6 %	4 904 613	1 253 628
Purjeveneilijät (43,4 %)	141,08	64,99	46,1 %	3 794 626	1 748 136
Muut (5,9 %)	112,52	74,69	66,4 %	410 382	272 440

jättävät vuosittain tuloa kohdealueelle enemmän kuin moottoriveneilijät ja muulla tavoin liikkuvat yhteensä. Muulla tavoin liikkuvien kävijöiden alhainen edustus aineistossa tulee ottaa huomioon, sillä se heikentää tulosten luotettavuutta.

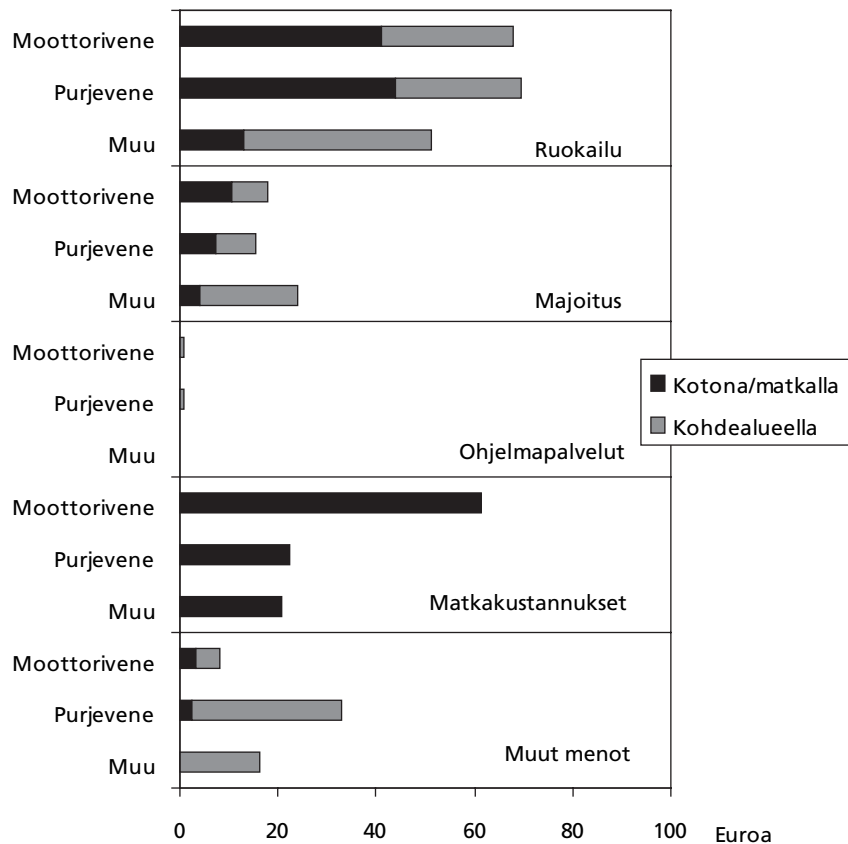
Eri tavoin matkustavien kävijöiden rahankäytön suuntautumisessa eri menoryhmiin ja alueille on eroja (ks. kuva 9). Kaikki kävijäryhmät käyttävät eniten rahaa ruokailuun, johon kuluu 51–69 € käyntikertaa kohden (liite 4). Veneilijät jättävät tästä vain reilun kolmanneksen kohdealueelle, mutta muulla tavoin liikkuvat yli 70 %. Majoitusmenot ovat suurimmat muulla tavoin liikkuvilla ja ne myös suuntautuvat kohdealueen kannalta edullisesti. Kun moottori- ja purjeveneilijöillä majoitusmenot ovat 11 % kokonaiskuluista, ovat ne muulla tavoin liikkuvilla 21 % kaikista menoista. Muulla tavoin liikkuvat ovat edullisia kohdealueen talouden kannalta, sillä he eivät voi kantaa mukanaan suuria määriä eväitä, eivätkä he majoitu omassa veneessään.

Matkakustannukset ovat suurimmat moottoriveneilijöillä, joilla ne muodostavat 40 % kokonaiskuluista. Purjeveneilijät ja muulla tavoin liikkuvat sen sijaan käyttävät selvästi moottoriveneilijöitä enemmän rahaa muihin menoihin kohdealueella. Purjeveneilijöiden menoista viidennes ja muulla tavoin liikkuvien menoista reilu kuudennes jää kohdealueelle muina menoina, joihin kuuluvat muun muassa veneen ja kanootin vuokratulot.

Pääasiallisen harrastuksen merkitys

Kävijät voidaan ryhmitellä myös pääasiallisen harrastuksen mukaan luonnon tarkkailijoihin, veneilijöihin, saaristoluontoon ja -kulttuuriin tutustujiin (myöhemmin tekstissä saaristotutustajat) sekä muihin kävijöihin⁵. Taulukon 8 mukaan näistä ryhmistä käyttävät eniten rahaa

⁵ Muiden kävijöiden pääasiallisista harrastuksista kerrotaan tarkemmin luvussa 3.2.2 sivulla 25.

Kuva 9. Yhden käyntikerran rahankulutus menoryhmittäin eri tavoin liikkuvilla kävijöillä.

veneilijät, noin 180 euroa käynnillä, josta 71 € kuluu kohdealueella. Paikallisuutta hyödyttävät kuitenkin suhteellisesti eniten saaristotutustajat, joiden kokonaisrahankäytöstä noin 42 % suuntautuu paikallisiin yrityksiin. Luonnon tarkkailijat taas kuluttavat vain neljänneksen menoistaan kohdealueella. Muut kuin edellä mainittujen kolmen suurimman harrastusryhmän edustajat käyttävät selvästi vähemmän rahaa käyntikertaa kohden. Tuomiensa tulojen kannalta merkittävien luontomatkailijaryhmä on veneilijät, joiden kulutuksesta seurasi vuonna 2003 noin 1,36 miljoonan euron luontomatkailutulo. Veneilijät ja toiseksi merkittävin ryhmä saaristotutustajat tuovat vuosittain yli 70 % alueen kokonaisluontomatkailutulosta.

Menoryhmittäin tarkasteltuna saaristotutustajat ovat ruokailumenojen suhteen hyödyllisimpiä kävijöitä aluetalouden kannalta. He kuluttavat ruokailuun vajaat 80 € käyntikertaa kohden, josta puolet jää kohdealueelle (ks. liite 4). Kuten kuva 10 kertoo, he ovat myös majoitusmenojen kannalta kohdealueen tärkein harrastajaryhmä,

joskin luonnon tarkkailijoiden ja veneilijöiden kokonaismajoitusmenot ovat heidän menojaan suuremmat. Ohjelmapalvelumenot ovat kaikilla ryhmillä pienet, mutta saaristotutustajilla ne muodostavat poikkeuksellisesti yli prosentin kokonaismenoista. Matkakustannukset ovat suurimmat luonnon tarkkailijoilla ja veneilijöillä, noin 49 € käyntikertaa kohden. Veneilijät kuluttavat 42 € myös muihin menoihin, joista yli 90 % hyödyttää kohdealuetta.

4.2 Yritystutkimuksen tulokset

Seuraavassa tarkastellaan yritystutkimuksella, eli tulomenetelmällä, saatuja tuloksia. Ensin käsitellään aluetaloudelliset tulovaikutukset, jonka jälkeen siirrytään työllisyysvaikutuksiin ja lopulta palkka- ja verotulovaikutuksiin. Tuloksissa ovat mukana sekä välittömät että välilliset vaikutukset. Luvussa 4.3 yritystutkimuksen tulokset täsmätään kävijätutkimuksen kanssa mahdollisimman luotettavien kokonaisvaikutusten arvioimiseksi.

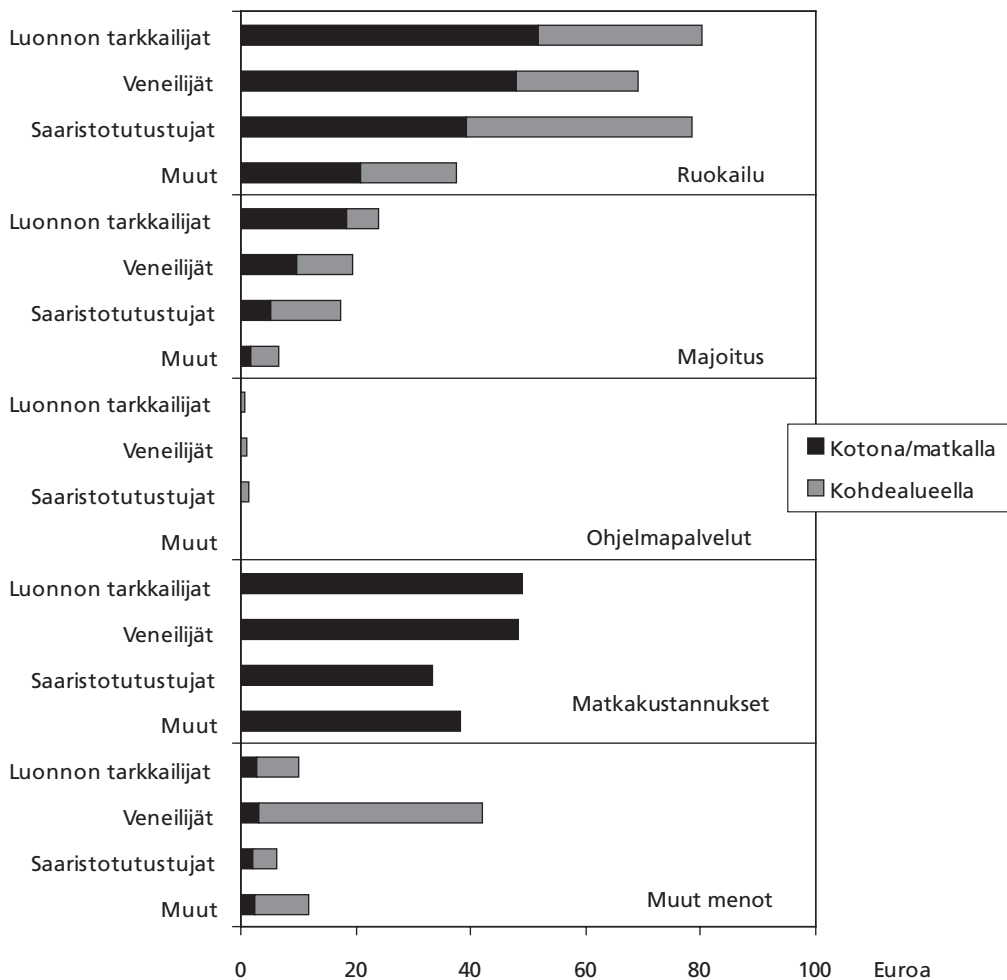
4.2.1 Tulovaikutukset

Välittömät vaikutukset

Turun saaristoon muodostui yritystutkimuksen mukaan vuonna 2003 luontomatkailusta noin 3,5 milj. euron välitön tulovaikutus (taulukko 9). Tämä on se liikevaihdon osuus, joka saadaan niissä yrityksissä, joissa luontomatkailijat asioivat. Luontomatkailutulosta suurin osa, noin 1,4 milj. €, saadaan ravitsemuspalveluissa. Tämä on lähes 40 % kokonaistulosta. Seuraavaksi eniten luontomatkailuliikevaihtoa kohdistuu liikennöintipalvelujen toimialalle, jossa polttoainemyynnillä on merkittävä osa. Tulojen kohdentuminen venetaksipalveluihin, kalastus- ja veneretkiin sekä elämysmatkoihin perustuu yrittäjien omiin arvioihin toimintansa luonteesta. Venetaksipalvelulla tarkoitettiin tutkimuksessa kuljetukseen

liittyviä palveluja, mutta osaltaan nämä ovat voineet sekoittaa kalastus- ja veneretkiin. Toisaalta myös elämysmatkat ovat voineet mennä sekaisin kalastus- ja veneretkien järjestämisen kanssa ja päinvastoin. Joka tapauksessa nämä kolme saavat kaikkiaan lähes 18 % alueen luontomatkailutulosta, noin 623 000 €.

Saatu luontomatkailutulo ei hyödytä kohdealuetta täysimääräisenä. Taulukosta 9 selviää edellä mainittujen bruttoluontomatkailutulojen lisäksi nettotulot. Näiden kahden erotuksesta voidaan havaita, että keskimäärin 57,4 % välittömästä bruttoluontomatkailutulosta vuotaa ulos alueelta, kun ulkopaikkakuntalaisille työntekijöille maksetaan palkkoja tai välituotehankintoja tehdään kohdealueen ulkopuolelta. Tämä on vajaa kymmenen prosenttiyksikköä enemmän kuin Rinteen (1999) tutkimuksessa Kuhmossa. Vuotojen suuruuteen vaikuttaa

Kuva 10. Eri menoryhmiin yhdellä käyntikerralla kuluva rahamäärä kävijöiden ensisijaisten harrastusten mukaan ryhmiteltynä.

Taulukko 8. Eri harrastuksista kiinnostuneiden kävijöiden väliset erot käyntikertakohtaisissa menoissa ja vuosittaisissa luontomatkailumenoissa ja -tuloissa vuonna 2003. Suluissa prosenttiosuus kaikista vastaajista.

	Kokonais-menot, €/käynti	Menot kohde-alueella, €/käynti	Kohdealueen menojen osuus kokonais-menoista	Luontomatkailu-meno, €/vuosi	Luontomatkailu-tulo, €/vuosi
Luonnon tarkkailijat (20,6 %)	163,45	41,71	25,5 %	2 086 464	532 440
Veneilijät (30,9 %)	180,14	70,90	39,4 %	3 448 965	1 357 543
Saaristotutustajat (27,9 %)	136,94	57,17	41,7 %	2 372 275	990 562
Muut (20,6 %)	94,16	30,84	32,8 %	1 201 916	393 659

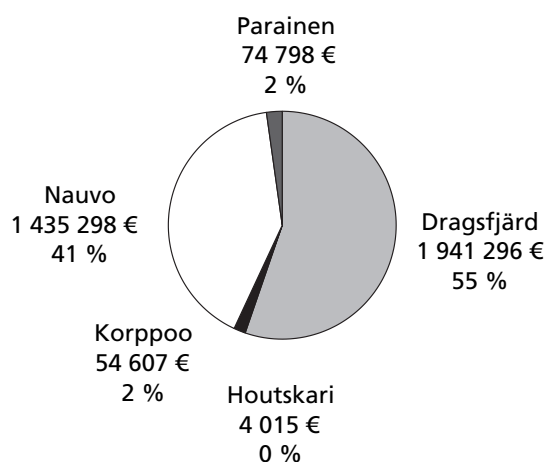
Taulukko 9. Tulomenetelmällä lasketut välittömät brutto- ja nettoluontomatkailutulot vuonna 2003 ja tulon virtaus ulos kohdealueelta toimialoittain.

	Luontomatkailu-tulo (brutto), €	Osuus, %	Luontomatkailu-tulo (netto), €	Osuus, %	Tulojen vuoto ulos alueelta, %
Elintarvikemyynti	512 579	14,6	143 037	9,6	72,1
Ravintola/kahvila	797 296	22,7	405 408	27,1	49,2
Kalan myynti	56 288	1,6	16 221	1,1	71,2
Muu	12 798	0,4	3 413	0,2	73,3
Ravitsemuspalvelut yhteensä	1 378 961	39,3	568 079	38,0	58,8
Venesatama	88 829	2,5	43 666	2,9	50,8
Hotelli	415 172	11,8	213 722	14,3	48,5
Mökkivuokraus	26 307	0,8	11 989	0,8	54,4
Aamiaismajoitus	14 333	0,4	10 913	0,7	23,9
Muu	53 297	1,5	19 925	1,3	62,6
Majoituspalvelut yhteensä	597 938	17,0	300 215	20,0	49,8
Kalastus- ja veneretket	214 192	6,1	81 802	5,5	61,8
Elämysmatkat	193 055	5,5	125 038	8,4	35,2
Opastuspalvelut	2 769	0,1	1 334	0,1	51,8
Ohjelmapalvelut yhteensä	410 016	11,7	208 174	14,0	49,2
Venetaksi	215 974	6,2	138 344	9,3	35,9
Polttoainemyynti	896 164	25,5	269 539	18,0	69,9
Välinevuokraus	138	0,0	104	0,0	24,6
Muu	224	0,0	135	0,0	40,2
Liikennöintipalvelut yhteensä	1 112 500	31,7	408 122	27,3	63,3
Muut yhteensä	10 600	0,3	10 344	0,7	2,4
Yhteensä	3 510 015	100,0	1 494 934	100,0	57,4

muun muassa se, että paikallisten yrittäjien toiminta koetaan osin liian pienimuotoiseksi välituotehankintojen toimittamiseen ja toisaalta monia tuotteita tai palveluja ei ole saatavilla saaristoalueelta. Myös Turun kaupungin sijain-

ti puiston pohjoisosien läheisyydessä vaikuttaa vuotoihin.

Kaikkein suurimpia vuodot ovat ravitsemus- ja liikennöintipalveluissa. Liikennöintipalveluissa niitä aiheuttaa erityisesti polttoainemyynti. Ra-

Kuva 11. Välittömän luontomatkailutulon (brutto) jakautuminen ydinkohdealueen kuntien välillä.

vitsemuspalveluista kahvila- ja ravintolatoiminta jättää eniten tuloa kohdealueelle, kun muilta osin noin 70 % tuloista vuotaa ulos paikallisalueelta. Elintarvikkeiden myyntitulot pysyvät paremmin kohdealueella Saaristomerellä kuin Rinteen (1999) tutkimassa Kuhmossa. Tämä voi johtua alueella vallitsevasta ajattelutavasta luottaa erityisesti paikallisten viljelytuotteiden ja kalan tuoreuteen ja hyvään laatuun. Näitä tuotteita pyritään ostamaan myyntiin paikallisalueelta mahdollisimman paljon.

Vähiten vuotoja syntyy aamiaismajoituksessa, elämysmatkoissa ja venetaksitoiminnassa, joissa ne ovat alle 36 % bruttotuloista. Tähän todennäköisesti vaikuttaa se, että näiden alojen liiketoiminta on Saaristomerellä kansallispuiston läheisyydessä pääosin pienimuotoista ja yrittäjän omaan työpanokseen perustuvaa. Näin ollen tulot kohdentuvat yleensä yrittäjälle itselleen ja tarvittavat välituotehankinnat tehdään lähialueelta, jolloin vuotoja ei synny. Myös välinevuokrauk-

sen vuodot ovat pienet, mutta aineistossa tämän alan edustuksen voidaan olettaa olevan aliarvio koko toimialasta, eikä tulosta siten voida pitää erityisen luotettavana. Yleisesti ottaen on havaittavissa, että niillä toimialoilla, joilla kohdealueen suurimmat yritykset toimivat, ovat myös vuodot suurimpia.

Välittömät luontomatkailutulot kohdistuvat pääosin vain kahteen kuntaan: kansallispuiston koillispuolella Dragsfjärdiin ja pohjoispuolella Nauvoon. Näissä kahdessa kunnassa sijaitsevat yritykset saavat yhteensä lähes 3,4 milj. € luontomatkailutuloa, joka on 96 % kaikesta välittömästä bruttotulosta (kuva 11). Tämä johtuu siitä, että suurin osa Saaristomerellä kansallispuiston matkailijoita palvelevista yrityksistä sijaitsee näissä kunnissa.

Välilliset vaikutukset

Kansallispuistomatkailuun liittyvät välituotehankinnat ovat Turun saariston alueella pienet. Välituotehankinnat toimittajien liikevaihto lisääntyy luontomatkailusta yhteensä vain 1 961 €. Tästä yli 40 % syntyy ravitsemuspalvelujen toimialan tekemistä ostoista (taulukko 10). Toiseksi merkittävin välillistä luontomatkailutuloa synnyttävä toimiala on liikennöintipalvelut. Todellisuudessa välilliset vaikutukset saattavat kuitenkin olla hieman arvioitua suuremmat. Osa yrittäjistä ei oletettavasti jaksanut perehtyä kysymykseen välituotehankinnat toimituksista ja näin ollen he rastittivat lomakkeesta kohdan, jonka mukaan he eivät tee Turun saariston alueelta hankintoja, vaikka he todellisuudessa niitä tekisivätkin. Yritysten haluttomuus tarkkojen ostomenojen selvittä-

Taulukko 10. Välillinen brutto- ja nettoluontomatkailutulo vuonna 2003 aiheuttajatoimialan mukaan jaoteltuna.

	Luontomatkailutulo (brutto), €	Osuus, %	Luontomatkailutulo (netto), €	Osuus, %	Tulojen vuoto ulos alueelta, %
Ravitsemuspalvelut	832	42,4	399	45,4	52,0
Majoituspalvelut	127	6,5	42	4,8	66,9
Ohjelmalvelut	331	16,9	90	10,3	72,8
Liikennöintipalvelut	671	34,2	347	39,5	48,3
Muut palvelut	0	0,0	0	0,0	0,0
Yhteensä	1 961	100,0	878	100,0	55,2

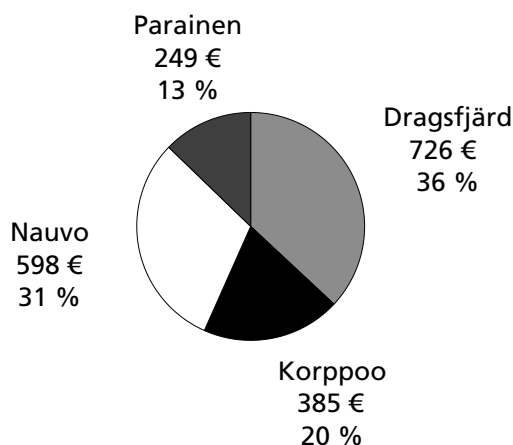
Taulukko 11. Saaristomerен kansallispuiston luontomatkailun välitön työllistyvyys kunnittain henkilöinä ja yhteismittaisina henkilötyövuosina vuonna 2003.

	Työllistettyjä, hlö	Osuus, %	Työllistettyjä, htv	Osuus, %
Dragsfjärd	13,2	20,3	9,2	26,5
Houtskari	0,4	0,6	0,1	0,3
Korppoo	4,4	6,8	2,8	8,1
Nauvo	11,7	18,0	7,0	20,1
Parainen	6,7	10,3	4,9	14,1
Iniö	0,1	0,2	0,0	0,0
Kemiö	0,9	1,4	0,9	2,6
Västanfjärd	0,9	1,4	0,2	0,6
Alueella yhteensä	38,3	59,0	25,1	72,3
Alueen ulkopuolelta	26,6	41,0	9,6	27,7
Yhteensä	64,9	100,0	34,7	100,0

miseen on havaittu jo aiemmissa tutkimuksissa (Kauppila 1999).

Sen lisäksi, että liikevaihdon lisääntyminen on pientä, vuotaa yli puolet kaikesta välillisestä tulosta alueen ulkopuolelle vieraspaikkakuntalaisten työntekijöiden palkkoina tai muualta hankittuina välituotepanoksina. Etenkin ohjelma- ja majoituspalveluyrittäjät tekevät sellaisia välituotehankintoja, joiden vaikutukset vuotavat herkästi kohdealueen ulkopuolelle.

Kuten kuvasta 12 nähdään, kohdentuvat välituotehankinnoista syntyvät tulovaikutukset välittömiä vaikutuksia tasaisemmin kohdealueen kuntiin. Poikkeuksen muodostaa Houtskari, josta hankintoja ei tehdä lainkaan. Kaikki välituoteostot tehdään ydinkohdealueen kunnista tai kokonaan Turun saariston, siis laajan kohdealueen, ulkopuolelta.

Kuva 12. Välillisen luontomatkailutulon (brutto) jakautuminen kohdealueelle.

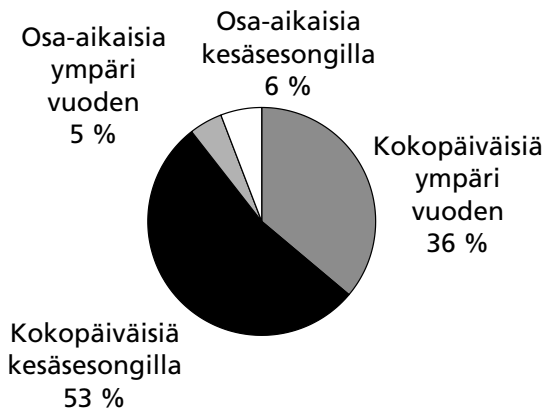
4.2.2 Työllisyysvaikutukset

Saaristomerен kansallispuiston luontomatkailu toi vuonna 2003 välittömästi töitä laskennallisesti 65 henkilölle, joista 59 % on Turun saariston kuntien asukkaita. Suurin osa heistä asuu Dragsfjärdin, Nauvon ja Paraisten kunnissa (taulukko 11). Ydinkohdealueen ulkopuolelta Turun saaristosta työllistyy laskennallisesti kaksi henkilöä, molemmat Turunmaan saariston alueelta.

Jotta eri laajuiset työpaikat saadaan yhteismitallisiksi, muutetaan ne henkilötyövuosiksi (htv)⁶. Näin ollen luontomatkailun voidaan laskea työllistävän vuosittain välittömästi noin 35 henkilötyövuodella. Näistä 72 %, noin 25 henkilötyövuotta, kohdistuu paikallisille Turun saariston asukkaille. Kun tätä verrataan siihen, että työpaikoista vain 59 % kohdistuu paikallisille, voidaan ulkopaikkakuntalaisten todeta olevan paikallisia useammin osa-aikaisia tai sesonkiluonteisia työntekijöitä. Yleisesti ottaen välittömästi työllistyvät ovat kokopäiväisiä työntekijöitä, jotka tekevät töitä kesäsesonkina tai ympäri vuoden, kuten kuva 13 kertoo. Vain 6,8 laskennallista työpaikkaa on osa-aikaisia.

Kankaan ym. (1998, s. 509) tutkimukseen verrattuna Saaristomerен kansallispuiston työllisyysvaikutukset ovat merkittävät, sillä Teijon retkeilyalueen välittömät työllisyysvaikutukset arvioitiin vain 13 henkilötyövuodeksi, joista 7,12 henkilötyövuotta kohdealueella. Ruunaan retkeilyalueella välittömät työllisyysvaikutukset

⁶ Muunnokseen sovelletaan Hätälän ja Kauppilan (1999) käyttämää laskentatapaa, jossa sesonkityöntekijät kerrotaan 0,25:llä ja osa-aikaiset työntekijät kertoimella 0,5.

Kuva 13. Saarismeren kansallispuiston myötä välittömästi työllistävät henkilöt työajan mukaan.

arvioitiin 30 henkilötyövuodeksi (Eisto 2003, s. 51). Parhaimmillaan töitä oli sesonkiaikaan noin 60 henkilölle, joiden paikkakuntalaisuudesta ei ole tarkempaa tietoa. Tämä tulos vastaa melko tarkasti Saarismeren kansallispuiston synnyttämiä luontomatkailusidonnaisia työllisyysvaikutuksia.

Välittömästi eniten työllistävä toimiala on ravitsemuspalvelut 37,5 prosentin osuudella. Toiseksi eniten työllistävät majoituspalvelut (taulukko 12). Rinteen (1999) ja Saarisen ym. (1996) tutkimukset ovat myös osoittaneet näiden toimialojen olevan merkittävimmät välittömät luontomatkailutyöllistäjät. Rinteen (1999) tutkimuksessa majoituspalvelujen merkitys oli kuitenkin suurempi kuin Saarismerellä, mikä selittyy tutkimuskohteiden erilaisuudella. Kun vertaillaan sitä, kuinka eri toimialat työllistävät paikallisia ihmisiä, erot eivät ole suuret. Työpaikkoina ohjelmalvelut tuo suhteessa hieman muita aloja enemmän työtä paikallisille asukkaille, mutta henkilö-

Taulukko 12. Eri toimialojen välitön työllistävyys henkilöinä ja yhteismitallisina henkilötyövuosina vuonna 2003.

	Kohde-alueelta	Työllistävyys, hlö			%	Kohde-alueelta	Työllistävyys, htv		
		Muualta	Yhteensä				Muualta	Yhteensä	%
Ravitsemuspalvelut	14,1	10,2	24,3	37,5	9,2	3,5	12,7	36,6	
Majoituspalvelut	9,3	6,2	15,5	23,9	6,2	2,3	8,5	24,5	
Ohjelmalvelut	5,8	3,6	9,4	14,5	3,3	1,5	4,8	13,8	
Liikennöintipalvelut	8,7	6,3	15,0	23,1	6,0	2,3	8,3	23,9	
Muut palvelut	0,4	0,2	0,6	1,0	0,4	0,0	0,4	1,2	
Yhteensä	38,3	26,6	64,9	100,0	25,1	9,6	34,7	100,0	

työvuosissa se sitä vastoin työllistää paikallisia muita aloja heikommin.

Saarismeren kansallispuiston luontomatkailun ei voida sanoa lisäävän välillisesti alueen työllisyyttä. Ensimmäisen kierroksen yritysten tekemät luontomatkailusta johtuvat välituotepainosten ostot nimittäin tuovat alueelle vain 0,06 vuotuista työpaikkaa. Yhteismitallisena tämä on 0,02 henkilötyövuotta.

4.2.3 Palkka- ja verotulovaikutukset

Luontomatkailusta syntyvä palkkatulovaikutus on Saarismerellä sekä välitön että välillinen vaikutus huomioon otettuna noin 417 000 € (taulukko 13). Palkkatulot syntyvät lähes yksinomaan ensimmäisen kierroksen yrityksissä ja pääosin Dragsfjärdin kuntalaisille, jotka saavat vajaan puolet kaikista luontomatkailun synnyttämistä palkkatuloista. Ydinkohdealueen ulkopuolelle muualle Turun saaristoon ne leviävät tuskin lainkaan. Johdettu palkkatulovaikutus on noin 46 000 €. Tämä on se lisäpalkkasumma, joka syntyy, kun kohdealueella asuvat työntekijät kuluttavat itse ansaitsemaansa palkkatuloa kohdealueella sijaitsevilla yrityksillä.

Palkkatulojen suuruutta vähentää se, että useassa tutkimukseen osallistuneessa yrityksessä yrittäjät tekevät itse kaiken työn ilman ulkopuolista työvoimaa. Näin ollen he eivät ilmoita tutkimuslomakkeessa lainkaan palkkakuluja, vaan katsovat, että he saavat oman palkkansa yrityksen kautta pääomatuloina. Lasketussa palkkatulovaikutuksessa on siis huomioitu lähinnä työntekijöiden palkat, kun taas työllisyysvaikutuksissa ovat mukana sekä yrittäjät että työntekijät. Tämä vaikuttaa huomattavasti palkkatulojen

Taulukko 13. Tutkimusalueen kuntalaisille kohdistuvat palkkatuloaikutukset vuonna 2003.

	Välitön, €	Välillinen, €	Johdettu, €	Yhteensä, €	Osuus, %
Dragsfjärd	181 443	80	19 968	201 491	43,5
Houtskari	0	0	0	0	0,0
Korppoo	7 705	0	848	8 553	1,8
Nauvo	100 899	29	11 102	112 030	24,2
Parainen	94 379	23	10 384	104 786	22,6
Iniö	55	0	6	61	0,0
Kemiö	26 193	0	2 881	29 074	6,3
Västanfjärd	6 548	0	720	7 268	1,6
Yhteensä	417 222	132	45 909	463 263	100,0

Taulukko 14. Tutkimusalueen kuntien saamat verotulot vuonna 2003.

	Välitön, €	Välillinen, €	Johdettu, €	Yhteensä, €	Osuus, %
Dragsfjärd	34 474	15	3 794	38 283	43,7
Houtskari	0	0	0	0	0,0
Korppoo	1 425	0	157	1 582	1,8
Nauvo	19 171	6	2 109	21 286	24,3
Parainen	17 696	4	1 947	19 647	22,4
Iniö	10	0	1	11	0,0
Kemiö	4 911	0	540	5 451	6,2
Västanfjärd	1 244	0	137	1 381	1,6
Yhteensä	78 931	25	8 685	87 641	100,0

suuruuteen⁷. Vaikka yrittäjien palkkatulot jäävät tutkimuksen ulkopuolelle, ovat Saaristomerens kansallispuiston luontomatkailun palkkatuloaikutukset henkilötyövuotta kohden suuremmat kuin Ruunaan retkeilyalueella tai Kuhmon kunnassa. Saaristomerellä välittömät ja välilliset palkkatulot henkilötyövuotta kohden olivat noin 16 600 €, kun ne Kuhmassa olivat 9 600 € (Rinne 1999, s. 68, 71). Ruunaalla palkkatulot henkilötyövuotta kohden olivat 6 400 €, kun huomioon otettiin vain välittömät vaikutukset (Eisto 2003, s. 50–51). Saaristomerens palkkatuloaikutus henkilötyövuotta kohden onkin samaa suuruusluokkaa kuin Inarissa (Alakiuttu & Juntheikki 1999), vaikka kokonaisvaikutus on huomattavasti pienempi.

Kohdealueen kuntien välitön verotuloaikutus on noin 79 000 €. Tämä laskettiin kertomalla kussakin kunnassa asuvien työntekijöiden luontomatkailusidonnaiset palkkatulot kunnan

tuloveroprosentilla. Kun myös välilliset ja johdetut verotuloaikutukset otetaan huomioon, saavat kohdealueen kunnat kaikkiaan noin 88 000 € tuloa. Verotuloaikutuksissa ei oteta huomioon yritysverotusta, mikä vaikuttaa merkittävästi tuloksiin. Suurimmat verotulot saa Dragsfjärdin kunta, joka kerää vuosittain noin 38 000 € tuloveroa Saaristomerens kansallispuiston luontomatkailun työllistämiltä ihmisiltä. Kuntakohtaiset tulokset on esitetty tarkemmin taulukossa 14.

4.3 Aluetaloudelliset vaikutukset Turun saaristossa

Tämä luku esittelee Saaristomerens kansallispuiston luontomatkailun aluetaloudelliset kokonaisvaikutukset Turun saaristossa vuonna 2003. Luontomatkailijoiden kulutuksesta syntyvien vaikutusten lisäksi tarkastellaan kansallispuiston virkistyskäyttöpalvelujen ylläpidon tuomia tuloja työllisyysmahdollisuuksia. Nämä syntyvät välittömästi Metsähallituksessa tai välillisesti paikallisissa yrityksissä välituoteostojen aiheuttamina.

Metsähallituksessa syntyvät työllisyysvaikutukset ja sitä kautta myös palkka- ja verotulo-

⁷ Seitsemän luontomatkailusta hyötyvää yritystä ei ilmoittanut lainkaan palkkakuluja. Keskimäärin näissä yrityksissä oli 1,5 työntekijää. Jos näillä luvuilla kertoo keskimääräisen luontomatkailusta johtuvan työntekijäkohtaisen palkan, joka on 9 985 euroa vuodessa, ovat puuttuvat palkkatulot arviolta sadantuhannen euron suuruusluokkaa.

vaikutukset kohdistuvat melko tasaisesti Dragsfjärdiin (0,3 htv), Houtskariin (0,6 htv), Korppooseen (0,6 htv) ja Nauvoon (1 htv). Kaikkiaan kansallispuiston retkeily- ja asiakaspalvelut toivat vuonna 2003 työtunteja 12 eri henkilölle. Virkistyskäyttöpalvelujen ylläpidon välilliset vaikutukset aiheuttavat suurimmat liikevaihdon lisäykset Korppoossa (11 400 €) ja Nauvossa (5 800 €) sijaitseville välituotetoimittajille. Hyötyä saavat myös Dragsfjärdin (2 700 €), Houtskarın (2 400 €) ja Kemiön (1 180 €) yrittäjät. Välilliset työllisyysvaikutukset ovat suurimmat Houtskarissa (0,44 htv), Nauvossa (0,43 htv) ja Korppoossa (0,11 htv).

Meno- ja tulomenetelmien arvioiden täsmäys

Sekä meno- että tulomenetelmällä laskettujen luontomatkailutulojen pitäisi teoriassa vastata toisiaan, mutta todellisuudessa niillä on taipumusta muodostua erisuuruiseksi (Paajanen 1993). Taulukko 15 kertoo meno- ja tulomenetelmillä lasketut arviot kohdealueen saamasta luontomatkailutulosta. Yritystutkimukseen perustuva luontomatkailutulo on noin 236 000 € suurempi kuin kävijätutkimuksesta laskettu 3,27 milj. €. Erot tulo- ja menomenetelmien tulosten välillä voivat johtua useista tekijöistä. Ensinnäkin menomenetelmän menoryhmäluokittelu poikkeaa hieman tulomenetelmän toimialaluokituksesta. Menomenetelmä ei ota huomioon lainkaan matkakustannuksia, jotka tulomenetelmässä ovat pääosin liikennöintipalvelujen toimialassa ja tuovat alueelle vuosittain yli 1,1 milj. € tuloa. Toimialan *muut palvelut* kustannusten ero meno- ja tulomenetelmien välillä on hyvin merkittävä. Voidaan olettaa, että osa tulomenetelmässä liikennöintipalveluihin kohdistetuista tuloista on menomenetelmässä muiden menojen kategoriassa ja osa taas alueen

ulkopuolelle kohdennetuissa matkakustannuksissa.

Toiseksi voidaan todeta meno- ja tulomenetelmien huomioivan hieman erilaisia kansallispuiston käyttäjäryhmiä. Menomenetelmällä tavoitetaan kansallispuiston maa-alueilla liikkuvia kävijöitä, joiden menot kohdentuvat pääosin ruokailuun, matkakustannuksiin ja muihin menoihin. Tulomenetelmä, ja siinä erityisesti ohjelmapalvelujen toimiala, sen sijaan tavoittaa ne kansallispuistomatkailijat, jotka käyttävät puiston vesialueita poikkeamatta välttämättä lainkaan maihin. Ohjelmapalvelujen toimialaan kuuluu useita yrityksiä, jotka järjestävät ulko-saaristoristeilyjä tai opastettuja charter-matkoja suuremmille ryhmille, kuten yrityksille. Nämä kävijäryhmät eivät näy kävijätutkimuksessa ja tämä selittää ohjelmapalvelujen tulosten suuret erot eri menetelmillä laskettaessa.

Samalla kun meno- ja tulomenetelmillä saatuja arvioita verrataan toisiinsa, suoritetaan tulosten täsmäys mahdollisimman luotettavan tuloarvion laskemiseksi. Täsmäminen tapahtuu toimialakategorioittain. Siinä jommankumman menetelmän arvion oletetaan olevan kullakin toimialalla luotettavampi tai tuloksista otetaan keskiarvo (Paajanen 1993; Rinne 1999).

Ravitsemuspalvelujen toimialalla meno- ja tulomenetelmien tuloksista otettiin keskiarvo. Alueen kauppojen ja markettien on vaikea tunnistaa asiakkaistaan ulkosaaristomatkailijoita ja tältä osin kävijöiden oman arvion voitaisiin olettaa olevan tarkempi. Toisaalta kävijöiden esittämä arvio sisältää monia epävarmuustekijöitä (ks. luku 4.1.1), ja vaikka esitettyjä rahankäyttötietoja suhteutettiin joidenkin vastausten kohdalla seurueen koolla, on vastausten joukkoon saattanut jäädä seuruekohtaisia arvioita henkilökohtaisen rahankäytön sijaan. Majoituspalveluissa molempien menetelmien tulokset ovat lähellä toisiaan,

Taulukko 15. Kohdealueen saama välitön luontomatkailutulo vuonna 2003 meno- ja tulomenetelmillä laskettuna sekä näiden arvioiden täsmäminen.

	Menomenetelmä, €	Tulomenetelmä (brutto), €	Täsmätty luontomatkailutulo, €
Ravitsemuspalvelut	1 664 834	1 378 961	1 521 898
Majoituspalvelut	522 889	597 938	560 414
Ohjelmapalvelut	53 739	410 016	410 016
Liikennöintipalvelut	-	1 112 500	1 112 500
Muut palvelut	1 032 742	10 600	10 600
Yhteensä	3 274 204	3 510 015	3 615 428

ja täsmäys suoritettiin laskemalla näistä keskiarvo. Jo aiemmin mainituista syistä tulomenetelmää pidetään menomenetelmää luotettavampana ohjelma- ja liikennöintipalvelujen kohdalla. Muiden palvelujen kategorian täsmääminen oli ongelmallisinta. Koska menomenetelmän muista menoista osan voidaan olettaa kohdistuvan tulomenetelmän liikennöintipalveluihin, suhtautettiin muiden menojen kategoriaan varovaisesti. Yliarvion välttämiseksi käytettiin täsmäämisessä tulomenetelmän tulosta. Taulukosta 15 nähdään täsmätyn välittömän luontomatkailutulon olevan noin 3,6 milj. €. Tästä suurin osa, 42 %, tulee ravitsemuspalvelujen toimialalta.

Aluetaloudelliset kokonaisvaikutukset

Taulukko 16 tiivistää sekä luontomatkailijoiden rahankäytön että virkistyskäyttöpöydän ylläpidon aiheuttamat aluetaloudelliset vaikutukset. Matkailijoiden rahankäytön aikaan saamat tuloja työllisyysvaikutukset sekä palkka- ja verotulovaikutukset on laskettu täsmätyn bruttoluontomatkailutulon mukaan. Tämä tarkoittaa sitä, että tulomenetelmän mukaisia ravitsemuspalvelujen aluetaloudellisia vaikutuksia on korjattu 10,4 % suuremmiksi, toisin sanoen menetelmien keskiarvoa vastaaviksi. Majoituspalvelujen tulomenetelmän mukaisia tuloksia on sen sijaan korjattu 6,3 % pienemmiksi, meno- ja tulomenetelmien keskiarvon mukaisiksi. Muiden toimialojen luvut ovat tulomenetelmästä.

Luontomatkailutulojen brutto- ja nettotuloihin on laskettu yhteen sekä välittömät että välilliset tulovaikutukset. Metsähallitukselle välituotteita toimittavien yritysten tulot sen sijaan ovat pelkkää välillistä tuloa. Kaikkiaan Saaristomerellä luontomatkailusta ja ylläpidosta jää Turun saaristoon 3,6 milj. € bruttoluontomatkailutuloa, joka kohdistuu täysimääräisesti ydinkohdealueelle. Nettotuloa alueelle jää vuotojen vähentämisen jälkeen 1,5 milj. €, eli noin 42,4 % bruttotulosta.

Kaikesta tulosta yli 99 % syntyy luontomatkailun kautta ja se saadaan lähes kokonaan luontomatkailijoille välittömästi palveluja tarjoavissa yrityksissä. Taulukossa 16 on esitetty niin sanottu matkailutulokerroin, joka lasketaan Vuoriston ja Arajärven (1990) laskentatapaa soveltaen. Koska tässä tutkimuksessa ei selvitetty kunnallistaloudellista nettovaikutusta, ei tätä oteta huomioon myöskään kerrointa laskettaessa, vaikka yleensä se sisällytetään kertoimessa kokonaisvaikutuk-

siin. Kerroin on matkailun kokonaisbruttotulovaikutusten ja välittömien bruttotulovaikutusten suhde. Se selittää, kuinka suurilla kerrannaisvaikutuksilla luontomatkailusta syntyy alueelle. Saaristomerellä kansallispuiston tapauksessa kerroin on vain 1,0006, vaikutus on siis hyvin vähäinen. Kunnallistaloudelliset nettotulot huomioon ottaen kertoimet vaihtelevat yleensä välillä 1,2–1,5 (Kauppila 1999, 119). Saaristomerellä kansallispuiston tutkimusalueen pieni koko saattaa olla selitys alueen alhaiselle kertoimelle, sillä kertoimen suuruus ja tutkimusalueen koko ovat kiinteästi yhteydessä toisiinsa (Murphy 1985; Wall 1997). Kertoimen on myös havaittu olevan pienempi maaseutumaisilla yksipuolisen tuotanto- ja palvelurakenteen alueilla kuin merkittävässä keskuksissa ja kaupunkialueilla (Hemmi & Vuoristo 1993, Kauppila 1999).

Jotta Saaristomerellä kansallispuiston tutkimuksen vertailu aiempiin tutkimuksiin olisi selkeää, on liitteeseen 1 kerätty keskeiset tulokset viidestä aikaisemmasta luontomatkailun aluetaloudellisten vaikutusten arvioinnista. Pääosin Saaristomerellä alue on verrattavissa Itä-Suomessa laskettuihin luontomatkailun vaikutuksiin, joskin täytyy muistaa, että kaikki tutkimukset on suoritettu hieman toisistaan poikkeavilla menetelmillä ja rajauksilla. Liitteen 1 ja taulukon 16 tietoja vertailemalla nähdään, että Kankaan ym. (1998) tutkimuksen Teijon retkeilyalueen vaikutukset ovat vain noin viidennes Saaristomerelle syntyvistä aluetaloudellisista hyödyistä. Saaristomerellä alueen tutkimuksissa (Alakiutto & Juntheikki 1999; Saarinen ym. 1996) sen sijaan on arvioitu tämän lappilaisen matkailukohteen vaikutusten olevan jopa kymmenen kertaa Saaristomerellä alueen vaikutuksia suuremmat.

Hyvä vertailukohta löytyy siis jälleen Rinteen (1999) tutkimuksesta. Kuhmon kokonaisluontomatkailutulo arvioitiin siinä noin 3,8 miljoonaksi euroksi, josta nettotulon osuus on noin 2,0 milj. €. Saaristomerellä kansallispuiston synnyttämä bruttotulo on siis lähes samaa suuruusluokkaa kuin Kuhmon kaupungin, mutta vuodot ovat suuremmat. Myös työllisyysvaikutukset ovat Saaristomerellä pienemmät kuin Kuhmossa, jossa ne ovat kokonaisuudessaan 53 henkilötyövuotta.

Retkeily- ja asiakaspalvelujen ylläpito tuo töitä välittömästi tai välillisesti 3,5 henkilötyövuotta Turun saariston alueelle. Saaristomerellä kansallispuistosta syntyvät työllisyysvaikutukset ovat

Taulukko 16. Saaristomeren kansallisuiston luontomatkailun ja virkistyskäyttöpalvelujen ylläpidon aiheuttamat aluetaloudelliset vaikutukset Turun saaristossa vuonna 2003. Luvuissa ovat mukana niin välittömät, välilliset kuin johdetut vaikutukset.

	Tulovaikutukset				Työllisyysvaikutukset				Palkka- ja verotulovaikutukset			
	Bruttotulo, €	% brutto-tuloista	Kerroin	Nettotulo, €	% netto-tuloista	Htv (työpaikkaa)	% htv:sta (% työpai-koista)	Välitön brut-toiikevaihto, €/htv	Palkkatulo, €	% palkka-tuloista	Verotulo, €	% verotu-loista
Ravitemus-palvelut	1 522 817	41,8	1,0006	627 404	40,5	10,2 (15,6)	34,9 (29,8)	149 206	194 177	35,5	36 747	35,6
Majoituspal-velut	560 533	15,4	1,0002	281 414	18,2	5,8 (8,7)	19,9 (16,6)	96 623	76 154	13,9	14 382	13,9
Ohjelmapal-velut	410 347	11,3	1,0008	208 264	13,4	3,3 (5,8)	11,3 (11,1)	124 247	73 918	13,5	13 957	13,5
Liikennöinti-palvelut	1 113 171	30,6	1,0006	408 469	26,4	6,0 (8,7)	20,5 (16,6)	185 417	131 627	24,1	24 944	24,2
Muut palvelut	10 600	0,3	1,0000	10 344	0,7	0,4 (0,4)	1,4 (0,8)	26 500	503	0,1	95	0,1
Yhteensä (matkailu)	3 617 468	99,4	1,0006	1 535 895	99,2	25,7 (39,2)	88,0 (74,9)	140 678	476 379	87,1	90 125	87,3
Metsähallitus	-	-	-	-	-	2,5 (12)	8,6 (23,0)	-	67 710	12,4	12 581	12,2
Ylläpito väli-lisesti	23 499	0,6	-	13 153	0,8	1,0 (1,1)	3,4 (2,1)	-	3 029	0,5	570	0,5
Yhteensä (kaikki)	3 640 967	100,0	-	1 549 048	100,0	29,2 (52,3)	100,0 (100,0)	-	547 118	100,0	103 276	100,0

kuitenkin pääosin lähtöisin luontomatkailuun liittyvistä ostoista ensimmäisen kierroksen yrityksissä. Luontomatkailun välilliset työllisyysvaikutukset ovat merkityksettömän pienet. Aiemmissä tutkimuksissa ei yleensä ole arvioitu välillistä työllistävyttä, mutta Kuhmossa (Rinne 1999) ja Inarissa (Alakiuttu & Juntheikki 1999), joissa tämä on laskettu, on välillinen työllisyysvaikutus ollut Saaristomeren aluetta suurempi.

Saaristomeren kanssa suunnilleen yhtä suuri työllisyysvaikutus arvioidaan olevan Ruunaan retkeilyalueella (Eisto 2003), jonka kokonais(brutto)tulovaikutus oli kuitenkin lähes 600 000 € suurempi. Yhden henkilötyövuoden syntymiseen tarvittiin siis Ruunaalla enemmän liikevaihtotuloa kuin Saaristomerellä, jossa yhden henkilötyövuoden työllistämiseen luontomatkailuyrityksessä tarvitaan keskimäärin 141 000 € välitöntä tuloa. Tämä luku kertoo nimenomaan yhden kohdealueen kuntalaisen työllistämiseen tarvittavan liikevaihtotulon. Tässä tutkimuksessa laskettu 141 000 € on yli kaksi kertaa enemmän kuin Vilmat-ohjelmassa esitetty arvio, jonka mukaan Suomessa tarvittaisiin 67 300 € yhden matkailu-

alan työpaikan luomiseen (Ympäristöministeriö 2002, s. 14). Se on myös suurempi kuin Kauppilan (1999, s. 129) arvio, jonka mukaan työpaikka syntyy 84 100–117 700 euron välittömällä matkailutulolla. Työpaikan syntymiseen tarvitaan yleensä vähemmän matkailutuloa majoitus- ja ravitsemustoiminnassa kuin vähittäiskaupassa ja huoltamotoiminnassa (Kauppila 1999). Tämä on havaittavissa myös Saaristomeren tutkimustuloksista, vaikka erilainen toimialajako vaikeuttaakin vertailua.

Taulukon 16 palkka- ja verotuloissa on huomioitu välittömät, välilliset ja johdetut vaikutukset. Kaikkiaan palkkatulovaikutus Turun saariston alueella on 547 000 €, josta noin 88 % syntyy luontomatkailijoiden rahankäytöstä ja noin 12 % virkistyskäyttöpalvelujen ylläpidosta. Verotuloja kohdealueen kunnat saavat 103 000 €. Palkka- ja verotulovaikutusten voidaan olettaa olevan aliarvioita. Kuten luvussa 4.2.3 todettiin, puuttuvat palkkatuloista monien yrittäjien palkat. Näiden puuttuminen aiheuttaa aliarviota myös verotuloihin, joiden laskennassa lisäksi yritysverotus on jätetty huomiotta.

5 Johtopäätökset

Taustana Saaristomeren kansallispuiston aluetaloudellisten vaikutusten tutkimuksessa oli niin sanotun Vilmät-ohjelman synnyttämä tietotarve suojelu- ja retkeilyalueiden luontomatkailun aluetaloudellisista vaikutuksista. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Saaristomeren kansallispuiston luontomatkailun aiheuttamat välittömät, välilliset ja johdetut tulo- ja työllisyysvaikutukset sekä palkka- ja verotulovaikutukset Turun saariston alueella. Laskenta suoritettiin hyödyntämällä pohjoismaista mallia ja käyttämällä sen sekä tulo- että menomenetelmää. Toisaalta selvitettiin myös retkeily- ja asiakaspalvelujen ylläpidon ja niihin liittyvien investointien välittömät ja välilliset aluetaloudelliset vaikutukset. Tutkimus kohdistui vuoteen 2003.

Saaristomeren kansallispuiston luontomatkailu ja puiston alueella ylläpidettävät retkeily- ja asiakaspalvelut toivat Turun saaristoon vuonna 2003 noin 3,6 milj. €. Kerroinvaikutukset olivat vähäiset ja pääosan tulosta saivat näin ollen suoraan luontomatkailijoiden kanssa yhteydessä olleet yritykset. Yli puolet luontomatkailutulosta vuoti välittömästi ulos kohdealueelta ulkopaikkakuntalaisten työntekijöiden ja välituoteostojen takia. Työpaikkoja luontomatkailu tarjosi paikallisille välittömästi tai välillisesti vajaalla 26 henkilötyövuodella ja virkistyskäyttöpalvelujen ylläpito 3,5 henkilötyövuodella. Vaikka työllistyvyys vaikuttaa vähäiseltä, se on paikallisesti hyvin merkittävä. Palkkatulot olivat johdetut vaikutukset mukaan luettuina kaikkiaan 547 000 € ja niistä seuranneet verotulovaikutukset 103 000 €. Vaikutukset olivat kokonaisuudessaan samaa suuruusluokkaa kuin Itä-Suomessa arvioidut luontomatkailuhyödyt (Eisto 2003; Rinne 1999). Aluetaloudelliset vaikutukset keskittyivät lähes yksinomaan ydinkohdealueelle Dragsfjärdiin, Houtskariin, Korppooseen, Nauvoon ja Paraisille, joista Dragsfjärd ja Nauvo olivat suurimmat hyötyjät.

Tulosten luotettavuus

Saaristomeren kansallispuistoa koskeva tutkimus on ensimmäinen tapaustutkimus luontomatkailun aluetaloudellisista vaikutuksista Suomen saaristossa. Saadut tulokset kuvaavat luontomatkailun aluetaloudellista vaikutusta Turun saaristos-

sa, eikä niitä voi varauksetta yleistää koskemaan muita rannikkoalueita tai merikansallispuistoja. Ongelmana ei ole ainoastaan tulosten yleistettävyys, sillä pohjoismaisen mallin tutkimusten tapauskohtainen suunnittelu ja toteutus vaikeuttavat myös vertailtavuutta ja toistettavuutta. Eri ajankohtina suoritettujen selvitysten vertailussa tulee ottaa huomioon myös taloussuhdanteet, inflaatio ja muut tekijät. Lisäksi yksi luontomatkailututkimuksiin vaikuttava tekijä, joka saattaa aiheuttaa vaihtelua eri tutkimuskohteiden tai saman kohteen eri aikoina suoritettujen tutkimusten välille, on säätila. Lämmin ja kaunis sää sesonkiaikaan lisää luontomatkailijoiden määrää ja kasvattaa aluetaloudellisia vaikutuksia. Vuosi 2003 esimerkiksi oli keskimääräistä aurinkoisempi ja lämpimämpi.

Yleisesti ottaen Saaristomeren kansallispuiston tutkimuksen voidaan ajatella onnistuneen kohtuullisesti, sillä ero meno- ja tulomenetelmillä saatujen luontomatkailutulosten välillä oli vain alle seitsemän prosenttia. Molempiin tutkimusmenetelmiin liittyy kuitenkin tulosten luotettavuutta heikentäviä tekijöitä. Menomenetelmän suurin ongelma on kansallispuiston vuosittaisen käyntikertamäärän arviointi. Tutkimuksessa oli tarkoitus arvioida niiden Saaristomeren ulkosaariston käyntikertojen määrä, jotka ovat yhteydessä kansallispuiston imagoon ja tietoisuuteen sen olemassa olosta. Näiden laskeminen on hankalaa, sillä alueella liikkuu runsaasti veneilijöitä, jotka eivät ole tulleet alueelle kansallispuiston vetäminä, vaan yleisesti saaristoluonnon ja -kulttuurin takia. Tämä on tyypillinen ongelma merikansallispuistojen käyntikertamääriä arvioitaessa. Käyntikertamääräarvioiden tarkkuuden ja luotettavuuden kehittäminen onkin yksi tärkeimmistä haasteista valtion suojelu- ja retkeilyalueiden aluetaloudellisten vaikutusten arvioinnissa. Jo pienetkin arviointivirheet voivat muuttaa tuloksia merkittävästi.

Toisaalta kävijätutkimusten kysymyslomaketta ja raportointia tulisi kehittää tarkemmaksi. Saaristomeren kansallispuiston tutkimuksesta saadut kokemukset osoittavat, että esimerkiksi kohdealue tulisi määritellä tarkemmin. Nykyistä lomakepohjaa käytettäessä kävijä joutuu itse arvioimaan, mikä on kohdealue – onko se puiston alue, kohdekuunta vai laajemmin kohdepuiston

ympärillä sijaitseva alue. Toisaalta tulisi kiinnittää enemmän huomiota siihen, kuinka kävijät ajoittain ilmoittavat kävijätutkimuslomakkeessa henkilökohtaisten menojen sijaan koko seurueen menot. Tämän seikan huomiotta jättäminen aiheuttaa helposti yliarviota tuloksiin.

Tulomenetelmän, eli yritystutkimuksen, ongelmana on pidetty yrittäjien haluttomuutta paljastaa taloudellisia tietoja (Kauppila 1999; Paajanen 1993). Tässä tutkimuksessa yritysten vastahakoisuudesta ei tullut merkittävää ongelmaa, sillä suhtautuminen oli pääsääntöisesti positiivista. Suurimmaksi vaikeudeksi muodostui se, että yrittäjien oli hankalaa arvioida kansallispuistomatkailijoiden rahankäytön vaikutuksia heidän omaan liikevaihtoonsa. Venetaksi- tai ohjelmapalveluja tarjoavat yrittäjät olivat yleensä selvillä asiakkaidensa liikkeistä, mutta esimerkiksi kahviloiden, ruokakauppojen ja bensa-asemien yrittäjien oli vaikea tietää asiakkaidensa loma-suunnitelmista ja näin ollen sitä, ketkä olivat kansallispuistomatkailijoita. Yrittäjien vastauksissa oli myös havaittavissa eroja siinä, kuinka he käsittivät kansallispuistoaluetta. Osa käsitti Saaristomeren kansallispuistolla vain puiston maa-alueet luontopolkuineen, kun taas toiset olettivat kaiken ulkosaaristoliikenteen olevan kansallispuistomatkailua. Kansallispuiston ja kansallispuistomatkailijoiden määrittelyä olisi pitänyt selkeyttää ja tarkentaa kysymyslomakkeessa tämän virhelähteen vähentämiseksi.

Myös saatujen vastausten yleistäminen kaikkia tutkimusyrittäjiä koskevaksi on saattanut aiheuttaa epävarmuutta tuloksiin. Pohjoismainen malli olettaa tutkimusmenetelmänä kaikkien yrittäjien vastausinnokkuuden olevan yhtäläisen riippumatta siitä, hyötyykö yritys matkailusta vai ei. Oletettavaa kuitenkin on, että esimerkiksi tässä tutkimuksessa kansallispuiston olemassaolosta enemmän hyötyä saavat yrittäjät ovat suhtautuneet tutkimukseen muita myönteisemmin ja olleet innokkaampia vastaamaan. Yleistyskertoimien käyttäminen ei ota huomioon tätä asiaa. Toimialoittaisia yleistyskertoimia määritettäessä jouduttiin puutteellisten tietojen takia tekemään myös oletuksia joidenkin yritysten liikevaihdosta ja niiden toimialoittaisesta jakautumisesta. Tämä heikentää osaltaan tulosten luotettavuutta, vaikka alueen merkittävimmät ja liikevaihdoltaan suurimmat yritykset saatiin mukaan tutkimukseen. Yrittäjät ovat myös olleet aineistoa kerätessä

eriarvoisessa asemassa, sillä osaan otettiin henkilökohtaisemmin yhteyttä kuin toisiin.

Tulevaisuuden haasteita

Ympäristöministeriön (2002, s. 39) Vilmat-ohjelmassa on esitetty, että matkailu kasvaa Suomessa yleisesti noin neljän prosentin vuosivauhdilla. Luontomatkailun kasvupotentiaali nähdään ohjelmassa selvästi tätä suurempana ja sen uskotaan lisääntyvän vuoteen 2010 asti kahdeksalla prosentilla vuosittain ja luovan uusia työllistymismahdollisuuksia. Millaiset mahdollisuudet tämän toteutumiseen on Saaristomeren kansallispuistossa?

Alueen matkailulla nähdään olevan edellytyksiä kehittyä ja laajeta tulevaisuudessa. Luonto- ja elämysmatkailu sekä ympäristövastuullinen matkailu ovat kasvussa ja näihin liittyen kansallispuistostatuksella voi olla imagoarvoa markkinoinnissa. Ovaskainen ym. (2002) ovat nimittäin havainneet suojelualueilla olevan merkitystä matkailulliselle vetovoimalle mielikuvien kautta, vaikka luontomatkailijat eivät välttämättä kävisi varsinaisella suojelualueella.

Jos matkailijamääriä saadaan kasvatettua kansallispuiston imagoarvolla ilman, että alueen luonnonvetovoima katoaa liiallisen ympäristön kulumisen tai ruuhkautumisen takia, voi tällä olla huomattava taloudellinen merkitys saaristokunnille. Kansallispuistostatuksen hyödyntäminen vaatii kuitenkin alueen yrittäjien ja Metsähallituksen yhteistyötä sekä verkostoitumista muun muassa yhteismarkkinoinnin ja liikennöintipalvelujen järjestämiseksi. Toisaalta Metsähallituksella tulee olla voimavaroja ylläpitää ja kehittää kansallispuiston palvelurakenteita, jotta ne vastaavat tulevaisuudessa lisääntyvän kävijämäärän luonto- ja kulttuuriarvoihin kohdistamaa painetta.

Vetovoiimatekijöiksi voivat muodostua kansallispuistoluonnon lisäksi myös kulttuuritekijät. Saaristomeren kansallispuiston alueella sijaitsevat muun muassa Jurmon sekä Nauvon Berghammnin saaristokylät, vanha luotsiasema ympäristöineen sekä puolustusvoimien käytöstä vapautuneita alueita. Esimerkiksi Jungfruskärin ja Katanpään linnakesaarilla nähdään olevan potentiaalia matkailukohteina, kunhan vanhoja puolustusvoimien rakennuksia saadaan kunnostettua palvelemaan matkailuyrittäjien tarpeita (Metsähallitus 2000; A.

Sarlin, henkilökohtainen tiedonanto 5.4.2005). Julkishallinnon tehtävänä onkin sellaisten matkailun toimintaedellytysten varmistaminen, joilla mahdollistetaan paikallisille yrittäjille toiminnan kehittäminen (Sisäasiainministeriö 2003).

Lisääntyvä kävijämäärä toisi Saaristomeren alueelle lisätuloa, mutta arvailujen varaan jää, kuinka tehokkaasti uusia työpaikkoja syntyisi. Tällä hetkellä Varsinais-Suomen matkailun kehittämisen keskeisenä tavoitteena on matkailusesongin pidentäminen. Jos tässä haasteessa onnistutaan ja myös kansallispuiston käyntikerrat lisääntyvät sesongin ulkopuolisina aikoina, on seurauksena todennäköisesti lisää työkuukausia ja tuloja nykyisille työntekijöille eikä niinkään uusien työpaikkojen muodostuminen. Jos käyntikerrat kasvavat lisäksi sesonkiaikaan, voi yrityksillä nykyisestä kapasiteetista riippuen olla tarvetta toiminnan laajentamiseen, investointeihin ja uusien työntekijöiden palkkaamiseen. Tulevaisuuden kehitykseen ja investointeihin ryhtymiseen vaikuttaa kuitenkin yleinen talous- ja suhdannekehitys, sillä matkailu on tulo- ja hintajoustava ala (Laakkonen 2002).

Odotukset matkailuelinkeinon kehittämisen aluetaloudellisista vaikutuksista ovat olleet usein liian optimistisia. Vaikutukset ovat voineet jäädä odotettua pienemmiksi muun muassa työllistymisen sesonkiluonteisuuden, alhaisten palkkojen ja paikallisalueiden alhaisten kerroinvaikutusten takia (Laakkonen 2002; Murphy 1985). Yksin matkailuelinkeinolla ei aluepoliittisia ongelmia voida ratkaista. Matkailun ja luontomatkailun kehittämisellä on kuitenkin merkitystä, kun paikallisalueiden taloutta ja elinvoimaisuutta pyritään kehittämään.

Tulevaisuutta ajatellen olisi mielenkiintoista, jos tällä samalla tutkimusmallilla voitaisiin tehdä seurantatutkimus Saaristomeren kansallispuiston aluetaloudellisista vaikutuksista esimerkiksi vuonna 2010. Näin nähtäisiin, kuinka käyntikertamäärät ovat kehittyneet ja millaisia vaikutuksia tällä on ollut alueen työllisyyteen. Toisaalta samalla tutkimusmenetelmällä voitaisiin arvioida muiden suojelu- tai retkeilyalueiden aluetaloudellista merkittävyyttä ja saada kattavampi kuva valtion suojelualueverkoston aluetaloudellisista vaikutuksista erilaisissa kohteissa.

Sammandrag

Man har kunnat märka att skydds- och rekreationsområden samt naturturism har klara ekonomiska effekter. Regionalt kan dessa effekter vara mycket stora, t.ex. i östra och norra Finland samt i skärgården, där turism som stödjer sig på naturen är en viktig näring. Man har försökt stödja naturturismens sysselsättande effekter även från statens sida. Viktigast har varit det program för främjande av rekreation i naturen och naturturism som utarbetats av en arbetsgrupp som miljöministeriet tillsatte 2000, det s.k. Vilmatsprogrammet. Enligt det är strävan att fördubbla antalet arbetsplatser med anknytning till naturturism från 2000 till 2010.

Pro gradu-undersökningen om de regionalekonomiska effekterna av naturturismen i Skärgårdshavets nationalpark försöker svara på det behov av information om naturturismens effekter på inkomsterna och sysselsättningen som uppstått i samband med Vilmatsprogrammet. Eftersom de tidigare undersökningarna i första hand har varit koncentrerade på östra och norra Finland, undersöktes nu ett naturturismobjekt i skärgården. Den negativa befolkningsutvecklingen i yttre skärgården och de turistberoende näringarna gör Skärgårdshavets nationalpark i Åbolands skärgård i Egentliga Finland till ett lämpligt objekt för denna undersökning.

Metoder

Som undersökningsmetod användes den nordiska kalkylmodellen för turismens effekter på inkomsterna och sysselsättningen, den s.k. nordiska modellen. Det är en metod som utvecklades i slutet av 1970-talet, med vars hjälp man försöker förenkla beräkningen av de ekonomiska effekter som följer av de extra inkomster som turismen tillför regionalekonomin. Modellen är uppbyggd av en inkomstmetod och en utgiftsmetod, med vilkas hjälp man samlar in information ur å ena sidan besökarnas och å andra sidan företagens synvinkel. Med modellens hjälp kan man ta reda på turismens direkta och indirekta effekter på inkomsterna och sysselsättningen samt de direkta, indirekta och härledda effekterna på löneinkomsterna och skatteintäkterna inom undersökningsområdet. Den nordiska modellen utvecklades för beräk-

ning av effekterna på kommun- och regionnivå, så man var tvungen att anpassa den något för undersökningen av Skärgårdshavets nationalpark på grund av målområdets struktur. Nationalparken består nämligen av statens områden i den yttre skärgården i Dragsfjärds, Houtskärs, Korpo och Nagu kommuner, och sålunda kunde inte det kommunvisa statistikmaterialet utnyttjas.

Material

Syftet med undersökningen var att utreda vilka ekonomiska effekter Skärgårdshavets nationalpark har för Åbolands skärgårdsområde. Materialet för utgiftsmetoden bestod av den besökarundersökning som gjordes i Skärgårdshavets nationalpark 2003. Den gav information om hur mycket pengar 136 naturturister använde samt deras vanor och fritidsintressen. Den andra delen av materialet bestod av en företagsundersökning, alltså den nordiska modellens inkomstmetod. Detta material samlades in på frågeformulär som skickades ut per post under hösten 2004 och vintern 2005. Förfrågningarna riktades till företagare i Dragsfjärd, Houtskär, Korpo, Nagu och Pargas som har att göra med naturturism antingen direkt eller via mellanprodukter. Vissa företagare intervjuades också per telefon eller ansikte mot ansikte. Av de blanketter som skickades ut åt företagarna i det första skiktet, dvs. företagare som erbjuder turisterna sina tjänster direkt, skickades 34 st. (52 %) tillbaka. Av företagarna i andra skiktet – lokala underleverantörer till företagen i första skiktet – nåddes 68 %.

Utöver de verkningar som naturturisterna för med sig försökte man också utreda de regionalekonomiska effekterna av upprätthållandet av kund- och friluftstjänster i Skärgårdshavets nationalpark. Uppgifter för detta erhöles direkt från Forststyrelsens Södra Finlands naturtjänster och genom intervjuer med sådana leverantörer av mellanprodukter som Forststyrelsen anlitar.

Resultat

Enligt besökarundersökningen använder besökarna i Skärgårdshavets nationalpark i genomsnitt 147 € per besök, varav 53 € stannar hos företagen

i närheten av parken. Det finns stora skillnader i hur mycket pengar olika besökare använder, vilket beror på bl.a. att de stannar allt från några timmar till veckor. Av de totala utgifterna går knappt hälften till mat, 12 % till inkvartering och nästan en tredjedel till resekostnader. Antalet besök i Skärgårdshavets nationalpark uppskattas till ungefär 62 000 per år. Enligt den nordiska modellens utgiftsmetod får Åbolands skärgård varje år ungefär 3,2 milj. € i inkomster av naturturismen.

Största delen av dessa inkomster kommer från besökare som övernattar i nationalparksområdet, vilka utgör ca 77 % av alla besökare. När man granskar den regionalekonomiska betydelsen av besökare som färdas på olika sätt, märker man att de som rör sig med segelbåt lämnar efter sig mera pengar hos företagen i nationalparkens närhet än de som rör sig med motorbåt, trots att det är flera som rör sig med motorbåt. Till de mest typiska fritidsgrupperna i Skärgårdshavets nationalpark hör båtfolket, sådana som vill bekanta sig med skärgårdsnaturen och –kulturen samt naturobserveratörer. De besökare som kategoriserar sig själva som båtfolk är flest och de gör också av med mest pengar per besök.

De årliga direkta inkomsterna av naturturismen beräknad med hjälp av företagsundersökningen uppgår till ca 3,5 milj. €, vilket är något mera än vad besökarundersökningen gav vid handen. Nästan 40 % av dessa inkomster hänför sig till förplägnadstjänster och då särskilt till restauranger och caféer. En annan betydande bransch är trafik tjänster, som omfattar bl.a. bränsleförsäljning. Trafiktjänsterna får nästan en tredjedel av inkomsterna. Inkvarteringstjänsternas andel är 17 % och programtjänsternas, t.ex. båtutfärder och guidningstjänster, ungefär 12 %. Den största nyttan tillfaller kommunerna Dragsfjärd och Nagu. Företagen i dessa kommuner får över 95 % av alla inkomster av naturturismen.

Inkomsterna av naturturismen gagnar dock inte målområdet fullt ut. En del av de här bruttoinkomsterna går direkt utanför målområdet bl.a. när arbetstagare från andra orter betalas lön eller när mellanprodukter köps utanför området. De största läckorna finns inom förplägnads- och trafik tjänsterna. Inalles ca 57 % av bruttoinkomsterna går förlorade, så nettoinkomsterna av naturturismen i Skärgårdshavets nationalpark är ungefär 1,5 milj. € per år. Multiplikatoreffek-

terna i området är små – koefficienten var bara 1,0006. Detta betyder att merparten av den regionala ekonomiska nyttan uppstår i företag som betjänar besökarna direkt. För leverantörerna av mellanprodukter har nationalparkens existens ingen större betydelse.

De uppgifter som erhållits genom besökarundersökningen och företagsundersökningen gäller något olika verkningar och besökargrupper. När uppgifterna sammanställs, bedöms deras trovärdighet och den källa som verkar ge mest sannolik information väljs och på så sätt kan man få fram en så noggrann bedömning som möjligt av de regionalekonomiska effekterna. Efter denna s.k. avstämning uppskattades inkomsteffekten av naturturismen i Skärgårdshavets nationalpark ha varit ca 3,6 milj. €. Dessutom gav upprätthållandet av nationalparkens kund- och friluftstjänster de lokala företagen en årlig inkomst på 23 500 € genom upphandling av mellanprodukter.

Skärgårdshavets nationalparks sysselsättande effekt i Åbolands skärgård var 29 årsverken inklusive upprätthållandet av servicen. Kalkylmässigt skapades arbetsplatser för 52 personer. Dessutom sysselsattes personer från andra orter motsvarande ungefär tio årsverken. Störst nytta drog Dragsfjärd (9 årsverken), Nagu (7 årsverken) och Pargas (5 årsverken). Förplägnadsbranschen var den största sysselsättaren. För sysselsättning motsvarande i medeltal ett årsverke behövdes direkta inkomster av naturturismen på ungefär 141 000 €.

Till de lokala arbetstagarna betalades sammanlagt ca 550 000 € i löneinkomster, varav områdets kommuner fick skatteintäkter på 100 000 €. Dragsfjärd kommun fick över 40 % av skatteintäkterna. Effekterna på löneinkomsterna och skatteintäkterna kan dock antas vara underskattade i den meningen att många små företag, som baserar sig på företagarens egen verksamhet, inte alls har redovisat lönekostnader.

En jämförelse med tidigare undersökningar om naturturismens regionalekonomiska effekter ger vid handen att Skärgårdshavets nationalpark ger upphov till lika stor regional nytta som i östra Finland. De regionalekonomiska effekterna är större än i allmänhet av objekten i södra Finland, men klart lägre än i Lappland. Det är emellertid svårt att jämföra olika undersökningar, eftersom alla undersökningar som görs enligt den nordiska modellen planeras och genomförs med något

olika metoder och avgränsningar i varje enskilt fall.

Slutsatser

Pro gradu-undersökningen lyckades i fråga om de mål som satts för den. Inställningen till undersökningen var positiv i målområdet och tillräckligt med material kunde samlas in utan större svårigheter. Den nordiska undersökningsmodellen i sig och dess användning är dock förenad med vissa problem och nackdelar, t.ex. den noggranna definitionen av målområdet, beaktandet av läckor och kalkylens exakthet. Dessa måste beaktas i synnerhet om man vill jämföra undersökningar som genomförts enligt den nordiska modellen med varandra.

Till framtidens utmaningar hör också att försöka producera jämförbar information om olika skydds- och strövområdets ekonomiska effekter. Forststyrelsens nuvarande uppföljningar av besö-

karna ger möjlighet till detta. Genomförandet av besökarundersökningarna och rapporteringen av resultaten borde dock förenhetligas och dessutom borde det skapas en entydig modell för beräkning av effekterna. Det skulle också vara särskilt viktigt att fästa uppmärksamhet vid noggranna beräkningar av antalet besökare.

En annan utmaning består i att utveckla uppföljningen av de regionalekonomiska effekterna. Undersökningen visade att naturturismen i Skärgårdshavets nationalpark har klara ekonomiska effekter i Åbolands skärgård. Följande steg är att utveckla naturturismen för att utöka dessa effekter. Det återstår att se hur mycket man kan öka antalet besökare i området t.ex. genom nationalparkens imagevärde och hur de lokala företagen förmår svara på den ökande efterfrågan och dra nytta av den på ett regionalekonomiskt effektivt sätt. För att bedöma detta behövs en fortsatt undersökning senare.

Lähteet

- Alakiuttu, K. & Juntheikki, R. 1999: Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Inarin kunnassa. – Teoksessa: Alakiuttu, K., Juntheikki, R., Saarinen, J. & Kauppila, P. (toim.), Inarin kunnan matkailututkimus. Nordia tiedonantoja 4/1999:45–72.
- Alward, G., Workman, W. & Maki, W. 1992: Regional economic impact analysis for Alaskan wildlife resources. – Teoksessa: Peterson, G., Swanson, C., McCollum, D. & Thomas, M. (toim.), Valuing wildlife resources in Alaska. Westview press, Boulder:61–86.
- Armstrong, H. & Taylor, J. 2000: Regional Economics and Policy. Third Edition. – Blackwell Publishers, Oxford. 437 s.
- Cordell, H., Bergstrom, J. & Watson, A. 1992: Economic Growth and Interdependence Effects of State Park Visitation in Local and State Economies. – Journal of Leisure Research 24(3):253–268.
- Douglas, A. & Harpman, D. 1995: Estimating Recreation Employment Effects with IMPLAN for the Glen Canyon Dam Region. – Journal of Environmental Management 44(3):223–247.
- Eisto, I. 2003: Ruunaan retkeilyalueen kävijät ja paikallistaloudelliset vaikutukset. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 143. 75 s.
- Erkkonen, J. 2000: Evon ja Syötteen alueiden kävijät 1998. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 115. 54 s.
- Erkkonen, J. & Sievänen, T. 2001: Kävijätutkimusopas. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 62. 73 s.
- Hemmi, J. 1995: Ympäristö- ja luontomatkailu. – Vapaa-Ajan Konsultit. Virolahti. 357 s.
- Hemmi, J. & Vuoristo, K.-V. 1993: Matkailu. – WSOY, Porvoo. 322 s.
- Holopainen, V. 1981: Matkailun vaikutukset talouteen ja työllisyyteen Jyväskylässä 1980. – Jyväskylän yliopisto. Keski-Suomen taloudellinen tutkimuskeskus. 77 s.
- Honkala, A. M. 2001: Oulangan kansallispuiston kävijätutkimus 2000. – Naturopolis Kuusamo koulutus- ja kehittämispalvelut. Tutkimuksia 2/2001. 86 s.
- Härälä, E. & Kauppila P. 1999: Koillismaan seutukunnan matkailututkimus: Matkailun taloudelliset vaikutukset ja kehittämisen lähtökohdat. – Nordia tiedonantoja 2/1999:37–114.
- Johnson, R., Obermiller, F. & Radtke, H. 1989: The Economic Impact of Tourism Sales. – Journal of Leisure Research 21(2):140–154.
- Jyväälä, K. 1981: Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset Kuusamon kunnassa. – Oulun yliopisto. Pohjois-Suomen tutkimuslaitoksen julkaisuja C:37. 132 s.
- Kangas, K., Ovaskainen, V. & Pajuoja, H. 1998: Virkistyspalveluiden merkitys aluetaloudelle: Teijon retkeilyalueen tulo- ja työllisyysvaikutukset. – Metsätieteen aikakauskirja 4/1998:505–512.
- Kauhanen, I. 1992: Saariston matkailun kehittämissuunnitelma. – Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskuksen julkaisu A:34. 65 s.
- Kauppi, L. 1996: Suomen luonto kansainvälisenä matkailutuotteena. – Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskuksen julkaisu A:70. 39 s.
- Kauppila, P. 1999: Matkailu ja aluetalous: Työkaluja matkailun taloudellisten vaikutusten arviointiin ja mittaamiseen. – Nordia tiedonantoja 2/1999:115–163.
- Kutilainen, S. 2004: Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Kalajoella vuonna 2001. – Nordia tiedonantoja 1/2004. 27 s.
- Laakkonen, S. 2002: Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset – Seurantaindikaattorit ja vuoden 2000 tulokset. – Kauppa- ja teollisuusministeriön kertomuksia ja selvityksiä 4/2002. 151 s.
- Laki Saaristomeren kansallispuistosta (645/1982), sellaisena kuin se on muutettuna 17.1.1991/130.
- Laki saariston kehityksen edistämisestä (494/1981).
- Lindgren, L. & Stjernberg, T. 1986: Saaristomeren kansallispuisto. – WSOY, Porvoo. 143 s.
- Matkailun edistämiskeskus 1983: Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset kunta/aluetasolla. – Matkailun edistämiskeskus MEK A: 36. 52 s.
- McCann, P. 2001: Urban and Regional Economics. – Oxford University Press, New York. 286 s.

- Metsähallitus 2000: Saaristomeren kansallispuiston runkosuunnitelma. Stomplan för Skärgårdshavets nationalpark. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 56. 121 s.
- Metsähallitus 2004: Perustietoa Metsähallituksen hallinnoimista suojelualueista (2003). – Raportti, Metsähallitus, Vantaa. [326 s.]
- Murphy, P. 1985: *Tourism: a community approach*. – Methuen, New York and London. 200 s.
- Mäkinen, A. 1986: Saaristomeren kansallispuiston matkailuselvitys. – Raportti, Metsähallitus. 26 s.
- Nordic Council of Ministers 1999: *The Biosphere Reserve concept in the Nordic countries and their cross-border regions*. – TemaNord 1999:522. 146 s.
- Ovaskainen, V., Horne, P., Pouta, E. & Sievänen, T. 2002: Luonnon virkistyskäytön taloudellinen arvo ja taloudelliset vaikutukset. – *Metsätieteen aikakauskirja* 1/2002:59–65.
- Paajanen, M. 1993: *The Economic Analysis of Tourism: A Comparative Study of the Nordic Model and the Tourist Economic Model*. – Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja W-35. 88 s.
- Paajanen, M. 1994: *The economic Interaction between Tourists and Tourism Enterprises*. – Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja B-142. 116 s.
- Paajanen, M. 1995: Alueellinen matkailututkimus metodologisenä ongelmana. – Teoksessa: Aho, S. & Ilola, H. (toim.), *Matkailu alueellisena ilmiönä*. Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos. s. 223–247.
- Parviainen, S. 2002: Oulujärven retkeilyalue, kävijätutkimusraportti 2001. – Raportti, Metsähallitus, Pohjanmaan–Kainuun luontopalvelut. 33 s.
- Pouta, E. & Sievänen, T. 2001: Luonnon virkistyskäytön kysyntätutkimuksen tulokset – Kuinka suomalaiset ulkoilevat? – Teoksessa: Sievänen, T. (toim.), *Luonnon virkistyskäyttö 2000*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 802:32–76.
- Rinne, P. 1999: Luontomatkailun aluetaloudelliset vaikutukset Kuhmossa. – Joensuun yliopisto, metsätieteellinen tiedekunta. Tiedonantoja 93. 107 s.
- Ryan, C. 2003: *Recreational Tourism: Demand and Impacts*. – Clevedon Channel View Publications cop. 2003. 358 s.
- Saarinen, J. 1996: ”Matkailu maisemaan”: Saariselän matkailun vetovoimatekijät. – Teoksessa: Saarinen, J. & Järviluoma, J. (toim.), *Luonto virkistys- ja matkailuympäristönä*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 619:49–77.
- Saarinen, J., Keränen, A. & Sepponen, P. 1996: Luonnonvetovoimaisuuteen perustuvan matkailun taloudelliset vaikutukset paikallistasolla: esimerkkinä Saariselän matkailu. – Teoksessa: Saarinen, J. & Järviluoma, J. (toim.), *Luonto virkistys- ja matkailuympäristönä*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 619:79–92.
- Saaristomeren kehittämiskeskus 1999: *Turunmaan kehittämissuunnitelma 2000–2006*. – Raportti. 18 s.
- Sarajärvi, K. 2002: Hossa. Kävijätutkimus 2001. – Raportti, Metsähallitus, Pohjanmaan–Kainuun luontopalvelut. 20 s.
- Sarlin, A. 2003: *Rapport för besökarundersökningen i Skärgårdshavets nationalpark 2003*. – Raportti, Forststyrelse, Södra Finlands naturtjänster. 35 s.
- Sisäasiainministeriö 2003: *Saaristo-ohjelma 2003–2006: saaret, meri, järvet, joet ja rantavyöhyke aluekehitystekijöinä*. – Sisäasiainministeriön julkaisu 1/2003. 132 s.
- Suomen Matkailun Kehitys Oy 1997: *Vaasan matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset 1996*. – Suomen Matkailun Kehitys Oy. Julkaisu E: 63. 26 s.
- Sveriges Turistråd 1987: *Besöksnäringens regionala effekter på ekonomi och sysselsättning*. – Sveriges Turistråd. Rapport 1987:7. 50 s.
- Tilastokeskus 2003: *Suomen tilastollinen vuosikirja 2003*. – Tilastokeskus, Helsinki. 704 s.
- Tilastokeskus 2004a: *Tilastokeskuksen asumistilastot 2004*. (<http://tilastotori.stat.fi/wap/E4CD2FE15AB465EA5F89C75C13B7C040/0> > asuminen)
- Tilastokeskus 2004b: *Tilastokeskuksen liikenne- ja matkailutilastot 2004*. (<http://tilastotori.stat.fi/wap/E4CD2FE15AB465EA5F89C75C13B7C040/0> > liikenne ja matkailu)
- Tilastokeskus 2004c: *Tilastokeskuksen väestötilastot 2004*.

- (<http://tilastotori.stat.fi/wap/E4CD2FE15AB465EA5F89C75C13B7C040/0> > väestö)
- Valtioneuvoston periaatepäätös 19.5.2004. Valtioneuvoston periaatepäätös saariston kehittämistä vuosiksi 2004–2006. Saatavilla [www-muodossa: http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/D76FF036E1891B78C2256E990038617E/\\$file/saariston_kehittaminen_vn_190504.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/D76FF036E1891B78C2256E990038617E/$file/saariston_kehittaminen_vn_190504.pdf) (Luettu 22.3.2005).
- Valtioneuvoston päätös (1175/1999) saaristokunnista ja muiden kuntien saaristo-osista, joihin sovelletaan saaristokuntaa koskevia säännöksiä.
- Varsinais-Suomen liitto 1998: Varsinais-Suomen matkailuohjelma 1998–2006. – Turku. 43 s.
- Varsinais-Suomen liitto 2002: Varsinais-Suomen matkailuohjelman seuranta 1998–2002. – Varsinais-Suomen liitto. Raportti. 33 s.
- Verohallitus 2004: Arvonlisävelvollisen opas 2004. – Verohallituksen julkaisu 189.04. Edita Publishing Oy, Helsinki. 77 s.
- Virtanen, V., Pouta, E., Sievänen, T. & Laaksonen, S. 2001: Luonnon virkistyskäytön kysyntätutkimuksen aineistot ja menetelmät. – Teoksessa: Sievänen, T. (toim.), Luonnon virkistyskäyttö 2000. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 802:19–31.
- Vuoristo, K-V. & Arajärvi, T. 1990: Methodological problems of studying local income and employment effects of tourism. – *Fennia* 168:2:153–177.
- Wall, G. 1997: Scale Effects on Tourism Multipliers. – *Annals of Tourism Research*. 24: 446–450.
- Walpole, M. & Goodwin, H. 2000: Local Economic Impacts of Dragon Tourism in Indonesia. – *Annals of Tourism Research* 27(3):559–576.
- World Tourism Organisation 2000: Basic References on Tourism Statistics. – Saatavilla [www-muodossa: http://www.world-tourism.org/statistics/tsa_project/basic_references/index-en.htm](http://www.world-tourism.org/statistics/tsa_project/basic_references/index-en.htm) (Luettu 15.2.2005).
- Ympäristöministeriö 1989: Biosfäärialueiden perustaminen Suomeen: biosfäärialueityöryhmän mietintö. – Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto. Mietintö 46/1989. 91 s.
- Ympäristöministeriö 2002: Ohjelma luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi. – *Suomen ympäristö* 535. 48 s.

Aiempien luontomatkailuun liittyvien aluetaloudellisten vaikutusten tutkimuksien tuloksia

Taulukossa on esitetty vain kohdealueelle suuntautuvat vaikutukset. Ne sisältävät välittömät vaikutukset sekä hyötyjen kertymisen huomioon ottavat kokonaisvaikutukset. Tiedot on ilmoitettu tutkimusvuoden rahassa tarvittaessa euroiksi muunnettuina.

	Kävijöiden menot € /käynti	Tulovaikutus		Työllisyysvaikutus		Palkkatulovaikutus	
		Välitön tulo, €/vuosi	Kokonaistulo, €/vuosi	Välitön työllisyys, htv	Kokonais- työllisyys, htv	Välitön palkkatulo, €	Kokonais- palkkatulo, €
Teijon vra (Kangas ym. 1998)	22,0	654 300	ei arvioitu	7,1	ei arvioitu	124 500	ei arvioitu
Ruunaan vira (Eisto 2003)	63,7 (sis. alv.)	2,5–3,5 milj. (ei alv.)	4,2 milj. (ei alv.)	30	ei arvioitu	193 000	214 000
Kuhmon kaupunki (Rinne 1999)	20,7 €/vrk (sis. alv.)	3,5 milj. (brutto, ei alv.) 1,8 milj. (netto, ei alv.)	3,8 milj. (brutto, ei alv.) 2,0 milj. (netto, ei alv.)	49	53	489 400	608 800
Saariselkä (Saarinen ym. 1996)	ei arvioitu	18,3 milj.	21,2 milj.	157	ei arvioitu	3,2 milj.	3,6 milj.
Inari (Alakiuttu & Juntheikki 1999) *	ei arvioitu	40,7 milj. (ei alv.)	43,1 milj. (ei alv.)	327	340	5,2 milj.	5,5 milj.

*Ei mukana Finnaireia, kuntaa ja muuta julkista sektoria. Tiedot ovat vuodelta 1996.

Ensimmäisen kierroksen yritys kyselylomake

LUOTTAMUKSELLINEN

METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN

XX.XX.XXX

Hei,

Olen pian valmistumassa oleva ympäristöekonomian opiskelija Helsingin yliopistosta ja tällä hetkellä työskenteilen Pro gradu -tutkimukseni kanssa. Tutkimus käsittelee Saaristomeren kansallispuistossa matkailvien ihmisten kansallispuiston lähialueella suorittamia tuotteiden ja palveluiden ostoja ja sitä kuinka paikalliset yritykset ja kunnat tästä hyötyvät. Pyytäisin nyt yrityksenne apua tutkimukseni suorittamisessa.

Mihin tällaista tutkimusta tarvitaan?

Matkailu on hyvin tärkeä elementti monissa Saaristomeren alueen kunnissa. Metsähallitus on omalta osaltaan kiinnostunut tietämään, kuinka suuri merkitys Saaristomeren kansallispuistolla ja siihen liittyvällä matkailulla on paikallisille yrityksille ja elinkeinoille saaristossa. Tähän mennessä on vain voitu arvioida kävijöiden saaristoalueelle jättämää rahamaäärää ja sen vaikutuksia muun muassa alueen työllisyyteen. Tutkimukseni tarkoituksena on tuottaa tältä saralta tietoa, jota voidaan hyödyntää muun muassa kansallispuiston aluetta kehitettäessä. Tutkimus tulee valmistumaan kevään 2005 kuluessa, jonka jälkeen tiedotan tuloksista myös tutkimukseen osallistuneille yrityksille.

Yrityskysely

Yrityskysely muodostaa tärkeimmän osan tutkimukseni aineistoa. Oheinen lomake kuuluu kyselyyn ensimmäiseen vaiheeseen ja se on lähetetty yrityksiin, jotka sijaitsevat Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta-alueella tai sen läheisyydessä sekä yrityksille, joilla on toimintaa kansallispuistoalueella. Kyselyn toinen osa lähetetään niille yrityksille, jotka toimittavat tavaroita tai palveluita tämän ensimmäisen kyselyn yrityksille. Tutkimuksen onnistumisen kannalta on äärimmäisen tärkeää, että kaikki kyselyyn valitut myös osallistuvat.

Taloudellisten tietojen laskemiseksi joudun kysymään joitakin melko arkaluonteisia tietoja yritykseltänne. Kysymykset koskevat muun muassa liikevaihtoa ja henkilökuntarakennetta. Kaikki tiedot tulevat vain ja ainoastaan minun käyttöni ja käsittelen niitä luottamuksellisesti. Laskennoissa tulien yhdistämään yritysten tiedot toimialoitain, joten yksittäisten yritysten nimiä tai tietoja ei tulla koskaan paljastamaan. Tutkimuksen valmistuttua kaikki lomakkeet tuhoataan asiaankuuluvalla tavalla.

Ohjeita lomakkeen täyttämiseen ja palauttamiseen

Lomakkeessa on monenlaisia kysymyksiä ja kehottaisinkin teitä tutustumaan siihen huolella. Toivon, että vastaatte kaikkiin kysymyksiin mahdollisimman tarkasti joko kirjoittamalla vastauksenne niitä varten varatuille riveille tai joidenkin kysymysten kohdalla rasittamalla mieleisimmän vaihtoehdon. Toivon teidän lähettävän täytetyt lomakkeet minulle oheisessa kirjekuoressa viimeistään XX.XX.XXXX. Kirjeen postitalku on valmiiksi maksettu.

Vastaan mielelläni tutkimusta ja kyselylomaketta koskeviin kysymyksiin ja ongelmiin. Yhteystietoni löytyvät lomakkeen ensimmäiseltä sivulta.

Vastauksestanne kiittäen ja hyvää syksyä toivottaen,

Jonna Berghäll

KIITOS JO ETUKÄTEEN!

Yrityskysely Pro Gradu -tutkimukseen:

Tutkimus Saaristomeren kansallispuiston kävijöiden tuottamista taloudellisista hyödyistä Turun saaristossa

Jonna Berghäll,
Helsingin yliopisto,
Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta

Osoite:

Jonna Berghäll
Metsähallitus, luomonsuojelu
PL 94
01301 Vantaa

Puh: 0205 64 4390, GSM: 040 510 6607
E-mail: jonna.berghall@metsa.fi

A. YRITYKSEN PERUSTIEDOT

Yrityksen nimi: _____

Yhteyshenkilö: _____

Osoite: _____

Puhelinnumero: _____

Sähköpostiosoite: _____

Perustamivuosi: _____

Toimiala/toimialat: _____

ravintemuspalvelut _____

majoituspalvelut _____

ohjelmapalvelut _____

liikennöinti/palvelut _____

muu, mikä? _____

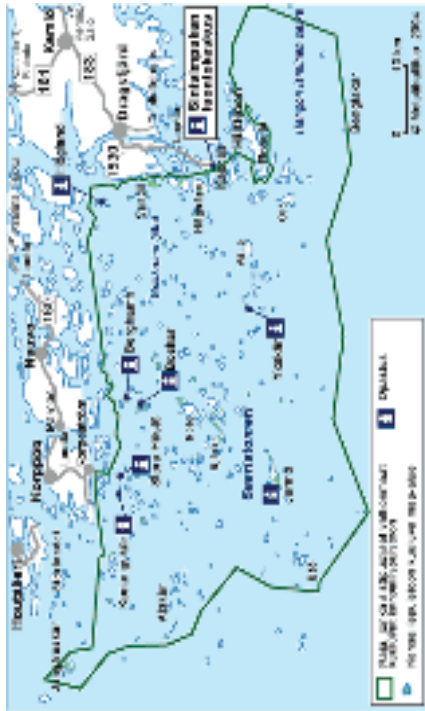
Jos tarjoatte majoituspalveluita: Kuinka suuri on majoituskapasiteettinne? _____

B. SAARISTOMEREN KANSALLISPUISTON YHTEISTOIMINTA-ALUE

Oheisessa kartassa on Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta-alueen raja, jonka sisällä sijaitsevat valtion omistamat maa- ja vesialueet, jotka kuuluvat kansallispuistoon.

Merkittävää karttaan rastilla (x) yrityksen toimipiste tai -pisteet ja esimerkiksi mahdollisten vuokramökkien sijainti. Jos yrityksenne järjestää reikiä, kuljetuksia tms. alueella, rajatkaa karttaan alue, jonka sisällä toimintanne tapahtuu.

Millä saarilla yrityksellänne on toimintaa? _____

C. ASIAKKAAT

1. Kuinka moni asiakas käytti yrityksenne palveluita vuonna 2003: _____

2. Kuinka suuri osa vuoden 2003 asiakkaistanne oli:

suomalaisia _____ %	yksityisasiakkaita _____ %
ulkomaalaisia _____ %	yrityisasiakkaita _____ %
100 %	100 %

D. HENKILÖSTÖ

3. Kuinka monta henkilöä yrityksenne työllisti vuonna 2003 (mukaanlukien omistajat)? _____

Missä kunnissa työntekijänne ovat kirjjoilla? (esim. 3 hlö Nauvossa, 1 hlö Turussa, ...)

kokopäiväisiä (ympäri vuoden) _____ hlö _____

kokopäiväisiä (kesäsesonki) _____ hlö _____

osa-aikaisia (ympäri vuoden) _____ hlö _____

osa-aikaisia (kesäsesonki) _____ hlö _____

4. Kuinka monta perheen ulkopuolista henkilöä yrityksenne työllisti vuonna 2003? _____

_____ hlö _____

5. Kuinka suuri yrityksenne työllistävä vaikutus oli henkilötyökuukausina vuonna 2003? _____

_____ hikk _____

6. Kuinka yrityksenne henkilöstömäärä on kehittynyt?

(kasvanut (%) tai vähentynyt (%) tai pysynyt muuttumattomana)

vuosina 1996 - 1999 _____

vuosina 2000 - 2003 _____

7. Kuinka arvioite yrityksenne henkilöstömäärän kehityvän?

(kasvanen (%) tai vähentyvän (%) tai pysyvän muuttumattomana)

vuosina 2004 - 2010 _____

E. LIIKEVAIHTO

8. Yrityksenne liikevaihto vuonna 2003 ja sen jakautuminen eri toimintoihin:
(Täytäkää tiedot kaikista niistä toiminnosista, jotta yrityksenne tarjoaa.)

	Liikevaihto eri toiminnosista (ilman Alv.):	Kuinka suuri osa toimintojen liikevaihdosta muodostuu kansallispuliston kävijöiden ostoksista? (arviolta)
	€	%
RUOKAILU		
elintarvikemyynti (kauppa, kioski, ...)	€	%
ravintola, kahvila	€	%
kalan myynti	€	%
muu, mikä?	€	%
MAJOITUS		
vierasvenesatama	€	%
hotelli	€	%
mökki	€	%
aamiaismajoitus	€	%
muu, mikä?	€	%
OHJELMAPALVELUT		
kalastus- ja venerekki	€	%
elämysmatkat	€	%
luonto-opastus	€	%
muu, mikä?	€	%
LIKENNÖINTIPALVELUT		
venetaksi	€	%
polttoainemyynti	€	%
pyörä-, venevuokraus tms.	€	%
muu, mikä?	€	%
MUU, MIKÄ?	€	%
YHTEENSÄ:	€	%

Kuinka suuri osa kokonaisliikevaihtosta tulee kansallispuliston kävijöiden ostosta?

9. Kuinka liikevaihtonne jakaantuu sesongeittain?

toukokuu - lokakuu
marraskuu - huhtikuu

%
%
100 %

10. Kuinka yrityksenne liikevaihto on kehittynyt?

(kasvanut (%) tai vähentynyt (%) tai pysynyt muuttumattomana)

vuosina 1996 - 1999
vuosina 2000 - 2003

11. Kuinka arvioitte yrityksenne liikevaihdon kehittyvän?

(kasvanut (%) tai vähentynyt (%) tai pysyvän muuttumattomana)

vuosina 2004 - 2010

F. KUSTANNUKSET

12. Yrityksenne palkkamenot 2003 (ilman henkilösiivoustaluuksia): _____ €

13. Yrityksenne tavaroiden ja palveluiden ostot 2003 (ilman Alv.): _____ €

14. Mistä yrityksistä Turun saariston alueella (Askainen, Dragsfjärd, Houtskari, Iniö, Kemiö, Korppo, Kustavi, Merimasku, Nauvo, Parainen, Rymättylä, Taivassalo, Särksälö, Velkua, Västanfjärd) ostatte tavaroita ja palveluksia? Mainitkaa 3 - 5 tärkeintä yritystä (nimi, osoite, puhelinnumero, yhteysthenkilö).

Yritys:	Ostot (ilman Alv.):	% kaikkia ostoista:
	€	%
1.	€	%
2.	€	%
3.	€	%
4.	€	%
5.	€	%

TAI VAIHTOEHTOISESTI

15. Yritykseni ei osta tavaroita tai palveluita Turun saariston alueella sijaitsevista yrityksistä.

G. SUHDE KANSALLISPUUSTOON

Mitä mieltä olette seuraavista väittämistä?

(5 täysin samaa mieltä ... 1 täysin eri mieltä) (? en osaa vastata / en tiedä)

	5	4	3	2	1	?
16. Yritykseni on käyttänyt kansallispuiston aluetta liike-toiminnassa viimeisen vuoden aikana.						
17. Yritykseni on käyttänyt kansallispuiston yhteistoiminta- aluetta liike-toiminnassa viimeisen vuoden aikana.						
18. Yritykseni tulee käyttämään kansallispuistoa tai sen yhteistoiminta- aluetta liike-toiminnassa seuraavan vuoden aikana.						
19. Kansallispuiston olemassaoloilla on suuri merkitys yritykseni toiminnalle.						
20. Kansallispuiston tärkeitset puutteet vastaavat yritykseni tarvetta (opastus, pysäköintipaikat, jätehuolto, reitit, yleiskäymälät, yleinen siisteys jne.)						

21. Mitä toiveita teillä on kansallispuiston infrastruktuurin tai palveluiden kehittämiseen liittyen, jotta alue vastaisi paremmin yrityksenne tarpeita?

H. TULEVAISUUDEN ODOTUKSET ALUEEN MATKAILUSTA

22. Odotuksenne Turun saariston matkailun kehittymisestä 2003 - 2010:

lisääntyy yli 50%	
lisääntyy 30 - 50%	
lisääntyy 10 - 30%	
lisääntyy alle 10%	
pysyy ennallaan	
vähenee alle 10%	
vähenee 10-30%	
vähenee yli 30%	

23. Odotuksenne Saaristomeren kansallispuiston matkailun kehittymisestä 2003 - 2010:

lisääntyy yli 50%	
lisääntyy 30 - 50%	
lisääntyy 10 - 30%	
lisääntyy alle 10%	
pysyy ennallaan	
vähenee alle 10%	
vähenee 10-30%	
vähenee yli 30%	

I. YHTEISTYÖ ALUEELLA

Mitä mieltä olette seuraavista väittämistä?

(5 täysin samaa mieltä ... 1 täysin eri mieltä) (? en osaa vastata / en tiedä)

	5	4	3	2	1	?
24. Teemme paljon yhteistyötä saariston muiden matkailupalveluyritysten kanssa.						

25. Millaisissa asioissa? (esim. markkinointi, matkojen järjestäminen, kalusto, tapahtumat, neuvonta)

26. Kuinka monen yrityksen kanssa teillä on yhteistyötä?

	5	4	3	2	1	?
27. Yhteistyö saariston matkailupalveluyritysten välillä toimii hyvin.						

28. Teemme paljon yhteistyötä Metsähallituksen kanssa.

29. Yhteistyö Metsähallituksen kanssa toimii hyvin.

30. Millaisissa asioissa yrityksenne on tehnyt yhteistyötä Metsähallituksen kanssa ja millaisissa asioissa toivoisitte yhteistyötä tulevaisuudessa?

	Yhteistyötä on ollut					Toivoisin yhteistyötä				
kalastusluvut ym.										
markkinointi										
tiedon saanti										
koulutus										
perinnemaisemien hoito										
venekuljetukset										
ruokailupalvelut										
majoituspalvelut										
opastuspalvelut										
muu, mikä?										
muu, mikä?										

31. Yrityksenne on saanut asiakkaita Metsähallituksen kautta.

J. KOMMENTTEJA, TOIVOMUKSIA ETC.

KIITOS VASTAUKSESTANNE!

Toisen kierroksen yrityskyselylomake

LUOTTAMUKSELLINEN

METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN

Pro gradu -tutkimuksen yrityskyselyyn toinen osa
(tavarantoinnitajat)

Tutkimus Saaristomeren kansallispuiston kävijöiden tuottamista taloudellisista hyödyistä Turun saaristossa

Jonna Berghäll,
Helsingin yliopisto,
Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta

Osoite:
Jonna Berghäll
Metsähallitus, luontopalvelut
PL 94
01301 Vantaa
Puh: 0205 64 4390, GSM: 040 510 6607
E-mail: jonna.berghall@metasa.fi

Hei,

Olen pian valmistumassa oleva ympäristöekonomian opiskelija Helsingin yliopistosta ja tällä hetkellä työskentelen Pro gradu -tutkimukseni kanssa. Tutkimus käsittelee Saaristomeren kansallispuistossa matkailuvien ihmisten kansallispuiston lähialueella suorittamia tuotteiden ja palveluiden ostoja ja sitä kuinka paikalliset yritykset ja kunnat hyötyvät tästä suoraan tai toisten yritysten kautta. Pyytäisin nyt yrityksenne apua tutkimukseni suorittamisessa.

Mihin tällaista tutkimusta tarvitaan?

Matkailu on hyvin tärkeä elinkeino monissa Saaristomeren alueen kunnissa. Metsähallitus on omalta osaltaan kiinnostunut tietämään, kuinka suuri merkitys Saaristomeren kansallispuistola ja siihen liittyvällä matkailulla on paikallisille yrityksille ja elinkeinoille saaristossa. Tähän mennessä on vain voitu arvella kävijöiden saaristoalueelle jättämää rahamäärää ja sen vaikutuksia muun muassa alueen työllisyyteen. Tutkimus tulee valmistumaan kevään 2005 kuluessa, jonka jälkeen tiedotan tuloksista myös tutkimukseen osallistuneille yrityksille.

Yrityskysely

Yrityskysely muodostaa tärkeimmän osan tutkimukseni aineistoa. Olen jo haastatellut yrityksiä, jotka sijaitsevat Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta-alueella tai sen läheisyydessä ja jotka ovat läheisesti yhteydessä matkailijoihin. **Tämä lomake kuuluu kyselyyn toiseen osaan ja se on lähetetty niille yrityksille, jotka toimittavat tuotteita tai palveluita aiemmin haastatetuille yrityksille.** Tutkimuksen onnistumisen kannalta on äärimmäisen tärkeää, että kaikki kyselyyn valitut myös osallistuvat.

Taloudellisten tietojen laskemiseksi joudun kysymään melko arkaluontoisia tietoja yrityksestäme. Kysymykset koskevat muun muassa liikevaihtoa ja henkilökuntarakennetta. Kaikki tiedot tulevat vain ja ainoastaan minun käyttööni ja käsittelem niitä luottamuksellisesti. Laskennoissa tulen yhdistämään yritysten tiedot toimialoitain, joten yksittäisten yritysten nimiä tai tietoja ei tulla koskaan paljastamaan. Tutkimuksen valmistuttua kaikki lomakkeet tuhoaan asiaankuuluvalla tavalla.

Ohjeita lomakkeen täyttämiseen ja palauttamiseen

Pyytäisin, että tutustuitte lomakkeeseen huolella ja vastaatte kaikkiin kysymyksiin mahdollisimman tarkasti. Toivon teidän lähettävän täytetyn lomakkeen minulle oheisessa kirjekuoressa viimeistään XX.XX.XXXX. Kirjeen postimaksu on valmiiksi maksettu.

Vastaan mielelläni tutkimusta ja kyselylomaketta koskeviin kysymyksiin ja ongelmiin. Yhteystietoni löytyvät lomakkeen ensimmäiseltä sivulta.

Vastauksestanne kiittäen ja hyvää talven jatkoa toivottaen,

Jonna Berghäll

KIITOS JO ETUKÄTEEN!

A. YRITYKSEN PERUSTIEDOT

Yrityksen nimi:	
Yhteyshenkilö:	
Osoite:	
Puhelinnumero:	
Sähköpostiosoite:	
Perustamisvuosi:	
Toimiala/toimialat:	

B. HENKILÖSTÖ

1. Kuinka monta henkilöä yrityksenne työllisti vuonna 2003 (mukaanlukien omistajat)?

Missä kunnissa työntekijänne ovat kirjoilla?
(esim. 3 hiö Nauvossa, 1 hiö Turussa, ...)

kokopäiväisiä (ympäri vuoden)	hiö	
kokopäiväisiä (kesäsesonki)	hiö	
osa-aikaisia (ympäri vuoden)	hiö	
osa-aikaisia (kesäsesonki)	hiö	

C. LIIKEVAIHTO (ilman arvonlisäveroa)

2. Yrityksenne liikevaihto (vuonna 2003):

Kokonaisliikevaihto 2003 (ilman Alv.): _____ €

3. Kuinka liikevaihtonne jakaantuu sesongeittain?

touko-lokakuu	_____ %
marras-huhtikuu	_____ %
	100 %

4. Kuinka arvioitte yrityksenne liikevaihdon kehittyvän? (kasuvan (%) tai vähentyvän (%) tai pysyvän muuttumattomana)

vuosina 2004 - 2010 _____

D. KUSTANNUKSET

5. Yrityksenne palkkamenot 2003 (ilman henkilöisvukustannuksia): _____ €

6. Yrityksenne tavaroiden ja palveluiden ostot 2003 (ilman Alv.): _____ €

7. Mistä yrityksistä Turun saariston alueelta (Askainen, Draosfjärd, Houtskari, Iniö, Kemiö, Korppoo, Kustavi, Merimasku, Nauvo, Parainen, Rymättylä, Taivassalo, Särkisalo, Velkua, Västanfjärd) ostate tavaraita ja palveluksia? Mainitkaa 3 - 5 tärkeintä yritystä (nimi, osoite, puhelinnumero, yhteyshenkilö).

Yritys:	Ostot (ilman Alv.):	% kaikista ostoista:
1. _____	_____ €	_____ %
_____		
_____		
2. _____	_____ €	_____ %
_____		
_____		
3. _____	_____ €	_____ %
_____		
_____		
4. _____	_____ €	_____ %
_____		
_____		
5. _____	_____ €	_____ %
_____		
_____		

TAI VAIHTOEHTOISESTI

8. Yritykseni ei osta tavaraita tai palveluita Turun saariston alueella sijaitsevista yrityksistä.

E. KOMMENTTEJA, TOIVOMUKSIA TMS.

KITOS VASTAUKSESTANNE!

Yritystutkimuksen ensimmäisen ja toisen kierroksen aineiston keruu kunnittain

1. KIERROS	Dragsfjärd	Houtskari	Korppoo	Nauvo	Parainen	Yhteensä
Lähetetyt lomakkeet	22 kpl (37,3 %)	2 kpl (3,4 %)	11 kpl (18,6 %)	19 kpl (32,2 %)	5 kpl (8,5 %)	59 kpl (100,0 %)
Puhelimitse kieltäytyneet	3 kpl	-	1 kpl	2 kpl	-	6 kpl
Palautetut lomakkeet	13 kpl	1 kpl	5 kpl	12 kpl	4 kpl	34 kpl
Vastausprosentti	48,00 %	50,00 %	41,67 %	57,14 %	80,00 %	52,31 %

2. KIERROS	Dragsfjärd	Houtskari	Korppoo	Nauvo	Parainen	Yhteensä
Lähetetyt lomakkeet	5 kpl (26,3 %)	-	3 kpl (15,8 %)	7 kpl (36,8 %)	4 kpl (21,1 %)	19 kpl (100,0 %)
Palautetut lomakkeet	2 kpl	-	3 kpl	4 kpl	4 kpl	13 kpl
Vastausprosentti	40,00 %	-	100,00 %	57,14 %	100,00 %	68,42 %
Aiemmat lomakkeet	1 kpl	-	-	1 kpl	1 kpl	3 kpl

Menomenetelmän tulokset matkailijaryhmittäin

Taulukoissa on kävijöiden käyntikertakohtaiset menot kokonaisuudessaan ja kohdealueella sekä matkailijaryhmän vuotuinen luontomatkailumeno ja siitä kohdealueelle jäävä luontomatkailutulo. Suluissa prosentiosuudet kaikista vastaajista.

Viipymän mukaan

	Kokonaismenot, €/käynti	Menot kohdealueella, €/käynti	Kohdealuemeno- jen osuus kokonaismenoista	Luontomatkailu- meno, €/vuosi	Luontomatkailu- tulo, €/vuosi
Päiväkävijät (23,5 %)	76,05	28,16	37,0 %	1 109 412	410 702
Ruokailu	32,95	13,08	39,7 %	480 665	190 748
Majoitus	11,18	8,74	78,2 %	163 046	127 562
Ohjelmapalv.	0,25	0,25	100,0 %	3 602	3 602
Matkakust.	23,78	-	-	346 979	-
Muut	7,89	6,09	77,2 %	115 120	88 790
Yöpyjät (76,5 %)	168,75	60,40	35,8 %	8 000 207	2 863 500
Ruokailu	78,12	31,09	39,8 %	3 703 701	1 474 086
Majoitus	18,98	8,34	43,9 %	899 784	395 327
Ohjelmapalv.	1,06	1,06	100,0 %	50 136	50 136
Matkakust.	47,74	-	-	2 263 386	-
Muut	22,85	19,91	87,1	1 083 200	943 951

Kulkuvälineen mukaan

	Kokonaismenot, €/käynti	Menot kohdealueella, €/käynti	Kohdealuemeno- jen osuus kokonaismenoista	Luontomatkailu- meno, €/vuosi	Luontomatkailu- tulo, €/vuosi
Moot.veneili- jät (50,7 %)	155,93	39,85	25,6 %	4 904 613	1 253 628
Ruokailu	67,79	26,66	39,3 %	2 132 332	838 748
Majoitus	17,77	7,33	41,2 %	558 815	230 639
Ohjelmapalv.	1,01	1,01	100,0 %	31 669	31 669
Matkakust.	61,34	-	-	1 929 404	-
Muut	8,02	4,85	60,5 %	252 393	152 572
Purjeveneili- jät (43,4 %)	141,08	64,99	46,1 %	3 794 626	1 748 136
Ruokailu	69,33	25,52	36,8 %	1 864 722	686 460
Majoitus	15,47	8,15	52,7 %	416 216	219 224
Ohjelmapalv.	0,82	0,82	100,0 %	22 070	22 070
Matkakust.	22,51	-	-	605 479	-
Muut	32,95	30,50	92,6 %	886 139	820 382
Muut (5,9 %)	112,52	74,69	66,4 %	410 382	272 440
Ruokailu	51,36	38,28	74,5 %	187 312	139 626
Majoitus	24,07	20,02	83,2 %	87 800	73 026
Ohjelmapalv.	0,00	0,00	-	0	0
Matkakust.	20,70	-	-	75 482	-
Muut	16,39	16,39	100,0 %	59 788	59 788

Pääasiallisen harrastuksen mukaan

	Kokonaismenot, €/käynti	Menot kohdealueella, €/käynti	Kohdealuemeno- jen osuus kokonaismenoista	Luontomatkailu- meno, €/vuosi	Luontomatkailu- tulo, €/vuosi
Luonnon tarkkailijat (20,6 %)	163,45	41,71	25,5 %	2 086 464	532 440
Ruokailu	80,05	28,49	35,6 %	1 021 856	363 668
Majoitus	23,79	5,35	22,5 %	303 729	68 286
Ohjelmapalv.	0,53	0,53	100,0 %	6 746	6 746
Matkakust.	48,85	-	-	623 566	-
Muut	10,23	7,34	71,7 %	130 567	93 740
Veneilijät (30,9 %)	180,14	70,90	39,4 %	3 448 965	1 357 543
Ruokailu	69,12	21,30	30,8 %	1 323 411	407 893
Majoitus	19,53	9,65	49,4 %	373 849	184 773
Ohjelmapalv.	1,08	1,08	100,0 %	20 692	20 692
Matkakust.	48,31	-	-	924 983	-
Muut	42,10	38,87	92,3 %	806 030	744 185
Saaristo- tutustujat (27,9 %)	136,94	57,17	41,7 %	2 372 275	990 562
Ruokailu	78,52	39,39	50,2 %	1 360 201	682 424
Majoitus	17,34	12,05	69,5 %	300 441	208 833
Ohjelmapalv.	1,46	1,46	100,0 %	25 303	25 303
Matkakust.	33,20	-	-	575 153	-
Muut	6,42	4,27	66,5 %	111 177	74 002
Muut (20,6 %)	94,16	30,84	32,8 %	1 201 916	393 659
Ruokailu	37,52	16,52	44,0 %	478 897	210 849
Majoitus	6,64	4,78	72,0 %	84 812	60 997
Ohjelmapalv.	0,08	0,08	100,0 %	998	998
Matkakust.	38,13	-	-	486 664	-
Muut	11,79	9,46	80,2 %	150 545	120 815

ISSN 1235-6549
ISBN 952-446-462-4 (nidottu)
952-446-463-2 (pdf)

Julkaisua voi tilata osoitteella:

Metsähallitus
Asiakaspalvelut
PL 36
99801 IVALO
natureinfo@metsa.fi
www.metsa.fi

Puhelin: 0205 64 7702

Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 153

Edita Prima Oy, Helsinki 2005